

FÖLDGÖMB

A MEGISMERÉS KALANDJA

WWW.AFOLDGOMB.HU

ALAPÍTVÁ: 1929

940 FT | 3 € | 14 LEJ

2017. JÚNIUS–JÚLIUS

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

9 771215 869003 17007

AZ ERDŐ GYERMEKEI

PIGMEUSOK

MEXIKÓ

LELKEK
BŰVÖLETÉBEN

LEBEGŐ PERSPEKTÍVA

DRÓNSZEMSZÖG

HISTORIKUS MOTOROZÁS

SZIRMAI VILÁGA

DALMÁCIAI MAGYAR MŰLT

ZADAR

A BEFAGYOTT KONFLIKTUS

TRANSZNYISZTRIA 25

MAROKKÓ
2017. április 25.

NYÁR, VÍZPART. ENNYI?

DR. NAGY BALÁZS, FŐSZERKESZTŐ

Ha nyár, üdülés, akkor vízpart. Lehetőleg nagy és meleg vízzel. Passzív pihenéssel. A közeli tengerpartok és a Balaton mindent elsöprő jelentőségűek. Pedig ez viszonylag új keletű (leginkább évtizedekben mérhető) kizárólagosság. Sőt, a 20. század első felében a hegyi üdülés és a hegyjárás még messze népszerűbb volt. Aktív pihenést jelentve.

Ám a nyaralás – általában véve – nem olcsó, a szabadság rövid, biztosra kell menni, a hegyekben meg amúgy is kiszámíthatatlanabb az időjárás, gyakrabban esik az eső. És minek az elkerülhetetlen plusz izommunka, ha a pihenés idejét éljük? Így a

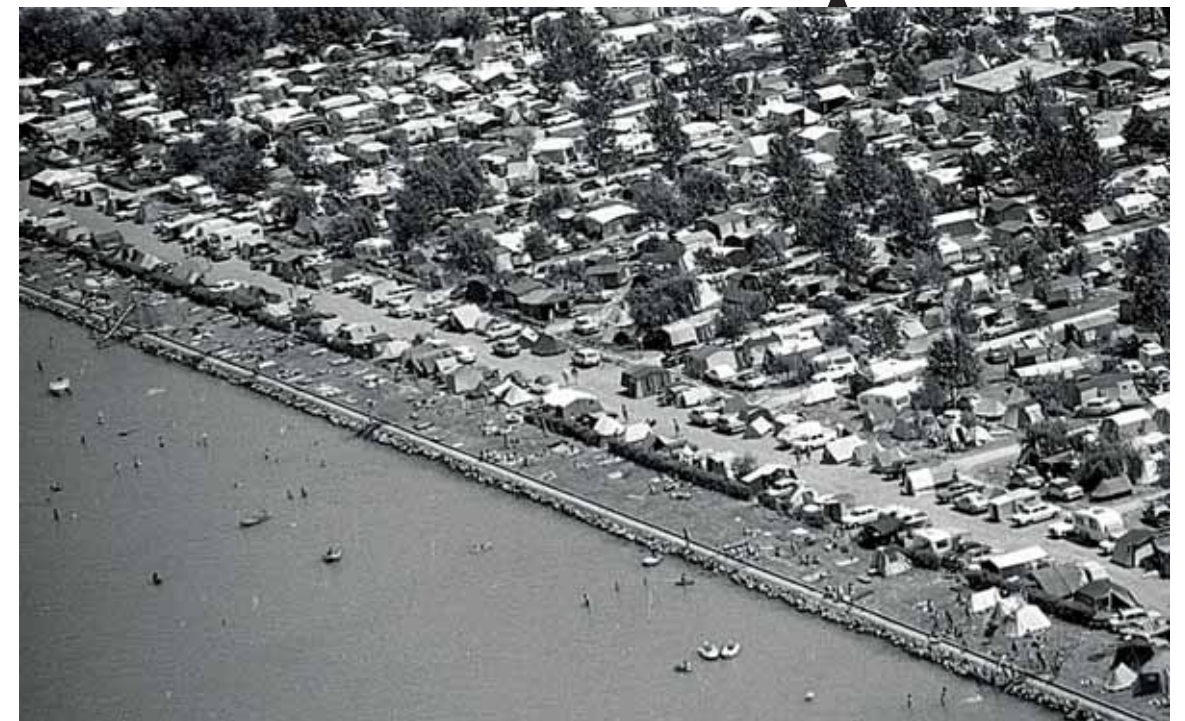
nyaralás szinte kizárólagos helyszíne a vízpart lett. Legalábbis a magyar nyár-felfogásban, szemben számos környező ország szemléletével, ahol a nyaralás-pihenés fogalmának szerves része a hegyjárás, a testmozgás, a kaland is – ezek minden agnyugtató, kikapcsoló és serkentő hatásával együtt.

Valójában egyik helyszín sem zárja ki feltétlenül a másikat: ha vesszük a bátorságot, hogy (nemcsak az esős napokon) eltávolodjunk a parttól, az élmény-végeredmény sokkal összetettebb lesz. A Balaton körül csatangolva és például Dalmáciába látogatva is, ahol a hegyi „hátország” legalább olyan különleges cél lehet, mint a méltán vonzó partvidék.

VERSENYHELYZET

SOK EMBER, KIS HELYEN, VÍZKÖZELBEN.
ZAMÁRDI AUTÓSKEMPINGJE,
MÉG A „KELETNÉMET IDŐKBEN”

FOTÓ: URBÁN TAMÁS/FORTEPAN

 EUPOLISZ

www.eupolisz.hu

HA UNOD AZ IPARI TURIZMUST!

TERMÉSZETJÁRÓ UTAZÁSOK, OUTDOOR TÚRÁK,
TREKKINGEK, KÖRUTAK AZ EGÉSZ VILÁGON.

Eupolisz Utazási Iroda

8200 Veszprém, Szeglethy u. 1. | +36/88/871728

Hatósági engedélyszám: U-000463

FÖLDGÖMB

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

XXXV. ÉVFOLYAM, 314. LAPSZÁM
2017. JÚNIUS–JÚLIUS

FŐSZERKESZTŐ: DR. NAGY BALÁZS
SZERKESZTŐ MUNKATÁRSÁK:

BARABÁS AMBRUS, BERECSZKI MAJJA, HEILING ZSOLT

HONLAP, RÁDIÓ, KÖZÖSSÉGI MÉDIA:

NAGY ÉVA, JOHANNA

ÁLLANDÓ SZERZŐK:

FRANCISCS LÁSZLÓ, DR. JAKAB GUSZTÁV,
DR. KARÁCSONYI DÁVID, KERÉKES ISTVÁN,
LADÁNYI TAMÁS, RÁZSI ANDRÁS, SÁNTA GÁBOR,
SZIRMAI GÁBOR, DR. TAMÁSKA MÁTÉ,
DR. TELBISZ TAMÁS

TÉRKÉPEK: DR. NEMERKÉNYI ZSOMBOR

TERVEZŐ ÉS KÉPSZERKESZTŐ: HEILING ZSOLT
MŰVÉSZETI FELELŐS: KÁLLÓ PÉTER
OLVASÓSZERKESZTŐ: MÁRTON BÉLA

NYOMÁS: PETHŐ NYOMDA KFT.

KIADÓ: HEILING MÉDIA KIADÓ KFT.

1142 BUDAPEST, ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÚTJA 125.

TEL.: (1) 231-4040. FAX: (1) 231-4045

E-MAIL: SZERKESZTOSEG@AFOLDGOMB.HU

A KIADÁSÉRT FELEL: HEILING ZSOLT

ÉRTÉKESÍTÉSI ÉS MARKETINGGAZGATÓ:

SEKOULOPOULU MÁRTA. TEL.: (30) 650-6801

E-MAIL: MARTI@HEILING-MEDIA.HU

MEGJELENIK MINDEN HÓNAP ELSŐ HETÉBEN, ÉVENTE
10 ALKALOMMAL (KÉT ÖSSZEHOZOTT LAPSZÁMMAL).
TERJESZTI A LAPKER RT. ÉS ALTERNATÍV TERJESZTŐK
ELŐFIZETÉS 1 ÉVRE: 7500 FT

ELŐFIZETHETŐ A KIADÓBAN ZIMAY VIKTÓRIÁNÁL

TEL.: (1) 231-4040

E-MAIL: ELOFIZETES@AFOLDGOMB.HU

VAGY WEBÁRUHÁZUNKBAN: EBOLT.AFOLDGOMB.HU

RÉGEBBI LAPSZÁMAINK MEGVÁSÁROLHATÓK A KIADÓBAN,

VAGY AZ EBOLT.AFOLDGOMB.HU WEBÁRUHÁZBAN

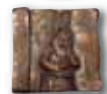
MINDEN JOG FENNTARTVA! A MAGAZINBAN MEGJELENT KÉPEKET, ABRÁKÁT ÉS
SZÖVEGEKET A KIADÓ ENGEDÉLYE NÉLKÜL TILOS KÖZZÉTENNI, REPRODUKÁLNI,
SZÁMÍTÁSTECHNIKAI RENDSZERBEN TÁROLNI ÉS TÖRVÁDABAN MEG NEM
RENDELTE FÉNYKÉPEKET ÉS KÉZIRATOKAT NEM ŐRZÖNK. MEG ÉS NEM KÜLDÖNK
VISSZA. A LAPBAN MEGJELENT HÍRDETÉSEK TARTALMAÉRT A KIADÓ
NEM VÁLLAL FELELŐSÉGET.

HU ISSN 1215-8690

PULITZER-EMLEKDJÚ (2008)

GÁRDI BALÁZS SZERZŐNK, LAPUNKBAN
MEGJELENT ANYAGAI ELISMERÉSEKÉNT

SZOCIográfIA-KÜLÖNDJÚ (2012)

TÁRSADALMI TÉMÁJÚ RIPORTJAINK,
KÉPSOROZATAINK ELISMERÉSEKÉNT

34

AZ ERDŐ GYERMEKEI – PIGMEUSOK VÉGVESZÉLYBEN

48

LEBEGŐ PERSPEKTÍVA

HISTORIKUS MOTORKERÉKPÁROK A FÖLDRAJZ SZOLGÁLATÁBAN

60

68

EL DÍA DE MUERTOS

84

TRANSZNYISZTRIA 25

PILLANTÁS AZ ÉGRE

FRANCISCS LÁSZLÓ: **NAPKITÖRÉS – VIHAROK A MÁGNESGOLYÓN** ▶

4

FLÓRA ÉS FAUNA

JAKAB GUSZTÁV: **SZAGOS ERNYŐSRUTA** ▶

6

FÖLD ÉS ÉG

LADÁNYI TAMÁS: **JUHFAK ÉS MADÁRCSONTÚ HOLD** ▶

8

ÚTI TIPP

KUNDERMANN BALÁZS: **LADY MUSGRAVE – ÉLET AZ ATOLLBAN** ▶

10

VAN KÉPÜNK!

BELÉNYI DÁNIEL: **MIÉRT HALÁLOS IRAKBAN A DEATH METAL?** ▶

14

FEL A FEJJEL!

FRANCISCS LÁSZLÓ: **AZ ÉGI ÉS A FÖLDI MECHANIKA** ▶

16

– **A FENT ÉS A LENT ÉVEZREDES VILÁGKÉPE**

FLÓRA ÉS FAUNA

VOJNITS ANDRÁS: **ÉNEKES HATTYÚ** ▶

18

LÉGTÉR

RÁZSI ANDRÁS: **MEDÁRD, AZ IDŐJÁRÁS VÉDŐSZENTJE** ▶

20

MÚLT IDŐ

NAGY BALÁZS: **SHACKLETON ÉS PARDO – ÉVSZÁZADOS MENTŐEXPEDÍCIÓ** ▶

22

ÚTI TIPP

HEILING ZSOLT: **AUSZTRIA GRAND CANYONJA** ▶

25

MÚLT IDŐ

TINER TIBOR: **ZADAR – „A LEGMAGYARABB” TÖRTÉNELMŰ DALMÁCIAI KIKÖTŐVÁROS** ▶

28

OLYAN KÉP: LANTAI-CSONT GERGELY

LANTAI-CSONT GERGELY: **AZ ERDŐ GYERMEKEI** ▶ 34

Közép-Afrika megmaradt esőerdeiben, Uganda, Ruanda, Burundi, Kongó, Kamerun és a Kongói Demokratikus Köztársaság területén alig 140 centiméter magas emberek, a pigmeusközösség tagjai harcolnak az életben maradásért. Szétszóratásban élnek, összesen félmillióan lehetnek.

KÁLLÓ PÉTER: **LEBEGŐ PERSPEKTÍVA** ▶

48

A fotós saját szemét, kezét és gondolatait meghosszabbítva nagy távolságra is elküldheti repülő fényképezőgépét, elemelkedhet a saját perspektívájától, és olyan képeket készíthet, amikkel hosszú ideig csak álmaiban találkozott.

SZIRMAI GÁBOR: **HISTORIKUS MOTORKERÉKPÁROK A FÖLDRAJZ SZOLGÁLATÁBAN** ▶

60

A földrajzi bejáráshoz a motorkerékpár sokszor rendkívül előnyös. Ösvényen is használható, olyan helyekre is eljut, ahova autó nem. A természettel, a tájjal való közvetlen kapcsolat, a körpanoráma jobb megfigyeléseket tesz lehetővé. Üzemzavar esetén feldobható egy szekérre vagy vasúti waggonra.

AMBRUS GERGELY: **LELKEK BŰVÖLETÉBEN – EL DÍA DE MUERTOS** ▶

68

Körbevesz a tömeg. Órák óta visít a fülembe a banda trombitáinak hangja, ereimben visszhangzik a dobok lüktetése, a levegő fülledt és sűrű a táncosok lihegésétől. San Agustín Etlában járok, a legfontosabb mexikói ünnep, a Día de Muertos záróeseményén.

NÁNAY MIHÁLY: **TRANSZNYISZTRIA 25** ▶

84

Jó néhány, földrajztudására büszke ismerősömet, tanítványomat sikerült már zavarba hoznom a kérdéssel: vajon melyik európai állam fővárosa Tiraszpol? A válasz kissé talán egzotikusan hangzik: Transznysztriáé. Saját nyelvükön pedig – az orosz/szovjet nézőpontot is tükrözve: Pridnyesztrovjéé.

NAPKITÖRÉS VIHAROK A MÁGNESGOLYÓN

SZÖVEG: FRANCICS LÁSZLÓ

„A Nap felső kulminációban van, mozgása pekuliáris, és differenciálisan roitál” – mondhatja a fiatal csillagász, ha büszkélkedni akar a tudományával mások előtt. A fenti mondat – túl azon, hogy minden érdeklődőt elriaszt – három érdekes szempontból világít rá központi csillagunk életére

Az első állítás jelentése: a Nap delel, azaz éppen aznap az égi útjának legmagasabb pontján jár. Ebből a nézőpontból (is) része mindennapi életünknek, meghatározza idő- és világtépünket, alapja nap-tárunknak.

A második állítás a Nap saját mozgásáról szól, ahogy az csillagként a többi csillag között elmozdul, természetesen magával cipelve bolygóit. A pekuliáris kifejezés különlegeset jelent latinul, ami arra utal, hogy a Nap mozgása eltérő a többi csillagéhoz képest, így egész Naprendszerünk vándorol a csillagok között a Tejútban.

Most viszont a csillagunk belső működésére utaló harmadik megállapítás az igazán fontos, jelentése: a Nap forog saját tengelye körül, azonban ezt nem úgy teszi, ahogy a szilárd kérgű Föld, hanem egészen szokatlan módon! Központi csillagunk az Egyenlítőjén méretéhez képest gyorsan, 24 és fél földi

nap alatt tesz meg egy teljes fordulatot, azonban a pólusai mentén, azaz a Nap északi és a déli sarkán lassabban, körülbelül 38 nap alatt fordul egyet. Mivel pedig a Nap forró plazmából épül fel, a differenciális forgásnak egészen messzemenő következményei vannak, amit úgy foglalhatunk össze, hogy a mágneses naptevékenység.

ÓRIÁS PLAZMAÁRAMLATOK

A forró plazma olyan közeg, amelyben az atommagok elveszítik az elektronjaikat, ennek köszönhetően a plazmában az atommagok mellett szabad elektronok szaladgálnak. Ez a hatalmas elektron- és protontömeg forog a Nap tengelye körül, és a fizika törvényeinek engedelmessé válik a forgás következtében óriási mágneses mezőt ébreszt. Mivel a forgás a Nap különböző szélességi körein eltérő sebességű, a mágneses erővonalak helyzete folyamatosan változik: azok hol összekuszálódnak, hol kisimulnak.

Ennek következtében egyes mágneses hurkok időről időre kiemelkednek a Nap felszínéből.

A plazma töltött részecskéire igen érdekesen hat a mágneses mező: azok csak a mágneses erővonalak mentén mozdulhatnak el, arra merőlegesen nem. Tehát a Nap felszínéből kiemelkedő mágneses erőteret anyagot ragadhat magával, ami idővel a mágneses hurkok mentén visszavándorol a Nap felszínére. Ezt a jelenséget protuberanciának nevezzük, ami gyakran látványos, és gigászi, több földátmérőnyi ívekként jelenik meg központi csillagunk korongja fölött.

Időről időre előfordul, hogy a mágneses erővonalak lefűződnek, vagyis kiemelkedvén a Napból, elszakadnak. Ilyenkor a plazma elszabadul, és hatalmas energiával kilökődik a bolygóközi térbe. Ezt a jelenséget nevezzük napkitörésnek, illetve a gyakran egyidejűleg létrejövő nagy energiájú felvillanást flernek.

MODERN VESZÉLYEK

Ez a jelenségcsoport – bár űreszűközők felvételein csodálatos látványt nyújt – egyáltalán nem gyerekjáték. Történt ugyanis 1859-ben Angliában, hogy Richard Christopher Carrington csillagász megfigyelései közben néhány óráig tartó feltűnő fénylést észlelt a Nap felszínén: egy fehér flert. Az igen ritka felvillanáshoz tartozó napkitörés rendkívüli erejű volt, olyannyira, hogy a hozzá hasonlóknak csupán félezer évente fordulhatnak elő. Carrington feljegyezte, hogy másnap a szigetország felett intenzív sarkifényjelenséget látott, de nemcsak ő, hanem szinte a világban, a Szaharától a Sziklás-hegységig minden idők leglátványosabb Aurora Boreálisában gyönyörködtek a szemlélők. Ám a csodálatos jelenségnek volt egy árnyoldala is: Európa és Amerika teljes távíróhálózata leállt, a vezetékek szikráztak, a berendezések tönkrementek, több alkalmazottat áramütés ért. A Napból kilökődött,

majd a Föld mágneses terébe érkező részecskeáram ereje rendkívüli geomágneses vihart idézett elő bolygónkon, ami a fém távíróvezetékekben túlfeszültséget hozott létre, túlterhelve a kezdetleges eszközöket. Rossz hír, hogy a mai, kifinomultabb távközlési rendszerünk sokkal védtelenebb egy ilyen természeti csapással szemben, s az elektromos rendszerektől való függőségünk, a GPS-től az interneten át a villamos hálózatig kimondhatatlanul nagy. Talán kijelenthetjük, hogy modern létünkre jelen pillanatban a legnagyobb kozmikus veszélyt nem a nagy hírtértéknek örvendő aszteroida-érkezés, sem távoli szupernóva-robbanás, hanem sokkal inkább a Nap mágneses terének kifürkészhetetlen játéka jelentheti.

FRANCICS LÁSZLÓ
ÉPÍTÉSZMÉRŐK, FOTÓGRÁFUS,
EGYETEMI OKTATÓ, A HAZAI
ASZTROFOTÓS-MOZGALOM
EGYIK FŐ SZERVEZŐJE

[HTTP://WWW.PTES.HU](http://www.ptes.hu)

SZERI LÁSZLÓ
KÉT CSILLAGDÁJA MŰKÖDIK
KISKUNFÉLEGYHÁZÁN, EGYIKBEN
AZ ORSZÁG TALÁN LEGNAGYOBB
AMATŐR ASZTROGRÁFJÁVAL

[HTTP://WWW.SZILACI.HU](http://www.szilaci.hu)

PROTUBERANCIÁK A NAP PEREMÉN MÁRCIUS 3-ÁN, SZERI LÁSZLÓ FELVÉTELÉN

A KÉP 15 CM ÁTMÉRŐJŰ LENCSES TÁVCSÓVEL, SPECIÁLIS, 656 NANOMÉTERES
HULLÁMHOSSZTARTOMÁNYBAN KÉSZÜLT KISKUNFÉLEGYHÁZÁRÓL

SZAGOS ERNYŐSRUTA

SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: JAKAB GUSZTÁV

A rutafélék családjába többnyire szubtrópusi elterjedésű fák és cserjék tartoznak. Közös jellegzetességük, hogy szöveteik erős illatú, éterikus olajokat tartalmaznak. Legismertebb képviselőik a citrusfélék: például a citrom, a narancs és a mandarin. A rutafélék egyetlen, Magyarországon is honos képviselője a nagy ezerjófű (*Dictamnus albus*), mellyel gyakran találkozhatunk száraz tölgyesek tisztásain és karsztbokorerdőkben. Feltűnő növény: hajtásai elérhetik a 100 cm-t, csúcsukon 4-5 cm átmérőjű, rózsaszín virágok alkotnak fürtvirágzatot.

A Földközi-tenger vidékén a rutafélék jóval gyakoribbak. A fásszárú citrusokon kívül természetik a sárga virágú kerti rutát (*Ruta graveolens*) is, ami a közismert olasz ital, a grappa fűszerezésére szolgál. A rutafélék kevésbé ismert képviselői az ernyősruták, melyek

élénksárga ernyős virágzatuk lévén inkább a kutyatejekre emlékeztetnek. E mediterrán nemzetség egyik képviselője azonban a Kárpát-medencébe is eljutott! A szagos ernyősruta (*Haplophyllum suaveolens*) pontusi-balkáni faj, elterjedési területe a Balkán keleti részétől, Törökországon át egészen Dél-Oroszorszáig tart. Az Erdélyi-medencében Nagyenyed környé-

kén él, Balázsfalva, Csombord, Magyarbagó, Magyarlapád és Vadverem települések határában. A szőlőültetvények között fennmaradt száraz sztyeppréteken június közepén aransárgára festi a domboldalakat. A növény erdélyi felfedezése Csató János (1833–1913) alsó-fehér megyei alispánhoz kötődik, aki korának egyik legképzettebb botanikusa volt.

SZAGOS ERNYŐSRUTA
MAGYARBAGÓ HATÁRÁBÓL

AZ ERNYŐSRUTA VIRÁGA

JAKAB GUSZTÁV
BIOLÓGUS, BÓTANIKUS,
A SZENT ISTVÁN EGYETEM
AGK EGYETEMI DOCENSE

LÉPJ KI AZ AJTÓN, ÉS INDULHAT A KALAND!

Figyeld meg közelről a természetet,
és többé nem fogsz unatkozni!

**TARTALMAS
SZÓRAKOZÁS
AZ ÉV MINDEN
NAPJÁRA.**

**MIT ÉS HOGYAN
GYŪJTSÜNK A
FÖLDRŐL, A VÍZBŐL ÉS
A LEVEGŐBŐL?**

JUHFARK ÉS A MADÁRCSONTÚ HOLD

SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: LADÁNYI TAMÁS

A nászéjszakák bora és égi kísérőnk hajszálvékony sarlója két, látszólag teljesen különálló fogalom, amelyek mégis összekapcsolódhatnak egy asztrotájkép formájában. Híres borvidékünk, a Somló jellegzetes sziluettjének tetején a Szent István-kilátó is felismerhető – ezt 1938-ban, a „Hűség Tornyaként” adták át a nagyközönségnek. A vulkáni tanúhegy

felett a 31 órás korú, hamuszürke fényvel kiegészült holdsarló fénylik. A magyar népnyelv madárcsontúként illette azokat a cérnavékonyágú holdsarlókat, amelyek az újholdhoz közeli időpontban tűnnek fel esténként a nyugati és hajnalonként a keleti horizont felett. Döbröntéről szemlélve egy téli anticiklon tiszta légkörében nagyszerű látvány volt „Ég és föld” e kitűnő párosa.

LADÁNYI TAMÁS
ASZTROFOTÓS, TANÁR,
A CSILLAGÁSZAT ÉS A
FÖLDRAJZ KAPCSOLATA
JELENIK MEG MUNKÁIBAN

A CIKK MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTA:

LEVESTEKŰS

A KIFEJLETT PÉLDÁNYOKRA CSAK AZ EMBER ÉS NÉHÁNY CÁPAFAJ JELENT VESZÉLYT

BEETETÉS

AHOGY BELEERESZKEDÜNK A VÍZBE, EGYBŐL MEGJELENNEK A KÍVÁNCSI HALAK: VAJON CSEMEGE JÖN-E VAGY EGY ÚJABB, VÖRÖSRE SÜLT HÁTÚ TURISTA?

LADY MUSGRAVE ÉLET AZ ATOLLBAN

SZÖVEG ÉS KÉP: KUNDERMANN BALÁZS

Hatalmas páncélos hüllő lebeg be a tengerfenék fánkyszerű képződményébe, majd kényelmesen elhelyezkedve várja, hogy a halak munkához lássanak. Minden oldalról csipegetik a hátára ragadt maradékokat, majd ha minden elfogyott, jöhet a következő kuncsaft. A csoportosulás fölé belebegő bűvárszemüveges arc sem kelt zavart. Ki sem látszanak a munkából a teknőstisztító állomáson

Alig fut ki a hajó Agnes Water biztonságot adó öbléből, máris élénk liftezés kezdődik. Aztán jó másfél órán át dobálják a katararánt a hullámok, mire feltűnik

a Queensland kormányzójának feleségéről elnevezett szárazföld, a Lady Musgrave-sziget. A horizont mögött már eltűnt a kontinens, az ég és a tenger közé csak itt-ott ékelődik be egy-egy sziget. Szinte elveszve érezzük magunkat, pedig északi irányban majd' 2300 kilométeren keresztül húzódik a Föld legnagyobb egybefüggő, élőlények alkotta rendszere, a Nagy-korallzátony.

Egy keskeny átjárón jutunk az atoll belsejébe, egy pontonsziget mellett kötünk ki. Dagály van, minden korall mélyen a víz alatt, mintha mindentől távol, a hatalmas kékségben lebegnénk. Idővel,

ELSZIGETELVE

AZ ATOLLVÉGI SZIGETECSCHE ALIG FÉL ÓRA ALATT KÖRBEJÁRHATÓ. A NAP TŰZ, IVÓVÍZ ÉS TÉRERŐ SEHOL, ÉJJEL PEDIG CSAK A CSILLAGOK VILÁGÍTANAK

ahogy csökken a tenger szintje, úgy lehet kivenni a korallszigetből hatalmas karként kinyúló atoll körvonalait. Mintha minél nagyobb részt szeretne magához ölelni a tengerből! Ez a 15 kilométer kerületű, ovális fal védi a belső lagúnát, ideális merülőparadicsomot kialakítva.

A Lady Musgrave alig 6000 éves képződmény: valójában egy fákkal benőtt, homokos zátony, melyet a hullámok korallzúzalékból, homokból és kagylótörmelék-ből hordtak össze az atoll nyugati csücskében. A hajózási térképekre az 1840-es években került fel, majd laktak itt halászok, a 19. szá-

zad végén intenzív guanókitermelés is folyt, aztán az 1930-as években két leleményes vállalkozó üdülőtelepet álmódott a szigetre. Ennek világháborúban elenyészett helyén áll ma a kemping, ahol a Robinson-léte kóstolgtatva, akár több éjszakát is eltölthetünk. Édesvíz nincs, így kígyók sem, azonban mintegy 50 madárfaj viszatérő vendég. A pisóniafákkal dúsan benőtt területet októberben pl. ellepik a csérfélék családjába tartozó fekete noddik.

Az atoll határolta, hatalmas lavór több mint 1200 halfajnak és kétszáznál is több korallnak nyújt otthont. A pontontól egy uszoda-hossznyit sem kell tempózni, hogy elérjük az első koralltelepet. Színes halak mindenütt, hatalmas a nyüzsgés-mozgás: némelyik menekül, másik rejtőzködik, sokuk

A Lady Musgrave alig 6000 éves képződmény: valójában egy fákkal benőtt, homokos zátony, melyet a hullámok korallzúzalékból, homokból és kagylótörmelék-ből hordtak össze az atoll nyugati csücskében.

pedig csak keresi az asznapi betevőt. A műsor szinte megunhatatlan, csak néha-néha pillant körbe az ember: minden rendben van-e, nem közeledik-e valami nagyobb élőlény?

Főleg, miután a szigeten a vadőr mosolyogva bökött egy kis öbölre: ez pedig itt a szirticápa-óvoda! A filmekből ismerős uszonyok tucatjaival! És bár tudjuk, nem jelentenek veszélyt, egy pillanatra beleéljük magunkat a korall ágai közt menedéket kereső zsákmányhalak kiszolgáltató helyzetébe.

Aztán hirtelen feltűnik az árny!

Hátuszony nélkül, kerek forma, lábakkal. Egy levesteknős sziluettje olvad bele a vízbe. November-től januárig járnak ide tojást rakni. Ez most csak a tisztítóállomásra igyekszik. Lassan be-

érem, fölélebegek, és figyelem a munkálatokat. Csend van és nyugalom. Elmélázok, és eszembe jut, amit még a pontonszigeten olvastam: védett terület, ne vigyél magaddal mást, csak emlékeket, fotókat és esetleg korall okozta karcokat! Gyors számvetés: megvolt mind a három...

KUNDERMANN BALÁZS
TANÁR, TÚRAVEZETŐ,
SZABADÚSZÓ
FOTÓRPORTER

[HTTP://KUNDERMANN.HU](http://kundermann.hu)

TÜNDÉK FÖLDJÉN

A legénység tagjai üvegpoharakat osztogatnak, és mindenki magára ölti az esőkabátot. Közeledünk a szinte függőleges sziklafalhoz, melyet még a legmeredekebb részekben is sűrű növényzet borít. A hajó orra megérkezik a vízfüggönyhöz, hogy közelről kóstolhassunk bele a fjord vad vízvilágába: a poharak megtelnek a zuhatagból érkező, whiskey-színű, friss, jóízű vízzel.

Aki Új-Zéland talán legszebb és legeldugottabb vidékére, a Milford Soundba érkezik, kötelező programja végighajózni a 15 km hosszú, meredek sziklák határolta, keskeny fjordon. A bátrabbak akár kajakkal is megtehetik az utat! A víz nyugodt, de az óvatosság nem árt, hiszen a part mentén szinte 100 méterenként zúdul alá egy-egy víz-esés – köszönhetően az igen

magas, 7000 mm-es éves csapadékmennyiségnek.

A Fjordland egyetlen, ma közúton is megközelíthető helyszíne a világörökség része, de az európaiak csak a múlt században jutottak el ide először. A látvány pedig lenyűgöző: a Déli-Alpok e szirtjei (vagy épp az északi sziget vulkánjai) nem véletlenül szolgálták a Gyűrűk ura vagy az Avatar filmek helyszínéül. A Fjordland

vízesei között hajózva akár Tolkien tündéinek földjére is képzelhetjük magunkat, ám az orkóktól nem kell tartanunk...

Új-Zéland partjait James Cook térképezte fel a 18. század második felében. Ha a brit felfedező szemszögéből akarjuk megpillantani először a szigeteket, legjobb, ha mi is hajón érkezünk. A Royal Caribbean úszószállodái Sydney-ből indulva kerülik meg a világ legészakibb országát. Az akár többhetes út során számos rejtett természeti kincs és különleges kisváros tárul fel a nem mindennapi tengeri utazás során.

FOTÓ: HEILING ZSOLT

VÉGÁLLOMÁS

A MILFORD SOUND NEM CSUPÁN A VILÁG EGYIK LEGSZEBB TÚRAÚTVONALÁNAK VÉGÁLLOMÁSA, DE AZ IDE LÁTOGATÓK IS ÚGY ÉREZHETIK: INNEN MÁR NINCS TOVÁBB, MEGÉRKEZTEK A FÖLD LEGVARÁZSLATOSABB HELYÉRE

SYDNEY ÉS ÚJ-ZÉLAND

MAGYAR IDEGENVEZETŐVEL

CSOPORTOS HAJÓÚT **8%** ELŐFOGLALÁSI KEDVEZMÉNY 2017. JÚNIUS 30-IG

Utazzon a Royal Caribbean hajótársaság „okos” hajójával, az Ovation of the Seas-zel a természeti szépségekben gazdag Új-Zélandra! A hajóút előtt felfedezzük Sydney-t, majd a hajón töltött pihenés után először a fjordokat csodálhatjuk meg, ezután Dunedin és az ország fővárosa, Wellington következik, végül Picton látnivalóival búcsúzunk az országtól. Újabb pihenéssel eltöltött két nap után visszaérkezve Sydney-be még ellátogatunk a lenyűgöző Kék-hegységbe.

IDŐPONT: 2018. január 06 - 20. (15 nap/ 12 éj)

UTAZÁS: a Qatar Airways menetrend szerinti járatával, 1 átszállással

RÉSZVÉTELI DÍJAK KÉTÁGYAS ELHELYEZÉSSEL:

ERKÉLYES TENGERRE NÉZŐ KABINBAN

4.540 HELYEFT 4.177 EUR-TÓL/FŐ + ILLETÉKEK

4.470.960 HELYEFT 1.353.350 FT-TÓL/FŐ

www.rccl.hu

További információ: Tengerjáró Kft. 1051 Budapest, Bajcsy-Zs. út 12., Tel.: 1/235 0402 Fax: 1/266 4623

A részvételi díj tartalmazza: repülőjegyet Budapest - Sydney - Budapest útvonalra, szállást tengerre néző erkélyes kabinban és a hajóút előtt 3 éjszakát Sydney-ben, teljes ellátást alapítalkal a hajón (jeges víz, amerikai kávé, gépi ládító), a hajóút előtt reggelit, transzferket, medencék, napozóágyak és fitness-terem használatát, színházi előadások és fedélzeti programok megtekintését, csomaghorást a hajóra történő fel- és leszálláskor, egész napos kirándulást ebéddel a Kék-hegységbe, magyar nyelvű idegenvezetőt az út teljes időtartamára. A részvételi díj nem tartalmazza: kikötői illetéket - kb. 152 EUR/16 (kb. 49 250 Ft/16*), repülőéri illetéket és díjakat - kb. 143 EUR/16 (kb. 46 330 Ft/16*), betegség-, baleset- és poggyászbiztosítást, kötelező borzavallót - kb. 113 EUR/16 (kb. 36 610 Ft/16*), útlemondási biztosítást - 1,3 %, személyes fogyasztást - internet, italok, parti kirándulások. Minimum létszám: 14 fő (a fakultatív kirándulásoknál 10 fő)

*A fenti hajóutat 1 EURO = 324 HUF árfolyamon kalkuláltuk. Amennyiben az árfolyammozgás +/- 4%-os mértékét meghaladja, úgy a Tengerjáró Kft. legkésőbb indulás előtt 20 nappal a részvételi díjat módosíthatja. Tengerjáró Kft. engedélyszám: U-599

MIÉRT HALÁLOS IRAKBAN A DEATH METAL?

SZÖVEG: BELÉNYI DÁNIEL, FÉNYKÉP: HÖLVÉNYI KRISTÓF

Néhány száz death (meg black) metal-koncerttel a hátam mögött mindenképpen a rutinos versenyzők közé számítok e szubkultúrában. Láttam aranykezű ismeretleneket 5-6 ittas ember előtt játszani, iráni és grúz csapatokat a jereváni báb-színházban rendezett death metal-fesztiválon, majd néhányat közülük pár nappal ké-

sőbb egy tbiliszi szexklubban. Vagy éppen egy tiranai kocsmában zenélő kiváló zenekart, ami valamiért a nem annyira metál Trout (pisztráng) névre hallgatott. A Dark Phantom nevű kirkuki zenekar erbili hangversenyének megtekintése tökéletesen illeszkedik a „fura helyeken death metal-koncertekre megyünk” tematikához

Erbil és úgy általában egész Kurdisztán legnagyobb hátránya a letelepedett népek kultúrájának teljes hiánya. Persze ez így kicsit erős állítás, mert apró rezdülések akadnak néha. De nincs színház, nincsenek igazi múzeumok, nincsenek koncertek és az épített környezet esztétikája sem csábít városnézésre. Kultúrafogyasztó emberek számára

marad az olvasás és a torrentezés. Esetleg egy rövid kiruccanás Isztambulba vagy Bejrútba, vagy külföldieknek szervezett argentintangó-est és white party egy luxusszálló emeleti bárjában.

A kultúra hiánya mellé extra nehezítés, hogy a death metal olyan műfaj, amit még a rokkerkedők többsége sem tud elviselni. A műfaj nagyágyúú önálló szerzői estjeiken sem szórakoztatnak pár száz fizetővendégnél többet. Mindez az iraki Erbilbe helyezve igencsak szűk keresztmetszetet eredményez... Ráadásul a produkciót kevésbé toleráló muszlim szélsőségesek részéről rendszeres halálos fenyegetésekkel, amit Irakban tanácsos messzemenően komolyan venni!

Mivel Kurdisztánban koncertek híján koncerttermek se nagyon vannak, a kisebb, pár száz főre tervezett esküvői csarnokok túl nagyok egy ilyen műsornak. A népszerűbb klubokban araktól ittasodó nagyérdeműt pedig inkább az arabul üvöltöző bingó dobja

fel. Így a metálszeánszok szervezése elsősorban az optimista/baráti vagy pénzéhes hotelmendezserek feladata marad. Mondjuk, a pénzhőség és a death metal közös halmaza elhanyagolhatóan kicsi...

Az öröme (jelen esetben a death metal) és az értelmezhető piac (rock) közti szakadékot áthidalandó, a koncertet élő rock-estnek hirdette meg az a luxusszálló, amelyik a tetőterasz bárját biztosította a vadulni vágyóknak. A Dark Phantom is ráértett, hogy ha gyorsan ledarálják-elhörgik a mondanójukat, azzal az ott megjelent, elsősorban szakirányú rajongó külföldi és pár helyi szemét nem fogják kiszűrni. Ezért a műsorba illesztettek néhány Metallica- meg System of a Down-feldolgozást, amit legalább lehetett együtt dalolni és pengetni hozzá a léggitárt. Közben a színpad köré terített asztalokhoz elégsz pincérek hordták a 4 dolláros legolcsóbb-legkisebb sört, miközben a megjelent 30 emberből minimum a fele mobilozta az eseményt.

A Dark Phantom nevű kirkuki death metal zenekarról talvaly olvastam először. A sztori szerint még 2003-ban egy amerikai katonától kaptak egy metálcédét, és annyira beőrültek tőle, hogy 10 éve megalapították a bandát, nem épp életbiztosításként. Közben persze zajlott a háború, rendszeresen kapnak életveszélyes fenyegetéseket, mivel „sátánisták” (ez a nyugati zene, főleg a metál iszlám értelmezése), a dobos lelépett, néha hibernálták magukat, végül tízéves pályafutásuk során összehozták – szó szerint – néhány koncertet.

BELÉNYI DÁNIEL
ÚJSÁGÍRÓ, FŐLEG
TÁRSADALMI ÉS UTAZÁSI
TÉMÁKKAL FOGLALKOZIK

HÖLVÉNYI KRISTÓF
FOTÓGRÁFUS, ARAB
SZAKON VÉGZETT
A PÁZMÁNY PÉTER
KATOLIKUS EGYETEMEN

AZ ÉGI ÉS A FÖLDI MECHANIKA

A FENT ÉS A LENT ÉVEZREDES VILÁGKÉPE

SZÖVEG: FRANCICS LÁSZLÓ

Felnézünk az égre, és amit tapasztalunk, egyértelmű: a csillagok minduntalan felkelnek és lenyugszanak, közöttük a Nap, a Hold és a bolygók maguktól, megállás nélkül roják égi útjukat, míg idelent, a Földön bármi mozgásba lendítéséhez erőbefektetésre van szükség. Nyilvánvalóan tűnt hát az igazság, hogy a világot kormányzó törvények másképpen vonatkoznak a Földre, mint az égi jelenségekre.

A történelem nagy kultúrái még valamit észrevettek! Amíg a földfelszínen folyamatos változás, eredeti állapotába vissza nem térő átalakulás történik, addig az égbolt szinte tökéletesen változatlan, a benne keringő testek pedig periodikusan, időről időre eredeti helyzetükbe térnek vissza. A kozmosz tehát rendezett, nyugodt, változatlan és egyenletes mozgású, ezzel szemben a Föld változó és kaotikus, átalakulása nehezen megjósolható.

Több évezredek megfigyelések és feljegyzések alapján, az ókori Alexandriai Nagykönyvtár gyűjteményéből a korabeli görög tudósok számára kirajzolódott a korhű kozmikus világkép, melyet Arisztotelész összegzett élete munkájával: a természetfilozófia. Bár ma már meghaladottnak tekintjük az akkori magas szintű tudományt, mégis érdemes néha megállni és megcsodálni bámulatos összefüggéseit és harmóniáját, amit a sokszor könnyörtelenül következetes érvelésekre és dialógusokra építettek fel.

Nézzük, mi mindent tudtak „már az ókori görögök is”! Megvizsgálták például a tér és az idő tulajdonságait, és azt találták, hogy mindkettő a végtelenségig osztható,

azaz folytonos. A térnek három kiterjedését értelmezték, felismerték a 3 dimenziót. Megértették, hogy a térben és időben zajló jelenségek alapja a mozgás. E mozgás lehet természetes, amikor az adott tárgy a rendeltetésének helye felé tart (például a kő leesik, a füst felszáll): ez a mozgás mindenképpen gyorsuló. De lehet mesterséges is a mozgás oka, amikor külső behatás eredeti helyéről erőszakosan téríti el a tárgyat: e mozgásnak kétségtelenül lassulónak kell lennie. Egyenletes csak a körpályán való mozgás lehet, ilyenek az égitestek.

A világot innesső, Hold alatti és túlsó, kozmikus világra osztották. Az innesső világban lévő anyagot 4 elemből képzeltek el, olyanokból, melyek más elemekre már nem oszthatóak. Ezek a tűz, a víz, a föld és a levegő, melyek kombinációiból állnak az összes földi tárgyak és jelenségek. A kozmikus világ azonban megérinthetetlen és csodálatos quinta essentiából, azaz éterből épül fel. E kozmikus világmindenséget – bár sokat vitatkoztak rajta a korabeli tudósok – végül végesnek és körülhatárolhatónak írták le. A világmindenség középpontjába – korabeli csillagászati tapasztalataik alapján – elhelyezték a meglepően pontos méréseikkel alátámasztott 400 ezer sztadion területű, gömb alakú, mozdulatlan Földet.

Arisztotelész a szintén gömb alakú világmindenség összes ismert égitestjét (melyek éterből állnak) 49 kristályszférára tűzte fel a Föld körül. Az átlátszó gömbök egyenlítőin fordulnak körbe időről időre a Hold, a Nap és a bolygók, legkívülebb az állócsillagok, mögöttük pedig a világmindenség folyama-

tainak kifogyhatatlan reaktora, az ősmozgató lakozik. Ezt nevezzük geocentrikus világképnek, ami pontos csillagászati mérések híján 2000 éven át határozta meg az európai kultúra világmindenségről alkotott képét és tudományos gondolkodását.

Ma már tudjuk, hogy ez az elmélet tévesen különböztette meg a fentit és a lentit, hogy a világot mindenütt azonos törvények irányítják, s a geocentrikus világképnek szinte minden pontját felülírták korszerű méréseink és elméleteink. Ám az ókori bölcelet mégis rávilágított arra, hogy a világ a matematika és a geometria nyelvén leírható, és ezáltal megfejthető, így elősegítve a modern, tudományos gondolkodást és az emberiség szellemi és technikai fejlődését.

FRANCICS LÁSZLÓ
ÉPÍTÉSZMÉRŐK, FOTOGRAFUS,
EGYETEM OKTATÓ, A HAZAI
ASZTROFOTÓS-MOZGALOM
EGYIK FŐ SZERVEZŐJE

[HTTP://WWW.PTES.HU](http://www.ptes.hu)

SZÉMÁR FERENC
ÉPÍTŐMÉRŐK, TER-
MESZETFOTÓS, NÉHÁNY EVE
TERELŐDÖTT A FIGYELME AZ
ÉJSZAKAI TÁJKÉPFOTÓZÁS FELÉ

A FELVÉTELT SZÉMÁR FERENC KÉSZÍTETTE ▶

A DÉL-DUNÁNTÚLI KISNYÁRÁD TELEPÜLÉS MELLŐL, AZ EGYETLEN, ÉSZAK FELÉ VEZETŐ, EGYENES HAZAI AUTÓPÁLYA-SZAKASZRÓL: AZ M6-OS FÖLÖTTI EGYIK FELÜLJÁRÓRÓL TÖBB MINT 4 ÓRÁNYI KÖRFORGÁST MEGŐRÖKÍTŐ EXPOZÍCIÓVAL

ÉNEKES HATTYÚ

SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: VOJNITS ANDRÁS

A z énekes hattyú (*Cygnus cygnus*) északi madár, nem véletlenül a finnek nemzeti jelképe. Fő költőterülete a tundra déli pereme, ahol már nagyobb fák is felbukkannak. A nagy folyamszabályozások előtt a Tiszántúlon is följegyezték költését, de a lecsapolások, a hajdani vadvízvilág megszűnése itteni fészkelésének is véget vetett. Fészket vízinvényekkel benőtt partszakaszon építi, 4-5 tojását április–májusban rakja le. Főleg növényekkel táp-

lálkozik, de vegetáriánus étrendjét gerinctelen állatokkal is kiegészíti. A fiókák a rövid tundrai nyár végére felnövekednek, és a családok együtt indulnak délnek.

„Az európai állományok főleg a Fekete-tenger mellékén és a nyugat-európai tengerpartokon töltik a telet. Hébe-hóba Magyarországra is elvetődnek, ahol kedvező körülmények között hosszabb ideig kitartanak, de nálunk immár nem fészkelnek” – írta a 2005-ben megjelent Élővilág Enciklopédia.

Az élet azonban felülírta e sorokat. Az énekes hattyú akkor már visszatért, a Duna–Ipoly Nemzeti Parkban kiváló élettérre talált. A faj pannóniai térhódításának persze voltak előzményei. Ha csekély számban is, de az idő tájt már fészkeltek a Brit-szigeteken, a balti államokban, Lengyelországban és Dániában, majd a magyarországgal egy időben hollandiai fészkelését is megfigyelték.

A nemzeti park sikerrel végzi az amúgy szeszélyes vízjárású Ipoly

A nemzeti park sikerrel végzi az amúgy szeszélyes vízjárású Ipoly öntésterületének, mocsarainak helyreállítását, sok helyen a száraz években is marad vissza elég víz.

öntésterületének, mocsarainak helyreállítását, sok helyen a száraz években is marad vissza elég víz. A szelíd szépségű „mikszáthi” táj határon innen és túl kevésbé zavart, legfeljebb horgászok és marhacsordák járják. Igaz, már korábban kiegyenesítették a folyót, mára csak néhány tekerős szakasza maradt meg. Gazdag a madárvilág, sok a nagyfecske, a szürke gém és mindenféle vízimadár, van jégma-

dár, és ragadozók vijognak a magasban.

Ipolyvecénél, a szürke marhák karáma mellett kis mocsárban pillantom meg az első énekes hattyút. Az-

tán Drégelypalánknál is rábukkanok, bütykös hattyúk (*Cygnus olor*) társaságában. Világító, sárga csőre, egyenesen tartott, nem ívelt nyaka messziről elárulja kiletét. A hangja is jellegzetes, bár azt ritkán hallatja, és valójában inkább trombitálás, semmint énekszó... Mivel már egy évtizede rendszeresen költ, bizvást elmondhatjuk, hogy valóban visszatért hazánkba a szépséges madár.

HATTYÚFEHÉR

A FIATAL MADARAK SZÍNE MÉG NEM MAKULÁTLAN! A FEHÉR CSAK A FELNÖTTEKNÉL LESZ URALKODÓ

SZEMTŐL SZEMBEN

SÁRGA CSŐR, EGYENES NYAK ÉS VALAMIVEL KISEBB TERMET. KÜLSŐLEG EBBEN KÜLÖNBÖZIK A BÜTYKÖS HATTYÚTÓL

JÓL LÁTHATÓ JELÖLÉS

A HATTYÚKAT RENDSZERESEN GYŰRÜZIK – BÜTYKÖS HATTYÚPÁR

VOJNITS ANDRÁS
ZOOLOGUS, AFRIKA-KUTATÓ,
A MAGYAR FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG EXPEDÍCIÓS
SZAKOSZTÁLYÁNAK

CELESTRON
OUTDOOR TÁVCSÖVEK

GRANITE™
MINŐSÉGI OUTDOOR TÚRATÁVCSÖVEK
7x33 9x33 8x42 10x42 10x50 12x50
KIVÁLÓ SZŰRKÜLETI TELJESÍTMÉNY
ED ÜVEG - MAGNÉZIUM VÁZ - NITRÓGEN GÁZTÖLTÉS
REMEK ÁR/ÉRTÉK ARÁNY

SPORTS & OUTDOORS

weigl
VADÁSZBOLT

Budapest XII. ker. Nógrádi u. 39.
Tel.: (1) 201-0486; info@beo-pa.hu

MEDÁRD, AZ IDŐJÁRÁS VÉDŐSZENTJE

SZÖVEG: RÁZSI ANDRÁS

Sőt, nemcsak az időjárásé, hanem a gabonaaratásé és a szüreti munkálatoké is. De egyesek hozzá fordulnak fogfájás esetén is. Medárd ezek szerint egy sokoldalú szent a keresztény kultúrkörben, de ezt egy időjárással behatóan foglalkozó embertől el is lehet várni! Legyen ő veszélyjelző, éghajlatkutató, vagy a légköri jelenségek égi fővédnöke... Természetes hát, hogy a neve napjához kötődik az egyik legismertebb népi regula. „Ha Medárd napján esik, negyven napig esni fog, de ha aznap száraz idő van, negyven napig szárazság várható.”

Ha az éves csapadékeloszlást megfigyeljük, való igaz, hogy az egyik legcsapadékosabb hónap a június, és gyakran tapasztalható ézengéssel kísért csapadékhullás, azaz zivatar az ún. medárdi időszakban. A Nap viszont egyre magasabban delel, és a hőmérséklet is érezhetően nyáriasra fordul.

Sajnálatos módon sokan összekeverik e jelenséget a trópusi égövre jellemző csapadékos időszakokkal, és „európai monszunnak” nevezik, amit tovább tetéz, hogy néha a fogalom még nyomtatásban is megjelenik. Pedig a kettőnek vajmi kevés köze van egymáshoz. Annál is inkább, mivel a monszunvidékek egyik legfontosabb tulajdonsága, hogy nem jellemző a ciklon- és anticiklon-tevékenység, míg az európai „Medárd-időszak” pont a ciklonok gyakori látogatásának köszönhető.

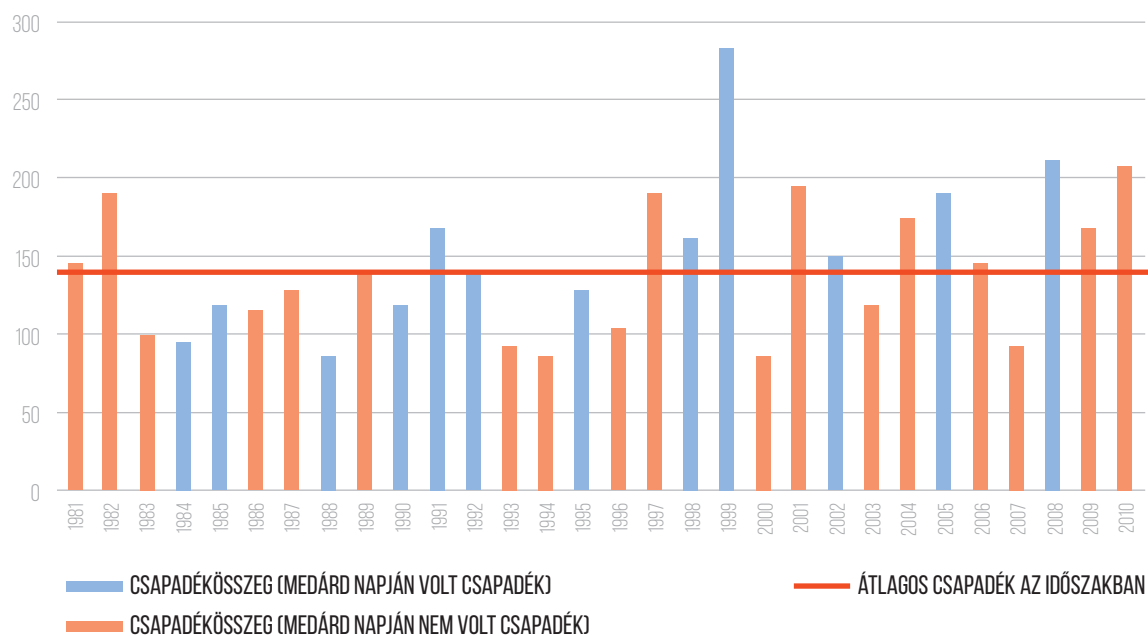
Ábránk a Medárd körüli átlagos csapadékot mutatja évről évre, narancsszínnel jelölve azokat az éveket, amikor nem volt, kékekkel pedig, amikor volt csapadékhullás Medárd napján. Látható, hogy az időszakra sokéves átlagban 140 mm csapadék jellemző. Ha figyelembe vesszük, hogy az országos éves csapadékmennyiség 500–700 mm között van, máris

jellemző tényként kezelhetjük a megemelkedő csapadékhullást. Az is jól látszik, hogy e csapadékmennyiség évről évre meglehetősen változékony, és előfordul, hogy az éves mennyiség harmada, van, amikor kevesebb, mint ötöde hullik le két hónap alatt. Ám az, hogy a csapadékosabb időszak Medárd napján kezdődik, korántsem törvényszerű.

De legyen bár a június szárazabb, vagy épp nedves, a nappalok ilyenkor a leghosszabbak. Használjuk ki, örüljünk a fénynek, és bizzunk Medárd jóságában, hogy nem hoz nekünk sem özönvizet, sem pedig kibíráhatatlan aszályt!

RÁZSI ANDRÁS
METEOROLÓGUS,
AZ ESZTERHÁZY KÁROLY
EGYETEM OKTATÓJA,
AZ OMSZ MUNKATÁRSA

HOTEL BERGHOF TAUPLITZALM NYÁRI SALZKAMMERGUT PROGRAM

Töltsön el néhány napot Ausztria közkedvelt Salzkammergut régiójában! Fedezze fel az Osztrák-Alpok csodáit nyáron!

Ajánlott úti célok:

- A csodaszép Hallstatt a híres csontkamrával,
- Altaussee sóbánya, Európa kincsestára a II. világháború idején,
- Bad Ischl, a császárváros, ahol Lehar Ferencünk is élt és alkotott élete nagy részében,
- St. Wolfgang a gyönyörű Wolfgangsee partján, Ausztria egyik legszebb templomával,
- Dachstein jég- és mamutbarlang az Alpok egyik legjelentősebb természeti képződménye.

5 éjszaka, 4 napos Sommerclou-nyári kártyával

Ár: 250 € / fő

- Szállás a Hotel Berghof *** szállodában Tauplitzalmon
- 5 éjszaka félpanzióval (büféasztalos reggeli, 3 fogásos vacsora, salátahárral)
- 4 napra szóló Sommerclou-kártya, amely belépést biztosít a környéken 15 különféle kirándulóhelyre
- Szaunahasználat a házban
- Ingyenes parkolás a szálloda előtt

Bővebb információ: Tömösvári László, igazgató
Telefon: +43-3688-2325 • Mobil: +43-664-385-9773
Hotel Berghof Tauplitzalm • Tauplitzalm 19. 8982 Tauplitz

Honlap: www.berghof-tauplitz.at
E-mail: info@berghof-tauplitz.at

SHACKLETON ÉS PARDO ÉVSZÁZADOS MENTŐEXPEDÍCIÓ

SZÖVEG: NAGY BALÁZS

A történet nagyobbik része viszonylag közismert: A „Boss”, vagyis az akkor már világhírű Ernest Shackleton a Brit Birodalmi Expedíció élén 1914-ben rendkívüli vállalkozásra

indult. A terv a sarkpont érintésével az Antarktisz teljes átszelése volt – két csapattal, ellentétes irányból. Ezt ugyan csak 40 évvel később a Brit Transzantarktisi Expedíció tudta végrehajtani (rész-

ben a szintén világhírű Sir Edmund Hillary vezetésével), ám Shackleton útja mégis az egyik legnevezetesebb, legheroikusabb eseményként került be a sarkvidék feltárásának történetébe. Ennek

PARDO NEVÉT VISELI

A CHILEI HADITENGERÉSZET ÚJ HAJÓOSZTÁLYÁNAK VEZÉRE. KISSÉ HATÉKONYABBAN SZELI A HULLÁMOKAT, MINT A NÉVADÓ – A MAGA KORÁBAN SEM DALIÁS – GŐZÖSE...

LUIS PARDO SZOBRA A FAGYOS TETTHELYEN, AZ ANTARKTISZI ELEFÁNT-SZIGETEN. SHACKLETON HÁTRAMARADT LEGÉNYSÉGE 4 HÓNAPIG VÁRT ITT A BOSS-RA. AKI AZTÁN PARDO RÉVÉN JUTHATOTT VISSZA EMBEREIHEZ

FOTÓ: ANDREW SHIVA

egy igen lényeges szeletét azonban sokkal kevesebben ismerik, és enélkül korántsem lett volna egyértelműen pozitív a végkifejlet...

1914. december: Shackleton csapatai megérkeznek a Déli-sarkvidékre, elérik a jégborítás szélét. Az egyik csoport a Ross-tenger mentén ver tábor, a másik a Weddell-tengernél készül a sarkpont felé indulni.

1915. január 19. Shackleton hajója a jégbe fagy a Weddell-tengeren. Innen még nem tudnak a Déli-sark felé indulni, várják, hogy kiszabaduljon a jármű. Ez nem történik meg, így átteleznek.

1915. november. A hajó a jégnyomástól összeroppan, és elsüllyed. Innentől az életben maradás a tét. 5 hónapot töltenek a tengeri jégen a hajóról származó, élelmiszerrel és felszereléssel megrakott mentőcsónakokat vonszolva.

1916 antarktisi ősze. A tél beállta előtt még épp elérik a nyílt tengert, sikerül átkelniük a lakatlan Elefánt-szigetre. Ott cetvadászokat remélnek, de azok – az idény végeztével – már elhagyták a helyszínt. Shackletonék helyzete vészes, mert a teljes legénység újabb áttelelésére már nincs elég élelmiszerük, itt így biztosan éhen halnak, mielőtt a következő nyáron esetleg újra feltűnik majd egy bálnavadászahajó.

1916 májusa. Shackleton rendkívüli elszántsággal és tervekkel belevág a megmenekülés egyetlen esélyes módjába. 5 társát maga mellé véve (a többiek a maradék élelmiszerrel az Elefánt-szigeten hagyva) egy mentőcsónakkal nekiindul a nyílt tengernek. Csak épp a túlélést hozó helyszín, a Déli-Georgia-sziget 1300 km-re fekszik, és ha a Föld legviharosabb „vizein mellélőnek”, mindenkinek vége... . Rendkívüli navigálással 16 nap alatt pont eltalálják a szigetet. Ám annak épp a lakatlan oldalán érnek partot. Még napokba telik, amíg az addig senki által nem járt, vad hegyvidékeken és gleccsereken átkelnek, hogy a Stromness-öböl bálnavadásztelepére jussanak. De Shackleton vezetésével ez is sikerül – nem kis meglepetést okozva a helyszínen.

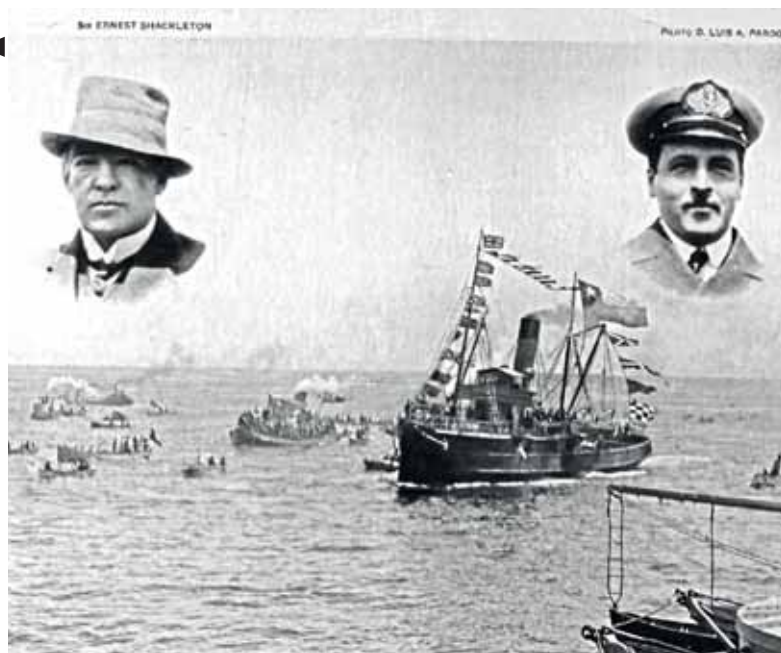
1916. május 26. Shackleton és két társa már a „civilizációban” van. Ám három megbetegedett társukat a partot érés helyén, a sziget túlfelén hagyták, így el kellett még hajóznuk értük. Ez sikerül, azonban az Elefánt-szigeten maradt 22 fős csoport megmentése reménytelennek ígérkezik.

És itt következik a történet sokkal kevésbé ismert része, amivel együtt nevezhető az eseménysor a felfedezések történetének leghősiesebb megmenekülésének!

**MINTHA NYERT CSATÁBÓL ÉRKEZNE
VISSZA A YELCHO
PUNTA ARENAS KIKÖTŐJÉBE**

– PERSZE A NAGY MEGMENEKÜLÉS
ANNAK IS FELFOGHATÓ.
A KULCSSZEREPLŐK PEDIG A KORABELI
ÚJSÁGOK CIMLAPJÁRA KERÜLTEK

Shackleton Dél-Amerikába megy, és hónapokig fáradozik, hogy hajót és legénységet szerezzen az Elefánt-szigeteken hagyott társai felkutatására. Az antarktisi tél azonban már beköszöntött, senki sem hajlandó a jeges vizek felé indulni. És ahogy múlnak a hónapok, egyre kisebb az esély a csapat túlélésére.

Shackleton kitart, és a legdélebbi chilei városba, Punta Arenasba érkezve a chilei haditengerészet a segítségére siet. Ám mindössze egy kicsiny hajót, az alig 30 méteres Yelchót adják az útra, aminek sikerében mindenki kételkedik: a tél közepén, a hírhedten viharos Drake-átjárón és a jeges Déli-óceánon kell egy kicsi bárkával evickelniük.

SHACKLETON NEM HIBÁZHATOTT
ÍGY VÉGÜL A TENGERHAJÓZÁS EGYIK
LEGENDÁS TETTE LETT
AZ ELEFÁNT-SZIGETTŐL
A DÉLI-GEORGIA-SZIGETIG A DÉLI-ÓCEÁN
VIHAROS VIZÉN MENTŐCSÓNAKKAL
MEGTETT 1300 KM

NAGY BALÁZS
GEOGRÁFUS, AZ ELTE DOCENSE,
A FÖLDGÖMB FŐSZERKESZTŐJE.
TÖBB IZBEN JÁRT KUTATÓKÉNT
AZ ANTARKTISZON

1916. augusztus 25. Indulás Punta Arenasból. A fiatal chilei kapitány, Luis Pardo és Shackleton végletekig elszánt. Előbbi tudja, hogy minimális az esély a saját túlélésükre is, Shackleton pedig, hogy most nem szólhat bele az irányításba, jelenlétével viszont erőt ad a szigetelés és fűtés nélküli kis gőzös legénységének a vad vizek átszelésére. És augusztus 30-án elérik az Elefánt-szigetet! Mindenkit a fedélzetre vesznek, és Pardo-kapitány a zsúfolt gőzössel sikeresen visszainavigál a chilei kikötővárosba. (Ké-

sőbb, 1917 januárjában Shackleton Új-Zélandról indulva eléri a Ross-tengeri szegélyen rekedt, kétszer is áttelelt csoportot is).

Pardo és Shackleton útjai a rész mentőexpedíció után elváltak. Shackleton hősiessége az I. világháború vérvesztesége és borzalmi közepette hamar a vezetői helytállás legendás példájává vált. Pardo a chilei haditengerészet szolgálatában maradt, majd Liverpoolban konzuli állást kapott. Ma a nevét viseli a chilei Parti Órség egy új hajóosztályának vezérhajója.

AUSZTRIA GRAND CANYONJA

SZÖVEG: HEILING ZSOLT

**Elhagyva a Bécset elkerülő autópályát, pihenőhelyként egy hamisítatlan kisvendéglőt veszek célba. Az ajtón belépve az illatok gyermekkori grazi nyaralásaim emlékét idézik. Stájer akcentussal kérek is gyorsan – kakaó helyett – immár egy kávét. A pultoslány válasza is németül, majd földgömbös pólómra pillantva lebuktat: „Magyarok vagytok?” A kávé mellé édesség helyett így hát keserű vendégmunkáséveinek történetét kapjuk: „Már síterepen is voltam felszolgáló, de utálom a hegyeket!”
Alpesi rajongásom hamar tovább is űz célunk, az Ötscher-Tor-mäuer Naturpark felé**

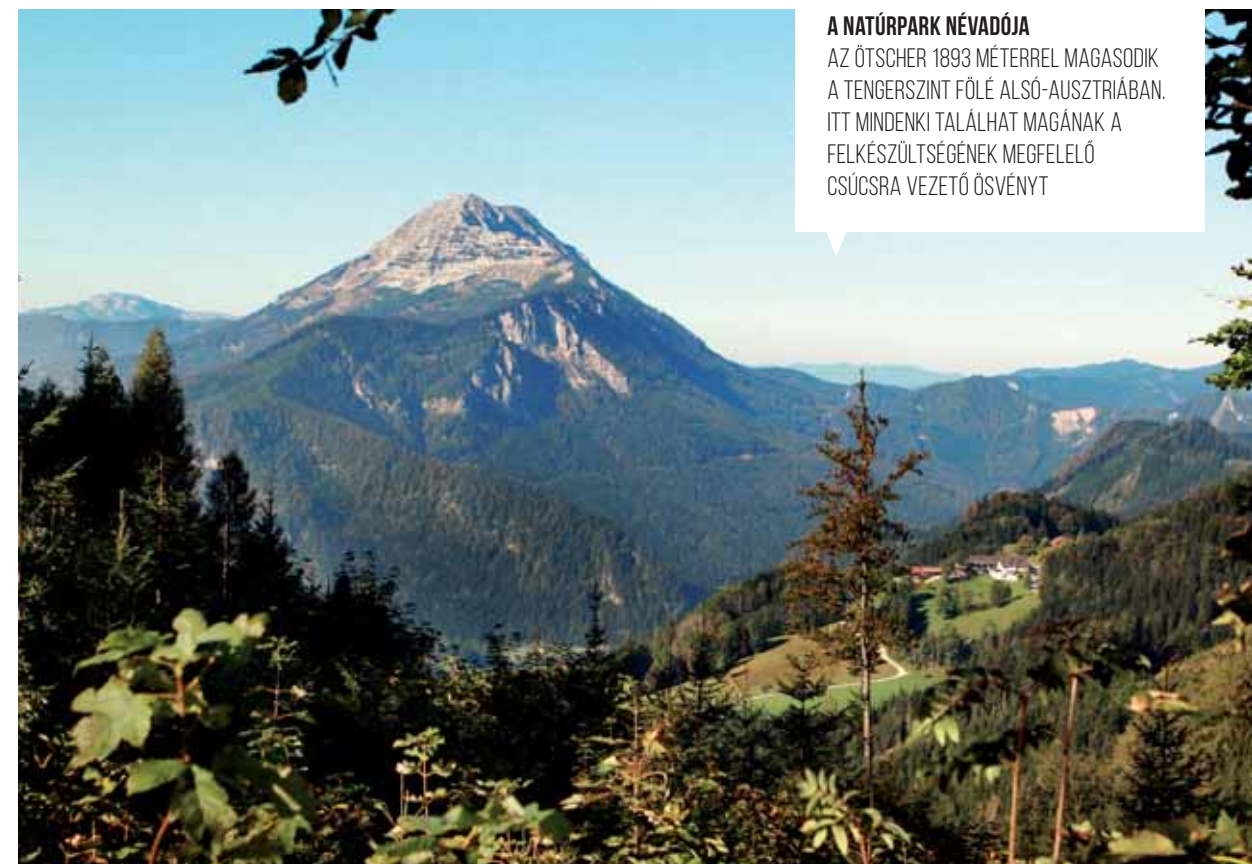
Nem kell Tirolig utaznunk, hogy az Alpok megmutassa igazi arcát: Budapesttől alig több mint 400 km-re is található gyöngyszemeket. A mészkőbe hegyi patakok vájta, néhol több száz méter mély, 50 km hosszan húzódó szurdokot, az Ötschergräbent Ausztria Grand Canyonjának nevezik – ami persze csak erős képzelőerővel vehető össze a névadóval. Mégis kiváló úti cél: akár egynapos túrát választunk, akár egy hosszabb, kalandosabb úton haladunk menedékházról menedékházra, az 1800 méter fölött magasodó Ötscher lábánál nem fogunk csalódnani.

A natúrpark központja, a wie-

nerbrucki Stausee-víztározó partján épült Ötscher Basis a fő kiindulópont. A tó partját elhagyva kilométereken keresztül sziklák ölelésében ereszkedünk. Ám a tározó tavát lezáró gát csak néhány csepp vizet enged a mederbe, így a csörgedező vízfolyás áhított hangja elmarad. Hamarosan azonban mindenért kárpótol a szurdok hatalmas sziklafalai között meredeken kanyargó ösvényről feltáruuló látvány. Majd' 200 m-t ereszkedünk tovább, és váratlanul előbukkan a víz a hegy gyomrából. A csövek az Osztrák–Magyar Monarchia legnagyobb vízi erőművének turbinatermébe érkeznek. Az azóta kiszolgált két generátor 1911-ben

A NATÚRPARK NÉVADÓJA

AZ ÖTSCHER 1893 MÉTERREL MAGASODIK A TENGERSZINT FÖLÉ ALSÓ-AUSZTRIÁBAN. ITT MINDENKI TALÁLHAT MAGÁNAK A FELKÉSZÜLTÉGÉNEK MEGFELELŐ CSÚCSRA VEZETŐ ÖSVÉNYT

© WEINFRANZ.AT

TURISTAMÁGNES

A MIRAFALL-VÍZESÉS A KEVÉSBÉ GYAKORLOTT TÚRÁZÓK SZÁMÁRA IS KÖNNYEN ELÉRHETŐ CÉLPONT

WILDE WUNDER CARD

A Mostviertel régióban használható kedvezménykártya Ausztria-szerte egyedülálló mértékű kedvezményeket nyújt a látogatóknak, melyeket a partnerszállásokon már egyetlen éjszaka eltöltése után megkaphatunk. Akár ingyen is utazhatunk egy-egy felvonón, vagy féláron a Mariazellerbahnon.

 [HTTP://WWW.ALSO-AUSZTRIA.INFO](http://www.also-ausztria.info)

MEGKÉSETT TAVASZ

AZ ALPOK MAGASABB HEGYEI KÖZÖTT KÉSŐBB ÉBRED A TERMÉSZET. MÁJUS ELEJÉN MÉG MÉTERES HÓ HULLOTT A VIDÉKRE, A RENDKÍVÜLI IDŐJÁRÁS KÖVETKEZTÉBEN NAPOKRA ELZÁRVA TÖBB TELEPÜLÉST A KÖLVILÁGTÓL

állt üzembe, hogy árammal lássa el a Mariazelltől Sankt Pöltenig kanyargó, korábban gőzmozdony vontatta hegyi vasút, a Mariazellerbahn villanymozdonyait. A ma is működő erőmű műemlék épületében még állnak a régi turbinák az újak mellett. Akit lázba hoznak a műszaki alkotások, a zajos csarnok tárlatán fotókon keresztül nyerhet bepillantást a múlt századi mérnökök és építők erőfeszítéseibe.

Elérjük a szurdok főágát, és a patak folyásával ellentétes irányban lassú emelkedésbe kezd az ösvény. Aztán a turistáktól nyüzsgő Ötscherhies-menedékház jön: eddig tart a szurdoktúra mindenki számára könnyen járható, osztrák gondossággal kiépített része. A kitartóbbak a Mirafall-vízesésig azért még ráhúznak néhány kilométert: innentől egyre ritkábban kell „Grüss Gott!”-tal üdvözlönnünk a

szembejövöket, melyért sokszor csak egy „Sziasztok!” jár cserébe...

Éjszakára fel a Vorderötscher-menedékházhoz, ám másnap nemcsak a szurdoknak, de a jó időnek is búcsút intünk, mivel szitáló eső és 700 méter emelkedő következik a Gemeindealpe csúcsáig, ahol a menedékház sűrű ködbe rejtőzve fogad. A jelzések látványa nélkül sem gond az elérése, hiszen a meredek hegyoldalak egyértelműen kijelölik a gerincen futó ösvény egyetlen lehetséges nyomvonalát. A csúcson azért jelen vannak az alpesi díszletek: a felhőket átszűrő napsugár, a ködbe vesző ösvény, a friss harmatcseppektől ragyogóan színpompás, apró virágok. Csak a natúrpark címerállatai, a medvék nincsenek velünk. Alacsony létszámú, állandó populációik a déli határ mentén és az ország középső, erdővel sűrűbben borított terüle-

tein élnek. A visszatelepítési program itt épp sikertelen volt, így a helyieknek be kell érni néhány kóbor példánnyal.

Utunk Mitterbachban végződik. A Mariazellerbahn vadonatúj, panorámás szerelvényével a kanyargós hegyi pályán, a szurdokot ismét megcsodálva utazunk vissza Wienerbruckba. Aki ide látogat – ha medvékkel csak nagy szerencsével, ám zarándokokkal annál inkább találkozhat, hiszen Mariazell és Annaberg is több szakrális út állomása. Így a hazánkban nemrég kiépített, Budapesten is keresztülhaladó és Csíksomlyóban végződő Mária-út is keresztülhalad a vidéken.

HEILING ZSOLT
A FÖLDGÖMB SZERKESZTŐJE,
KIADÓJÁNAK VEZETŐJE.
A HEGYEK SZERELMESE

ZADAR

A „LEGMAGYARABB” TÖRTÉNELMŰ DALMÁCIAI KIKÖTŐVÁROS

SZÖVEG: TINER TIBOR

Nincs még egy olyan adriai-tengerparti kikötő és turistaközpont, amely annyi szállal kötődne középkori történelmünkhöz, mint a horvátországi Zadar, magyar nevén Zára. Dalmácia „fővárosa” – kiemelkedő nemzetközi kereskedelmi jelentősége és tengerparti erődfunkciója révén – az 1110-as évek elejétől több mint három évszázadon át a magyar–velencei háborúskodás stratégiai fontosságú ütközőzónájában feküdt. Birtoklásáért velencei dózsák és magyar királyok egymást követő generációi vívtak elkeseredett harcokat

Először magyar uralkodóként 1105-ben Könyves Kálmán vonult be a városba, ahol látogatásának emlékére az 1066-ban alapított bencés monostorhoz és templomhoz (Crkva Sv. Marije) simuló harangtorony őrizi. A bőkezű királyi adományból felhúzott, a római kori Fórum helyét elfoglaló tágas tér szélén álló építmény alján körbefutó la-

FOTÓ: ISTOCKFOTO

FESTŐI FEKVÉS

ZÁRA VAD ÉS EGYEDI HÁTTÉRÉÜL A DINÁRI-HEGYVIDÉK EGYIK LEGLÁTÁNYOSABB PARTMENTI VONULATA, A VELEBIT SZOLGÁL

tin felirat szerint: „... Kálmán, Magyarország, Horvátország és Dalmácia királya, saját költségén építtette és emelte Szűz Máriának ezt a tornyot.”

AZ OSTROMOK VÁROSA

Éppen 900 éve, a Könyves Kálmán halála (1116) után Velence által visszafoglalt Zára falai alatt lelte halálát Ordelafo Faliero (kb. 1070–1117), a 34. velencei dózse, aki II. István magyar király ostromló seregével vívott ütközetben esett el. Faliero a Köztársaság egyik leghíresebb dózséja volt, akinek nevéhez

a Szent Márk-katedrális világhírű főoltára, a 15 cm vastag arannyal beborított Pala d'oro elkészítése fűződik. Az ötvösmesterek nem véletlenül örökítették meg az oltár neves mellékalakjai között a dózse személyét is, aki a Szentföldről hajóval Velencébe szállított nagy mennyiségű arany, drágakő, valamint zománctárgy jelentős részét berakatta a főoltárba...

A HARANGTORONY

KÖNYVES KÁLMÁN BŐKEZŰ
ADOMÁNYÁBÓL ÉPÜLT

AZ EGYKORI RÓMAI FÓRUM MELLETT
ÁLLÓ SZŰZ MÁRIA-TEPLOM
ZÁRÁBAN

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDEGÜNK A TÉMÁRÓL:
TINER TIBOR

TREND FM 94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

ORDELAFO FALIERO DÓZSE ALAKJA
A VELENCEI SZENT MÁRK-
KATEDRÁLIS PALA D'ORO OLTÁRÁN.
ZÁRA FALAINÁL, A MAGYAROKKAL
VÍVOTT CSATÁBAN ESETT EL

85 évvel később Zára ismét sorsdöntő magyar–velencei ütközet színhelye volt. A már 1167-től III. István, majd öccse, III. Béla magyar királyok uralma alá került Dalmáciát és annak legnagyobb városát, Zárát egészen 1202-ig hiába próbálták a velenceiek visszahódítani. Ám az akkor megindult negyedik kereszties hadjárat során a Szentföldre tartó 10 000 keresztény zsoldos támogatásával Velencének sikerült bevennie a tengerparti erősséget. A Köztársaság

J. TINTORETTO: „ZÁRA OSTROMA” C. FESTMÉNYÉNEK RÉSZLETE
A DÓZSEPALOTA SZAVAZÓTERMÉBŐL. 1202-BEN VELENCENEK CSAK A KERESZTES HAD
SEGÍTSÉGÉVEL SIKERÜLT BEVENNIE A VÁROST

ugyanis csak Zára elfoglalása fejében volt hajlandó a hatalmas kereszties sereg velencei hajókon való szállítására és a hadjárat anyagi támogatására. Az 1202. évi zárai diadalt örökíti meg J. Tintoretto 1584-ben készült, „Zára ostroma” c. festménye, amely a dózsepalota szavazótermének (Sala della Scrutinio) egyik falát díszíti.

Könyves Kálmán hódításait követően Zarában magyar koronás fő csak évszázadokkal később, I. (Nagy) Lajos személyében járt.

Anjou-házból való királyunk a Dalmácia feletti magyar fennhatóság visszaszerzése érdekében a 14. század 40-es éveiben többször is megkísérelte a város bevételeit, ám tartós sikerrel csak 1357-ben járt. A város szabadalmainak és kiváltságainak megerősítését is szolgálta a Velencével megkötött ún. zárai békeszerződés, amelyet a Szent Ferenc-templom és -kolostor (Crkva i franjevački samostan Sv. Frane) sekrestyéjében, Lajos jelenlétében írtak alá.

AZ EZÜSTSZARKOFÁG

Nagy Lajos második feleségének, Kotromanić Erzsébet királynénak köszönheti a város védőszentje, Szent Simeon színezüst ereklyetartójának elkészíttetését.

Az Újtestamentum szerint az újszülött Jézust a keresztvíz alá tartó öreg pap, a szentté avatott Simeon maradványait – melyek az 1200-as évek elején Konstantinápolyban voltak – a legenda szerint egy velencei nemes szerette volna titokban hazájába szállítani, de úton hazafelé Zarában megbetegedett és meghalt. Ám ezt megelőzően még kivitetett a helyi temetőbe egy cédrusfa ládát, amiben állítása szerint útközben meghalt testvéreinek teste pihent. A velencei halála után a nála megtalált dokumentumokból viszont kiderült, hogy a láda egy bibliai szent ma-

radványait rejt. A záraiak rögvést kiásták a ládát, amelyet nagy pompával vitettek a közeli Szűz Mária kolostor temetőjébe, és városukat Szent Simeon oltalma alá helyezték. Az ereklye a későbbiekben átkerült a város ma is álló ókeresz-

A helyi hagyomány szerint ekkor történt, hogy a királyné észrevétlenül letörte a szent egyik kisujját és azt a kebelébe rejtette.

tény templomába, amelyet a 14. századi gótikus átépítését követően Szent Simeonról neveztek el (Crkva Sv. Šimuna).

1377-ben – húsz évvel férje diadalmas bevonulása után – Erzsébet is elzarándokolt Zarába, hogy Szent Simeonhoz könyörögjön a Nagy Lajos által hön áhított fiú utód

megszületése érdekében. (Lajosnak ugyanis csupán lányai születtek.) A helyi hagyomány szerint ekkor történt, hogy a királyné észrevétlenül letörte a szent egyik kisujját, és azt a kebelébe rejtette. Abban bízott, hogy az ereklye birtoklása – annak csodatévő ereje révén – biztosan hozzásegíti a fiúszüléshez. Büntetése azonban nem maradt el: a királyné keze megbénult. Erre bűnbánólag visszavette az általa elorozott ujját, s betegségéből fölépülve fogadást tett, hogy a szent tetem számára ezüstsarkofágot készíttet. Kivitelezésével a kor egyik leghíresebb ötvösmesterét, a milánói származású, akkor Zarában működő Franciscót (Franciscus de Mediolano) bízta meg, akinek ehhez hatalmas mennyiségű (250 kg) színezüst felhasználását engedélyezte.

AZ 1380-BAN ELKÉSZÜLT SZENT SIMEON-SZARKOFÁG, A KÖZÉPKORI EURÓPAI ÖTVÖSMŰVÉSZET KIEMELKEDŐ KÉPVISELŐJE
KATOLIKUS ZARÁNDOKOK TÍZEZREI KERESIK FEL MINDEN ÉVBEN. OLDALAIN VÁLTOZATOS DOMBORMŰVEK ÉS FELIRATOK DISZLENEK. LÁTHATJUK A VÁROSBA ÜNNEPÉLYESEN BEVONULÓ NAGY LAJOS ÁBRÁZOLÁSÁT, AHOGY A HELYI ELŐKELŐSÉGEK HÓDOLATTAL FOGADJÁK A VELENCE URALMA ALÓL FELSZABADÍTÓ MAGYAR KIRÁLYT. DE ITT VAN A KEGYES ADOMÁNYOZÓT, KOTROMANIĆ-ERZSÉBET KIRÁLYNÉT DICSSÓÍTÓ GÖRÖG FELIRAT IS, AKI 250 KG SZÍNEZÜST FELHASZNÁLÁSÁT ENGEDÉLYEZTE A SZARKOFÁGOT ELKÉSZÍTŐ ÖTVÖMESTERNEK

ÉVTIZEDEKRE BIZTOSÍTOTTA A DALMÁCIA FELETTI MAGYAR URALMAT AZ ZÁRAI BÉKESZERZŐDÉS SZENT FERENC-TEPLOMBAN ŐRZÖTT MÁSOLATA

NÁPOLYI LÁSZLÓ, ANJOU-HÁZBELI TRÓNKÖVETELŐ
MEGKORONÁZÁSA ZÁRÁBAN C. MEDOVIĆ FESTMÉNYÉN
LUXEMBURGI ZSIGMOND VETÉLYTÁRSA 100 EZER FORINTÉRT
ELADTA A VÁROST VELENCÉNEK

A zárai Szent Simeon-templom az oltára felett álló ezüstsarkofágnak köszönhetően évszázadok óta Európa-szerte ismert katolikus zarándokhely.

A három évig tartó munka eredménye 1380-ra született meg: egy 192 cm hosszú, 63 cm széles és 127 cm magas, kívül és belül egyaránt ezüstdomborművekkel és vert ezüstlemezekkel borított, Anjou-liliomokkal díszített sarkofág. Az összesen 30, gondosan kidolgozott, Szent Simeon életét, Zarába jutásának történetét, valamint az ereklye elkészítésének előzményeit és folyamatát egyaránt bemutató dombormű között számunkra a legérdekesebbek: Nagy Lajos Zarába történet bevonulásának (1357 szeptembere) ábrázolása – ahol az eléje járuló helyi előkelők magukkal hozzák Szent Simeon koporsóját –, továbbá az ezüstsarkofágot Szent Simeonnak térden állva felajánló Erzsébet királyné és előtte

imádkozó három leánya megjelenítése. A zárai Szent Simeon-templom az oltára felett álló ezüstsarkofágnak köszönhetően évszázadok óta Európa-szerte ismert katolikus zarándokhely. Ám ez a becses, az UNESCO által is kiemelten védett művészeti világörökség napjainkban már nem tudóklík régi fényében. Domborműveit az idő erősen megkoptatta, a sarkofágot eredetileg tartó négy, tömör ezüsből öntött angyal a háborús idők hadisarcái következtében „elrepült”, hiányukat bronz-angyalokkal pótolták. Emiatt is készült az ereklyetartóból még a 19. század végén egy hű másolat (lényegesen kevesebb ezüst felhasználásával), amelyet 1896-ban a budapesti millenniumi ünnepeken is kiállította. Az ereklye eredeti szépségét felidéző másolat Zágrábban, a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia előcsarnokában áll.

ELADVA, VELENCÉNEK

1403. augusztus 5-én, magyar főurak és püspökök jelenlétében a Szent Kreseván-templomban (Crkva Sv. Krševana) koronázta magyar és horvát királlyá az esztergomi érsek a pápai legátus által megáldott alkalmi koronával az Anjou-házból való, éppen 640 éve született Nápolyi Lászlót (1377–1414). A ceremóniát örökölte meg 1905-ben készült, „Nápolyi László megkoronázása 1403-ban” című, historikus festményén Celestin Medović, a horvát történeti festészet neves képviselője.

Dicstelen epilógus: a Szent István koronájáért Luxemburgi Zsigmonddal vívott esélytelen küzdelem eredményeként a magyar trón megszerzéséről 1409-ben végleg lemondó László dalmáciai birtokait – köztük Zárát is – 100 ezer aranydukátért képes volt eladni Velencének. Dalmácia fővárosa többé nem is került vissza Magyarországhoz...

TINER TIBOR
KÖZGAZDÁSZ-GEOGRÁFUS,
A MAGYAR KÖTÖDÉSŰ EURÓPAI
EMLEKHELYEK, KULTURÁLIS
ÉRTÉKEK RAJONGÓJA

SZEGEDI SZABADTÉR 1 JÁ7ÉKOK

Puccini
TOSCA
opera
06. | 30., 07. | 01.

Johnson – Andersson – Ulvaeus
MAMMA MIA!
musical
07. | 06., 07., 08.

Comden – Green – Freed – Brown
ÉNEK AZ ESŐBEN
musical
07. | 14., 15., 16.

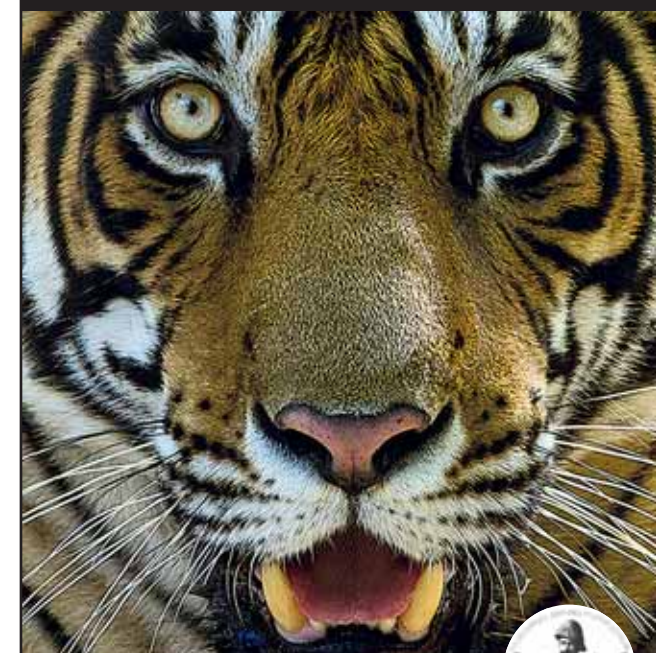
Shakespeare
VÍZKERESZT, VAGY AMIT AKARTOK
vígjáték
07. | 28., 29., 30.

Menken – Schwartz – Parnell
A NOTRE DAME-I TORONYŐR
musical
08. | 11., 12., 13., 18., 19., 20.

SZEGEDI SZABADTÉRI www.szegediszabadteri.hu

TELEKI SÁMUEL FELFEDEZŐ KLUB UTAZÁSOK A GÖRGÉNYI-HAVASOKTÓL AZ ALTÁJIG ÉS ALASZKÁIG

A DZSUGEL KÖNYVE...

Tigris és nagyvad expedíciók nyomán India leghíresebb tigris rezervátumaiban és nemzeti parkjaiban
MAGYARORSZÁG EGYETLEN INDIAI BIG5 PROGRAMJA!

2017. december 4-16.

14 fős kiscsoport, magyarul és angolul beszélő indiai szakvezetőkkel
Szállás: 4**** + és 5***** luxus hotelekben, nemzeti parki De Luxe vadon resortokban
Ellátás: Félpanzió (reggeli és vacsora) a városokban, teljes ellátás a nemzeti parkokban

Széchenyi Zsigmond Nahar, illetve R. Kipling A Dzsungel könyve c. munkáinak / történeteinek nyomát követve, 9 napot töltünk India „tigrisben és nagyvadakban leggazdagabb” vadonjaiban – Bombay, Calcutta vagy bármely más város forgatagát messziről elkerülve...

A „Nahar” világa – Delhi, a mogulok ajándéka - Kanha Nemzeti Park és Tigris Rezervátum - Rudyard Kipling (1865-1936) élete és indiai munkássága - Bandhavgarh Nemzeti Park és Tigris Rezervátum - Kaziranga Nemzeti Park és Tigris Rezervátum - Pench Nemzeti Park és Tigris Rezervátum - 9 szafari - 2 elefánt szafari

897 000 Ft

+ repülőjegy + vízum

JELENTKEZÉS Gőgös Norbert | +36 30 250 2765
norbert@telekifelfedezok.hu | www.telekiutak.hu
| Licence: U-001681/2015

AZ ERDŐ GYERMEKEI

PIGMEUSOK – VÉGVESZÉLYBEN

▷ SZÖVEG ÉS KÉP: LANTAI-CSONT GERGELY

Észak felől, hosszú terepjárómenettel érem el Közép-Afrika országait. A majd' féléves út célja a zárt közösségeket érintő társadalmi problémák dokumentálása. Elkerülhetetlen téma a belső-afrikai esőerdő-területek csökkenése okozta feszültségek feldolgozása is. Közép-Afrika megmaradt esőerdeiben, Uganda, Ruanda, Burundi, Kongó, Kamerun és a Kongói Demokratikus Köztársaság területén alig 140 centiméter magas emberek, a pigmeusközösség tagjai harcolnak az életben maradásért. Szétszóratásban élnek, összesen félmillióan lehetnek. A kicsiny testmagasság – evolúciós elméletek szerint – kiváló alkalmazkodást jelent az esős, meleg közép-afrikai környezethez, és segíti a vadászaton és erdei életvitelen alapuló létezésüket

ERDŐLAKÓK VOLTAK

A DÉL-UGANDAI BWINDI IMPENETRABLE NEMZETI PARK MELLETT, A PARKBÓL KISZORÍTOTT, MA MÁR KÓHÁZAKBAN ÉLŐ PIGMEUSOK MUTATJÁK MEG, HOGY PÁR ÉVTIZEDE MÍLYENEK VOLTAK A HAGYOMÁNYOS LAKHELYEIK

ERDEI ÁLDOZAT – AZ ERDŐBŐL KISZORULVA

A KELET-KONGÓI BUKAVO MELLETT ÉLŐ PIGMEUSOK
ÁLLATÁLDOZATA AZ ERDŐ SZELLEMÉNEK TISZTELETÉRE.
AZ ÁLLATOT NYÚZÁS NÉLKÜL, SZŐRÖSTŰL-BŐRÖSTŰL SÚTIK MEG

GENERÁCIÓK

IDŐS UGANDAI PIGMEUS BÜSZKÉLKEDIK KÉSŐN SZÜLETETT GYERMEKÉVEL, A JÖVŐ GENERÁCIÓ TAGJÁVAL, AKI VALÓSZÍNŰLEG MÁR NEM PIGMEUS SZOKÁSOK SZERINT FOGJA ÉLNI ÉLETÉT

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TRENDFM-EN CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDEGÜNK A TÉMÁRÓL:
LANTAI-CSONT GERGELY

TRENDFM 94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

Az első pigmeus-híradások már 4 ezer évesek: Egyiptomba szálították őket, hogy II. Pepi fáraót táncsal és énekléssel szórakoztassák – és a tánc és zene napjainkban is központi eleme a gazdag pigmeus kultúrának. Az erdő gyermekeiként is emlegetett pigmeusközösségeket számosan kutatták, rituáléikat, tradicionális életmódjukat alaposan feltárták. A sok évezredes közép-afrikai erdei lét után azonban soha nem látott méretű veszélyforrások tűntek fel. Az intenzív esőerdőirtások, az urbanizáció, az időről időre fellángoló, modern fegyverekkel vívott, tömegeket megmozgató harcok sodrásában mára már csak elvétve lehet hagyományos életvitelt folytató pigmeuscsoportokat találni.

ERDEI KULTÚRA

A pigmeuscsaládok egykor úgynevezett monguluban, levelekből és ágakból készített kunyhóban laktak, s alapvetően erdei vadászatból tartották fenn magukat. A vadászat persze ma is létezik, és – az élelmiszerszerzés mellett – mindmáig fontos célja a közösségen belüli hierarchia és presztízs kialakítása is. A vadászszerszözök tradicionális nyilakból, kötélcsapdákból, mérgezett dárdákból és botokból állnak. Az erdő mély ismerete viszont nemcsak ételmezt, de gyógyszereket is adott a közösség tagjainak: a gyógynövényismeret az évezredes túlélés alapvető eleme volt.

A pigmeusok folyamatosan az élelem után vándorolnak az erdőkben, a nomád-félnomád törzsek ritkán maradnak egy hétnél hosszabb ideig egyazon helyen. Igazán hosszú felfedezőutakra az esős évszakban indulnak, hogy mangó és olajban gazdag magvak után kutassanak.

A pigmeusok folyamatosan az élelem után vándorolnak az erdőkben, a nomád-félnomád törzsek ritkán maradnak egy hétnél hosszabb ideig egyazon helyen.

Alighanem az olasz társadalomkutató Mauro Campagnoli volt az egyetlen fehér ember, akit egy pigmeusközösség tagjaként fogadott.

GYŰJTŐGETŐ ÉLETMÓD

BATWA PIGMEUS FÉRFI MUTATJA A VADMÉHEK ELLENI FÜSTÖLŐVEL A KEZÉBEN A FÁRA MÁSZÁS ÉS MÉZGYŰJTÉS FOGÁSAIT. E TEVÉKENYSÉG AZONBAN ITT MÁR CSAK A RÉGI ÉLETFORMA FELELELVÉNITÉSÉUL SZOLGÁL. KŐHÁZBAN LAKIK, ÉLELMÉT A HÁZ MELLETTI KERTBEN TERMELI VAGY ÉPP BOLTBAN VÁSÁROLJA

A nő felelős a kunyhó elkészítéséért, a szálláshely környékén folyó patak felduzzasztásáért, valamint a vándorlás alatt a családi értékek és javak cipeléséért. A férfiak fő feladata a család védelme és a vadászat. A házasságkötés is a vadászathoz és az esőerdőhöz kapcsolódik. Ez jórészt a vadászidényben történik, amikor a férfiak zsákmányukkal be tudják bizonyítani rátermettségüket.

Alighanem az olasz társadalomkutató Mauro Campagnoli volt az egyetlen fehér ember, akit egy pigmeusközösség tagjaként fogadott. Betekintethetett így a legzártabb ceremóniákba is, melyekből a férfivá avatás a legsajátosabb. Az esőerdő mélyén egy kunyhóban, egy héten át zajló rituálé során a fiatalok számos veszélyes szertartáson esnek át, melyek többsége táncsal és zenével kísért. Szemtől szemben találkoznak az Erdő Szellemével, aki megöli őket, és mint felnőtt férfiakat hozza vissza az élők sorába – felvértezve az ifjakat különleges erőkkel.

KIHÍVÁSOK

A pigmeusközösségeket a múltban is gyakorta érte hátrányos megkülönböztetés. A környező bantu törzsek és a gyarmatosítók is alsóbbrendűekként tekintettek rájuk. A belgák a 19. század végén–20. század elején pigmeusokat vittek és zártak európai állatkertekbe, ahol az érdeklődő közönség megtekinthette „példányaikat” és tevékenységüket. De még az 1907-es, Egyesült Államokban rendezett világkiállításon is hasonlóan mutatták be őket.

Ma is jellemzően alulfizetettek, termékeikért irreálisan alacsony árat adnak, kizárják őket az állampolgárságból – így az oktatási és egészségügyi rendszerből is. Az erdőterület-zsugorodás miatti élettérvesztés mellett a közép-afrikai országok politikai labilitása is súlyos nyomás, s a jogok nélkül maradt pigmeusok számára csak a továbbállás lehetősége és az általi letelepítési programok adottak.

A belgák a 19. század végén–20. század elején pigmeusokat vittek és zártak európai állatkertekbe, ahol az érdeklődő közönség megtekinthette „példányaikat”.

BOSZORKÁNYSÁG

A PIGMEUSOK ÖSSZETETT HIEDELEMVILÁGÁT – MELYNEK KÖZPONTJÁBAN AZ ERDŐ ÉS ANNAK SZELLEME ÁLL – HIVATOTT MEGIDÉZNI E BOSZORKÁNY, FELVÉVE AZT AZ ÖLTÖZETET, MELYET ŐSEI KORÁBBAN MÉG RENDSZERESEN VISELTEK

A hegyi gorillák – a legtöbb, hagyományos életmódú pigmeusközösséghez hasonlóan – a Virunga-hegység erdeiben élnek.

A JÖVŐ EZÜSTHÁTÚJA

FIATAL GORILLA MÁSZIK A FÜBEN NÉPES CSALÁDJA MELLETT AZ UGANDAI BWINDI NEMZETI PARKBAN. A TURIZMUSNAK KÖSZÖNHETŐEN A GORILLAMEGŐRZÉSI PROGRAMOK JELENTŐSEN HOZZÁJÁRULNAK A FAJ TULÉLÉSÉHEZ. ENNEK ÁRÁT AZONBAN A PIGMEUSKÖZÖSSÉGEK FIZETIK MEG – KITELEPÍTVE A MEGMARADT ERDŐKBŐL

HEGYI GORILLÁK

Kevesen gondolnák, de a pigmeusközösségek jövője szorosan összefügg az egyik legfenségesebb főemlős, a hegyi gorillák sorsával. Ezek az állatok – a legtöbb, hagyományos életmódú pigmeusközösséghez hasonlóan – a Virunga-hegység erdeiben élnek. Életterük a gyakran felhőkbe burkolózó, párás és sűrű esőerdővidék.

Az elmúlt évtizedekben természetvédelmi programok tucatjai igyekeztek megmenteni a hegyi gorillákat – élőhelyet, sőt fegyveres őrzést is biztosítva nemzeti parkok nöttek körüjük, ám maguk a pigmeuscsoportok kiszorultak a fennmaradt erdőkből, hiszen azok a gorillák védelme érdekében bolygathatatlanok. Az óvatosság persze nem indokolatlan. Az élettér-zsugorodás és orvvadászat mellett még számos veszély fenyegeti a hegyi gorillákat. Mivel génállományuk jelentősen hasonlít az emberéhez, könnyen kapnak el emberi betegségeket, ugyanakkor a baktériumokkal, vírusokkal szembeni ellenálló képességük jóval gyengébb a miénknél. Így a gorillavédő szervezetek igyekeznek mindent megtenni, hogy minimalizálják a hegyi óriások és a helyi lakosság, köztük az erdőlakó törpe pigmeusok kapcsolatát.

A HATÁRVONAL

A BWINDI NEMZETI PARK ÉLESEN KIRAJZOLÓDÓ SZEGÉLYE. BELSŐ-AFRIKÁBAN NAPJAINKRA OLYAN KEVÉS ÉRINTETLEN ERDŐ MARADT MEG, HOGY CSAK A VÉDETT TERÜLETEK JELENTHETIK AZ UTOLSÓ MENEDÉKET A GORILLÁK ÉS A PIGMEUSOK SZÁMÁRA

A nemzeti parkokban megőrzött növény- és állatvilág mellől kitelepített pigmeusokat – házépítési programokkal – a parkok, erdők szélére költöztetik.

TÁNCREND

AZ ASSZONY CSOPORTJA EGYEDI TÁNCJEGYEIT MUTATJA BURUNDIBAN. AZ ITTENI KÖZÖSSÉG – MEGÉLHETÉSKÉNT – AGYAGEDÉNYEKET KÉSZÍT, HÁZTÁJI GAZDÁLKODÁST VÉGEZ, A HAGYOMÁNYOS SZOKÁSOK JEGYEI MÁR CSAK ELVÉTVÉ MUTATKOZNAK

GORILLA VS. PIGMEUS

Az ezernél is kevesebb, kritikusan veszélyeztetett hegyi gorilla utolsó menedékiül szolgáló esőerdők hatalmas nyomás alatt állnak. Az évi 2–4%-os népességnövekedés mellett a lakosság 85%-a mezőgazdaságból él, de a faszénalapú sütés-főzés sem segíti az erdők megmaradását...

A nemzeti parkokban megőrzött növény- és állatvilág mellől kitelepített pigmeusokat – házépítési programokkal – a parkok, erdők szélére költöztetik.

A „szélére” kifejezés szó szerinti értelmet nyer Dél-Ugandában, ahol a Bwindi Impenetrable Nemzeti Park határától pár méterre épültek fel a pigmeuscsaládok házai. Az erdő tiltott területté vált, egyszeriben vége a vadászó-gyűjtögető életmódnak. Identitásukat nemzetközi szervezetek igyekeznek fenntartani, de alapvetően skanzenjellegű bemutatófalujukban turistáknak mutatják be, hogy hogyan éltek alig pár évvel ezelőtt: állítottak csapdát, építettek kunyhót a fa lombjaiból. A show végeztével pedig hazatérnek új téglaházukba.

A pigmeusok és a hegyi gorillák tragédiája összeforr, ember és állat egyszerre veszíti el azt az életteret, amit ősidők óta a magáénak mondhatott. De az erdő gyermekeinek a nemzeti parkok sem jelentenek oltalmat.

◀ SZUVENÍR-LÉT

A NEMZETI PARK HATÁRÁRA KITELEPÍTVE, TÉGLAHÁZAIK MELLETT AJÁNDÉKTÁRGYAikat ÁRULJÁK A PARKBA LÁTOGATÓ VÁROSIÁK ÉS TURISTÁK SZÁMÁRA

◀ FUTÁRROLLER

KONGÓI TEHERHORDÓ MELEGÍTI HATALMAS FAGÉPEZETÉT, RAKOMÁNSZÁLLÍTÓ TSHUKUDUKJÁT GOMÁBAN. AZ ÁRUSZÁLLÍTÓ ROLLEREZÉS A KÖRNYÉKBELI FALVAKBÓL, ERDŐKBŐL ÉRKEZŐ FIATALOKNAK KÍNÁL MUNKALEHETŐSÉGET. PIGMEUSOK SOKASÁGA VÉGEZ A GOMÁHOZ HASONLÓ VÁROSOKBAN ROSSZUL FIZETETT FIZIKAI MUNKÁT

◀ KONGÓI VÉGEKEN

A FŐNÖK LEPIHEN AZ ÁLLATÁLDOZAT BEMUTATÁSA UTÁN. MELLETTE A CSOPORT EGYIK VIDÁM HÖLGYE. AZ ORSZÁGRÉSZ ELSZIGETELTSÉGE MIATT A KONGÓI KÖZÖSSÉGEK TUDTÁK LEGEREDMÉNYESEBBEN MEGŐRIZNI ŐSI ÉLETFORMÁJUKAT

TÚLÉLÉS

A pigmeusok kultúrájának minden apró részlete, az egész életük az erdőtől és annak értékeitől függ. A legkézenfekvőbb megoldás az esőerdők védelme lenne a benne élő összes állat- és növényfajjal, valamint az erdőhöz kötött életet élő emberekkel együtt. Ez azonban ma túl idillinek tűnik, helyette, mintegy pótcselekvésként, egy zavarba ejtő folyamat ível fel: erősödik a kulturális és ökoturizmus. Ennek keretén belül – a pigmeus kultúra bemutatásaként –

Erősödik a kulturális és ökoturizmus, melynek keretén belül – a pigmeus kultúra bemutatásaként – a közösség egy nagyon korlátozott részének lehetősége nyílik arra, hogy tovább gyakorolhassa életvitelét.

a közösség egy nagyon korlátozott részének lehetősége nyílik arra, hogy tovább gyakorolhassa életvitelét. Ezt támogatja például a Batwa Pigmeus Élmény Program, mely lehetőséget kínál a Bwindi Impenetrable Nemzeti Park erdeiből kitelepített pigmeuscsaládok számára, hogy az erdő szomszédságában élve bemutathassák kultúrájukat a látogatóknak, és a befolyó bevételekből a kitelepített családok gyermekeinek oktatást, egészségügyi ellátást biztosítsanak.

Kiemelik őket a mélyszegénységből, termőföldet, oktatást biztosítva nekik. Az alapvetően erdőlakó, nomád és kulturális tekintetben mindenben az erdőhöz kötött embereknek ez a megoldás azonban csak egyfajta túlélési lehetőség.

LANTAI-CSONT GERGELY
FOTÓGRÁFUS, KÖZGAZDÁSZ
A VILÁGUNKAT ÉRINTŐ PROBLÉMÁKRA
SZERETNÉ FELHÍVNI A FIGYELMET
FOTÓIVAL

LEBEGŐ PERSPEKTÍVA

▷ SZÖVEG ÉS KÉP: KÁLLÓ PÉTER

A pilóta nélküli repülőeszközök alkalmazási módja számtalan. Teret nyertek a mezőgazdaságtól a hadászaton át a nyersanyagkutatásig. Használatuk a jogtól a filozófiáig rengeteg kérdést vet fel. De vajon milyen értelmezésben tekinthető fotográfiának, ha a fotós egy távirányítható kamerán keresztül, a földtől elemelve készíti el képeit?

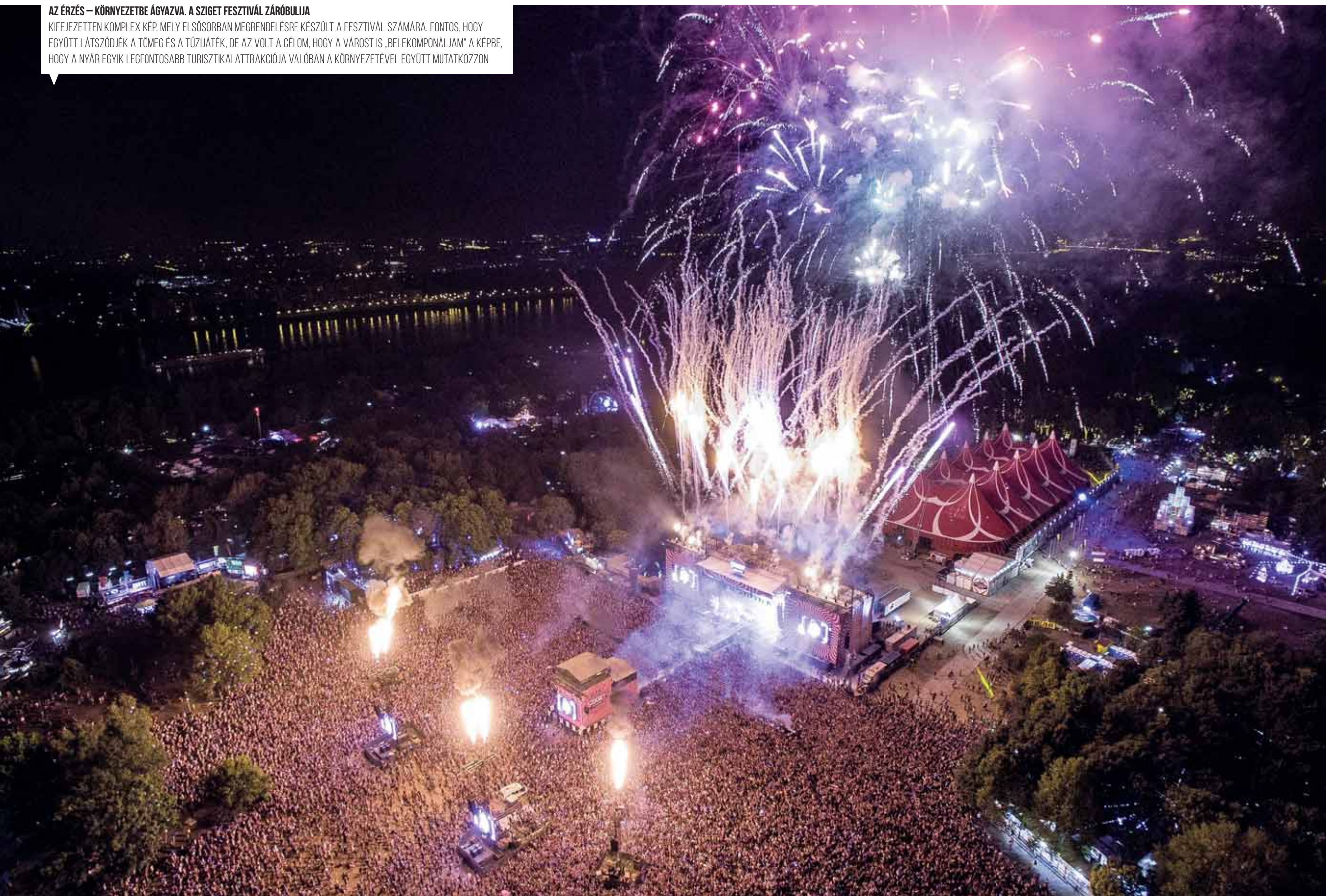
MAKETTILÁG. VAJDAHUNYAD VÁRA

HOSSZÚ TERVEZÉS ÉS GONDOLKODÁS ELŐZTE MEG A KÉP KÉSZÍTÉSÉT. AZ VOLT A SZÁNDÉKOM, HOGY OLYAN PERSPEKTÍVÁT TALÁLJAK, MELYBŐL RITKÁN VAGY TALÁN MÉG SOSEM LÁTTUK BUDAPEST EGYIK JELKÉPÉT. TEREPASZTAL-RÉSZLETKÉNT AKARTAM ÁBRÁZOLNI AZ AMÚGY IS MAKETT-SZERŰ, IDE ÁLMODOTT IMPORTÉPÜLETET

AZ ÉRZÉS – KÖRNYEZETBE ÁGYAZVA. A SZIGET FESZTIVÁL ZÁRÓBULIJA

KIFEJEZETTEN KOMPLEX KÉP, MELY ELSŐSORBAN MEGRENDELÉSRE KÉSZÜLT A FESZTIVÁL SZÁMÁRA. FONTOS, HOGY EGYÜTT LÁTSZÓDJÉK A TÖMEG ÉS A TÚZIJÁTÉK, DE AZ VOLT A CÉLOM, HOGY A VÁROST IS „BELEKOMPONÁLJAM” A KÉPBE, HOGY A NYÁR EGYIK LEGFONTOSABB TURISZTIKAI ATTRAKCIÓJA VALÓBAN A KÖRNYEZETÉVEL EGYÜTT MUTATKOZZON

KÖZISMERT TEREP – ÚJ LÁTKÉP:

A HŐSÖK TERE ÉS A SZÉCHENYI FÜRDŐ

A HŐSÖK TERÉNÉL EBBŐL A SZÖGBŐL ÉBREDÜNK RÁ, HOGY EGYKOR MENNYIRE ERŐS ÚTÓÉR VOLT AZ ANDRÁSSY ÚT. A „SZECSKÁNÁL” PEDIG DIREKT A HAVAS, TÉLI HÁTTERET VÁLASZTOTTAM, A KOPASZ FÁKAT A NAPPAL MEGVILÁGÍTVA. MINDKÉT HELYSZÍNÉL FONTOS, HOGY A BUDAI-HEGYSÉG HORIZONTJÁVAL EGYÜTT FOGADJUK BE A LÁTVÁNYT

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TRENDFM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
KÁLLÓ PÉTER

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

CIKKÜNK A PHOO MAGAZINNAL EGYÜTTMŰKÖDVE JÖTT LÉTRE
WWW.PHOO.HU

◀ RÉGI ÁLOM: A LÁNCHÍD (KEZDŐ OLDALPÁR)

A TÉL VÉGÉVEL, AHOGY A LEVEGŐ EGYRE JOBBAN MELEGSZIK, DE AZ ESTÉK MÉG FAGYOSAK, GYORSAN FELSZÁLLÓ KÖD KELETKEZIK, AMELY KÜLÖNLEGES PAPLANBA BURKOLJA A VÁROST. ERRE A KÉPRE TÖBB ÉVE KÉSZÜLÖK, ÉS MOST IS CSAK A VÉLETLENEN MŰLT, HOGY JÓKOR VOLTAM JÓ HELYEN – ÉS A DRÓN IS NÁLAM VOLT. AMIKOR FELSZÁLLTAM ÉS MEGLÁTTAM A MONITORON A KÖDBŐL KIBUKKANÓ GÉP KÖZVETÍTETTE LÁTVÁNYT, AZONNAL TUDTAM, HOGY EZ AZ A HELYZET, AMIRE RÉGEN VÁRTAM

Egy fénykép elkészítése általában úgy zajlik, hogy a fotós belenéz a kamerába, azt a kezében tartja, saját maga is a fotó része, befolyásolja a körülötte zajló eseményeket. Vannak persze kivételek, például amikor vadállatok fotózásánál fotocellás csapdákat állítanak exponálásakor, a kép készítője pedig akár messzi kilométerekre is lehet a történéstől. Ám napjaink fotóinak döntő része alapvetően a kézben tartott kamerás, „hagyományos” módon készül, és ugyanazt a perspektívát mutatja be, amit mindannyian látunk.

MINTÁZATVADÁSZAT

AZ 56-OS EMLÉKMŰ FURA OSZLOPAI KÖZÖTT ÁTSZÜRÖDŐ NAPLEMENTE VAGY AZ ŐSZI SZALMABÁLÁK A LEMENŐ NAP FÉNYÉBEN NEM MINDENNAPI FORMAVILÁGOT ADNAK A FÖLDfelszínről amúgy nem különösebben izgalmas helyszíneknek

A technika fejlődésével azonban egyre nagyobb teret hódít a távirányítható helikopterre szerelt fényképezőgép, mellyel ez a szabály megszűnik. A fotós saját szemét, kezét és gondolatait meghosszabbítva nagy távolságra is elküldheti repülő fényképezőgépét, emelkedhet a saját perspektívájától, és olyan képeket készíthet, amikkel hosszú ideig csak álmában találkozott. Olyan ez, mint amikor a főként ázsiai filmekben a lélek kiemelkedik a testből, és utazásra indul. De itt csak egy rövidke félórára, ahogy a drón energiaszintje engedi.

Jogos kérdés, vajon lehet-e ezt fotográfiának nevezni? Szerintem igen. Sosem az eszköz határozza meg a mondanivalót, hanem a fotós gondolatai és kreativitása. Gondoljunk csak a fényképezőgépekre: ahhoz képest viszonylag kevés modell van piacon, mint amennyi fénykép naponta termelődik – és ugyanazzal a géptípussal micsoda tucat-képek készülnek ebben a pillanatban is! Egy igazán kreatív fotográfus keze alatt azonban fantasztikus műalkotások tűnnek elő.

A drónra szerelt kamera egy olyan, eddig alig ismert látványvilágot mutat, mely megörökítésének még csak az elején járunk – ötletből, szépségből és mondanivalóból pedig nincs hiány, mint ahogy kreatív alkotóból sem. Mindez azért is olyan különleges alkalom, mert a klasszikus légi fotózással akadt egy komoly probléma: nagyon nehéz pontosan megkomponálni a képet, hiszen a fotóst szállító repülőgép vagy a helikopter nem tud centiket jobbra vagy balra menni (és ez bizony nélkülözhetetlen lehet a finom komponáláshoz), ráadásul a hordozóeszköz repülési magasságtartománya is igen erősen korlátozott. A drón titka persze pont nem a nagy magasság, hanem az alacsonyan is könnyed irányítás. Egy bizonyos magasság felett ugyanis a fotó szempontjából mindegy, hogy milyen körültekintő komponálással fotózunk...

A szemem és a tudatom meghosszabbítása ez a kis robot, melyet én irányítok. Én kérem meg, hogy készítse el azt a felvételt, amit a fantáziám diktál. A kép elkészültének pillanata végül is egyfajta meditatív állapot: valóban olyan, mintha a lelkem elhagyta volna a testemet, és az elképesztő táj fölött lebegne, megnyitva egy teljesen új, lebegő látványvilágot, különleges rajzolatokkal és formákkal, olyan látószögekkel, melyek eddig láthatatlanok voltak.

FEHÉRREL FELÜLÍRVA

„MINDEN ÉLET, AKÁR A HÓPEHELY: TÁVOLRÓL EGYFORMÁNAK TŰNIK, DE REJTÉLYES ERŐK EGYSZERIVÉ ÉS MEGISMÉTELHETETLENNÉ FORMÁLJÁK.” (ORHAN PAMUK)

A HÓ BETERÍT MINDENT, ÉS FEHÉRSEGÉVEL LETÍSZTÍJTJA, MAGA ALÁ TEMETI A HÉTKÖZNAPISÁGOT. A JEGES DUNÁT ÉS A HAVAS IPARI TÁJÁT EGYENKÖNTÖSBÉ ÖLTÖZTETI. A HAJÓGYÁRI-SZIGET BEJÁRATÁT, AZ AKKOR LÉTFONTOSSÁGÚ K-HIDAT CSAK NYÁRON, A FESZTIVÁLOK IDEJÉN LÁTJUK. ÍGY VISZONT EGÉSZEN MÁS ÉRTELMEZÉST KAP

KÁLLÓ PÉTER

A FÖLDGÖMB MŰVÉSZETI MUNKATÁRSA, FOTÓGRÁFUSA, SZÁMOS RANGOS DÍJ NYERTESE

HISTORIKUS MOTORKERÉKPÁROK A FÖLDRAJZ SZOLGÁLATÁBAN

▷ SZÖVEG: SZIRMAI GÁBOR

A veterán motorokkal együtt járó sok szerelés miatt csak napnyugta után találtam táborhelyet, ami nem eredményezett nyugodt alvást. Éppen felüvöltött egy íbisz, mikor hajnalban meglebent a sátorponyva. A frontkatonák reflexeivel rántottam fejemre 1938-as DKW típusú motorkerékpárom II. világháborúból megörökölt M16 mintájú aczélsisakját, majd kezemben az ikresített, a légutakat pellegrinsavval üzemképtelenné tevő flakonokkal és egy fegyverszuronnal ugrottam ki a sátor elé, hogy megküzdjek életemért. Még bennem volt az esti táborhelyverés „vabank” jellege, ahogy az útról hirtelen letérve, egy bozótcsoportba pöfögtem gépemmel, remélve, hogy élve fogok ébredni

Ha valaki látott volna, bizonyára mosolyra fakad. És nemcsak Don Quijótét idéző régi felszerelésem miatt, hanem, mert az afrikai Albert-tó felől fúvó reggeli fuvallattal akartam élet-halál harcot vívni. Ez a szellő azonban érezhetően már sokkal kevesebb nedvességet tartalmazott, mint amilyenekkel délebbre találkoztam: ahogy haladtam a sivatag felé, elmaradoztak azok a fürdők, melyekben akaratomon kívül a trópusi esők részeltettek.

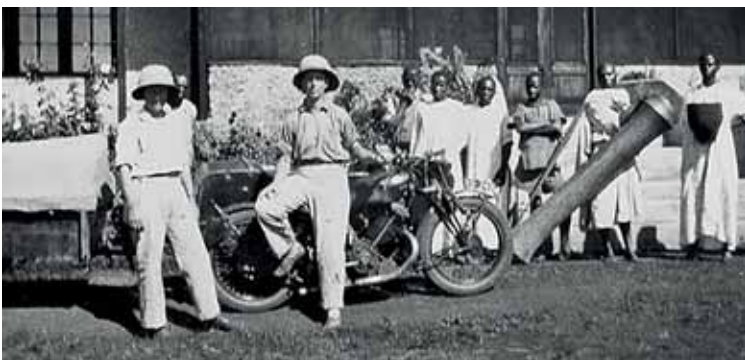
Kirohanásommal mégis elégedett voltam, hiszen mozgásviharommal és éberségemmel már a háborús Szudánra edzettem magam. Persze öreg, egykori német hadimotorkerékpárom társaságában esélyeim alig lehetnek... 2003 óta járom két keréken Afrikát, de mindig bennem van a kétség, hogy sikerül-e következő vállalkozásom...

Hogy miért választottam mégis az utazás e módját a fogyasztói „utazási termékek” helyett? Miért volt táskámban legfelül a Bézard kompaszt (a zafircsapágyas változat, az 1910-es „Großes-Armeemodell”, 55 mm, 13,90 Korona) és nem GPS? Mit kerestem podgyászomban egy Voitlander casettás fényképezőgép is (anno 1927)? Elmeelhajlás volt csupán, hogy nagyapám tevébőr útitáskájába is pakoltam? Sajnálom, de csak az emberiség igen csekély ezrelékét tudnám válaszaikkal meggyőzni. Ám ők nem is kérdeznének ilyeneket!

ÚTRA VALÓ EMLÉKEK

A historikus utazások vágyának van egy olyan magával ragadó szellemisége, ami óhatatlanul kialakul, ha néhány, dohos illatot árasztó gót betűs, (múlt)századforduló környékén nyomott bőrkötésű útikönyvet lapozunk át. Megpillantva a színes műnyomat japán papírja alatt lapulót, Fiumében kiállított magyar nyelvű hajójegyet a kéthetente induló valamely gyorsgőzösre. Ha kezünkkel végigsimítunk egy százéves, bronzveretekkel ellátott hajókoffert, melynek

oldalán a félig letépett, színes nyomaton még látható a braziliai Manaus hoteljének perzsaszőnyeges szalónja. Ha a magyar balsors egykori kastélyaiból csodaként megmenekült kalapdoboz arany-szalaggal lekötött, a korzón egykor oly népszerű panama-kalapját fejünkre tesszük, miközben orrunk előtt az abbáziai „Bellevue”-szálló sajtolt emblémájú szalvétája libeg alá. Nem érezhet-e valami különös az ember, ha a padlás fűzfafonatú úti-dobozának fedele alatt lapulót TAURIL-útiatlaszba belelapozva lát egy fényképet, amin bricsesz-nadrágban hetykén feszít valaki egy AJS nyergében? Valaki, akiről sohase tudjuk meg, ki volt, és valóban csak „volt”!?

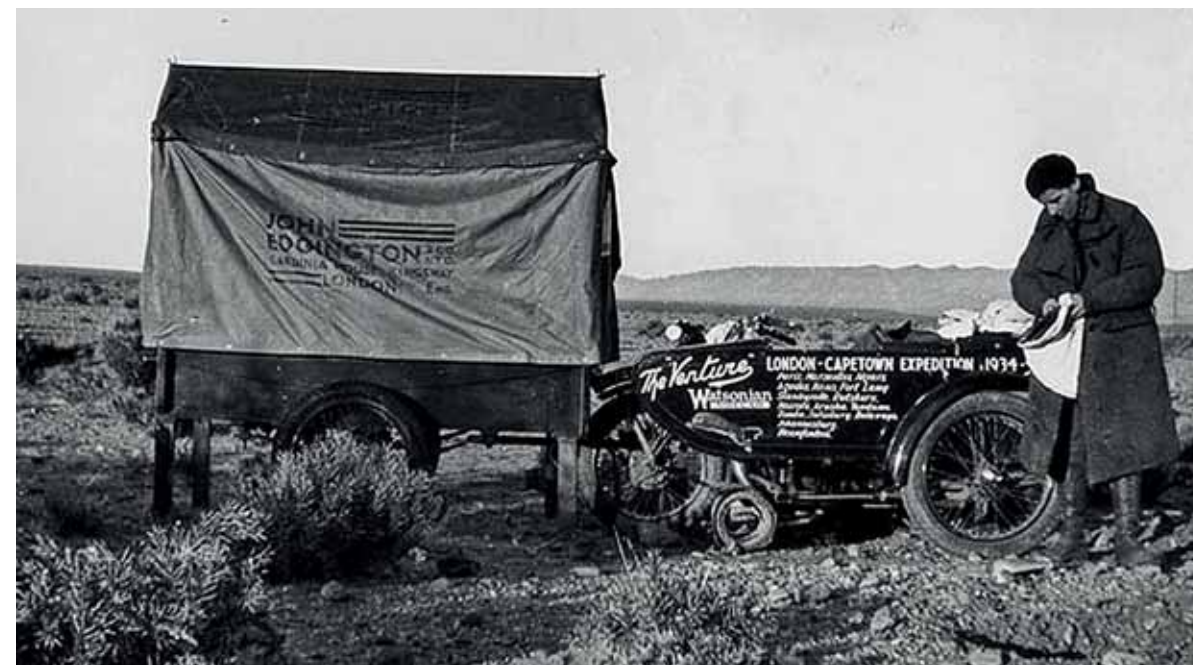
OLDALKOCSIS FOGAT (1934) ▶

VEZETÉSE AZ ASZIMMETRIKUS ELRENDEZÉS MIATT AMÚGY IS ELŐRELÁTÁST, JÓ REFLEXEKET KÍVÁN, KIVÁLTKÉPP, HA UTÁNFUTÓT IS VONTAT! KÖNNYŰ ELKÉPZELNI EGY ILYEN VONAT MAI FELTŰNÉSE ESETÉN A KÖZÜTI PÉNZBESZEDŐ ÁBRÁZATÁI SZERENCSENKRE AZ UTAZÁS IDŐPONTJÁBAN AFRIKÁBAN TELJES ÚTISZABADSÁG URALKODOTT, MELYET MA IS IRIGYELHETÜNK: A JOGALKOTÓK MÉG NEM KÉSZÍTETTÉK EL ÉLETMŰVÜKET, MELLYEL A MAI UTAZÓK ÉLETÉT GYŐTRIK A „KÖZÜTI ELLENŐRZÉS” PÉNZELVÉTELI SZERTARTÁSÁVAL. A II. VILÁGHÁBORÚ ALATT A NÉMET MOTORKERÉKPÁROK ÚGY TUDTAK UTÁNFUTÓT VONTATNI, HOGY ÖSSZKERÉKHAJTÁSÚAKRA KÉSZÍTETTÉK ÖKET, DIFFERENCIÁLZÁRRAL

Nem érezhet-e valami különös az ember, ha a padlás fűzfafonatú úti-dobozának fedele alatt lapulót TAURIL-útiatlaszba belelapozva lát egy fényképet, amin bricsesz-nadrágban hetykén feszít valaki egy AJS nyergében?

ERŐS DÖNTÉS (1934)

A GÉP NEM V ELRENDEZÉSŰ, CSAK EGYETLEN HENGERE VAN. VÉLHETŐEN NEM AKARTÁK A VÁZAT MAGASRA EMELNI, EZÉRT DÖNTÖTTÉK TÚL A HENGERT. A HISTORIKUS MOTOROKNÁL – SZEMBEN A MAIAKKAL – KÍNOSAN ÜGYELTEK AZ ALACSONY SÚLYPONTHELYEZÉSRE, EZÉRT ILYEN BIZARR A HENGER HAJLÁSSZÖGE

KEVÉS LÓERŐ, NAGY AKARAT

MIÉRT PONT MOTORKERÉKPÁR?

A földrajzi érdeklődésű terepjáráshoz a motorkerékpár sokszor rendkívül előnyös. Ösvényen is használható, olyan helyekre is eljut, ahova autó nem. A folyókon ladikban átszállítható. Fogyasztása kicsi. A természettel, a tájjal való közvetlen kapcsolat, a körpanoráma jobb megfigyeléseket tesz lehetővé. Üzemzavar esetén feldobható egy szekerre vagy vasúti waggonra. A historikus motorkerékpár jól javítható, könnyen szétszedhető, s majd' minden alkatrésze újragyártható.

Pattintsuk fel nagyapáink ezüstláncú, halkán ketyegő, gravírozott órájának fedelét, és hajtsuk vissza a kékített, íves nyílászású mutatókat: idézzük fel a kort, amikor úgy tűnt, úrrá leszünk a világ bajain, a nagyszerű találmányok nemcsak a Föld távoli helyeire visznek el, de a boldogsághoz is!

A makacs akarat, hogy mindenképpen motorkerékpárral haladjunk, alkalmanként kómikus dolgokat is produkált! Szerkezeti értelemben elég megtekinteni Hildebrandt és Wolfmüller 1894-es konstrukcióját, melynek kéthengeres motorja kupplung, áttétel(!) és váltó nélkül úgy hajtotta a hátsó kereket, hogy az volt egyben a főtengely. Egy kaucsukszalag segítette a dugattyút alaphelyzetbe állítani. A nyilvánvalóan alkalmatlan eszközből mégis 1000 darab készült, és próbáltak túrázni is vele. (Gyújtása izzócsövesre készült, azaz indítás előtt negyedóraig vörösre kellett melegíteni az izzócsövet!) De nem adták fel!

1908-ban már az első kísérletnél a sivatag homokjában rekedt Pein – az előbbinél alig használhatóbb – gépe.

A segédmotorokkal való kísérletek mosolyt csalhatnak arcunkra, egész addig, amíg a Richard S. Köckler és Kenneth D. Poulton 1933-as photographiáját látva nem tudatosul bennünk, hogy Kairótól Fokvárosig a minden bringába beépíthető Sachs-sal a 16 ezer kilométeres utat valóban megtették.

Kollégájuk – Malachowski – 100 cm³-es gépével Mali és Algéria közti útjával vívta ki tiszteletünket 1938-ban. Az „anakronisztikus” géposztály Raleigh modellje az 1940-ben már ugyancsak betegnek tekinthető 5 lóerejével, három kerekével mégis megtette az Anglia–Lagos távot. Ha az ereje nem is, de legalább 800 kilogrammos súlya adott neki némi respektet.

ŐRÜLTSGEI VERSENGÉS

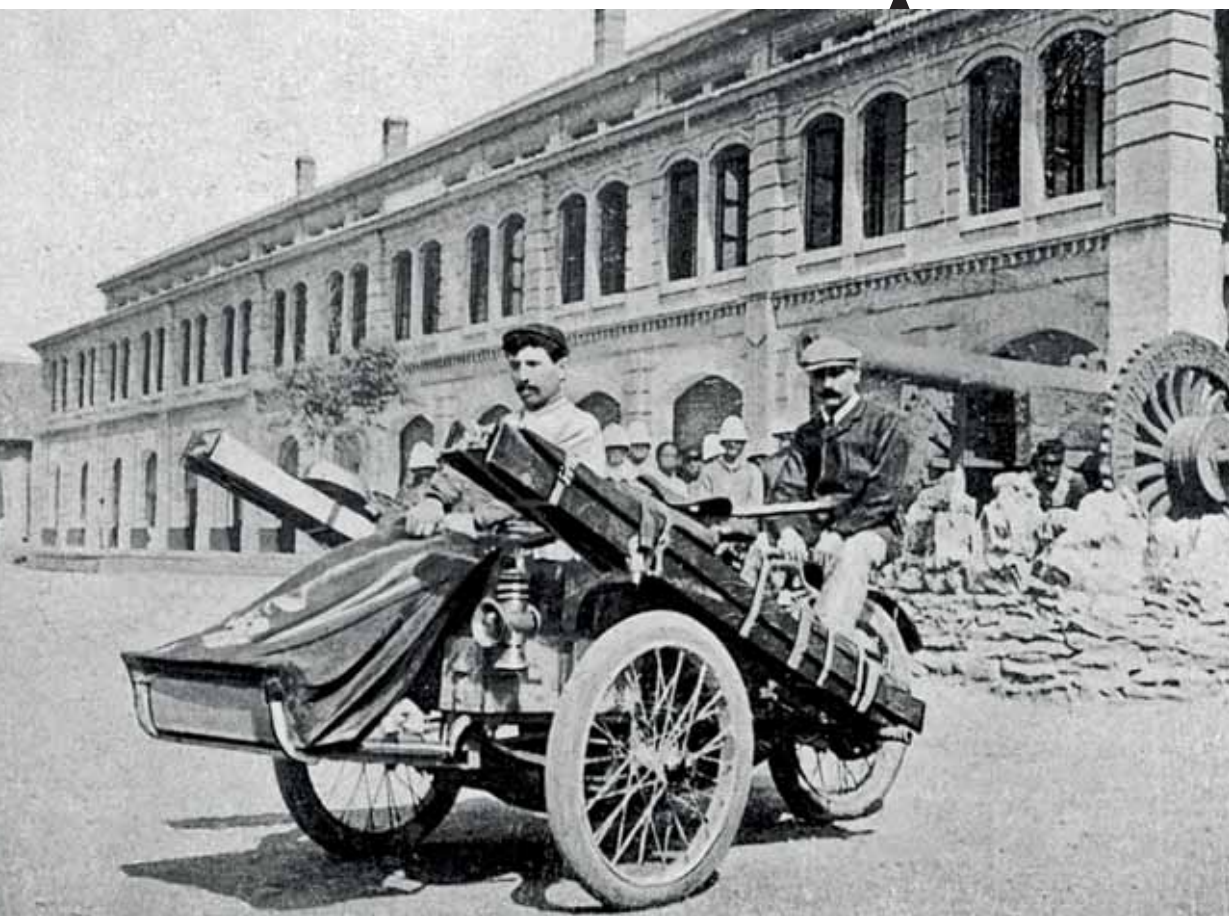
Az elméleti elferdülés csúcsára számomra két gépjutott: mindenekelőtt a 6 lóerős, háromkerékű Contal – 1907-es, Góbi sivatagbeli vergődésével. Ha a jármű fényképét megtekintjük, bizarr ötletnek tűnik, miképp indulhattak el vele! Három kerekéből mindössze egyet, a hátsót hajtották. Mondhatja valaki, hogy az aszimmetrikus felépítésű (tehát dinamikailag, tisztán elvi tekintetben még betegbb) oldalkocsis motorkerékpárnál is ez a helyzet – csak hogy a Contalnál a súlyeloszlás nagyon kedvezőtlen volt. Ott is maradt a sivatagban ez a felmotorozott tricikli! A történet hazai érdekessége, hogy a M. Kir. Postánál a kivitelében, motorjával, erőátvitelével és elvi felépítésében nagyon hasonló járművek elfogadhatóan működtek ugyanebben az időben. A Csonka-féle tricikli két hajtott s egy kormányzott kerékkel épült, szintén pocscék súlyelosztással. (Azonban ez esetben az egyetlen első kerékre jutott kis terhelés; később a Contal is e rendszer szerint készült!)

Az örültségi pontverseny második helyezettje azonban az alig ismert Tom Silver, aki rugózatlan(!), ékszíjhajtású, felmotorozott bringájával tett meg majd' 10 ezer kilométert 1903-ban! Az ügy személyesen is érintett, mert valószínű, hogy Szudánban végezte pályafutását – ahol pont e sorokat írtam...

Az örültségi pontverseny második helyezettje azonban az alig ismert Tom Silver, aki rugózatlan(!), ékszíjhajtású, felmotorozott bringájával tett meg majd' 10 ezer kilométert 1903-ban!

A CONTAL TRICIKLI (1907)

A GÉP ÍZELT KORMÁNYZÁSÚ (AZAZ A SÚLYPONTHOZ KÖZELI CSUKLÓVAL AZ EGÉSZ ALVÁZ KÉT RÉSZRE OSZTVA FORDULT EL). MA MUNKA GÉPEKNÉL ALKALMAZZÁK KIS FORDULÓKÖRE MIATT. NINCS HÁTSÓ RUGÓZÁSA, A VEZETŐÜLÉS NYERGE ELŐL A HAJTÓ-, HÁTRÉBB KÉT SPIRÁL RUGÓVAL VALÓBAN KÉNYELMES LEHETETT: A HISTORIKUS BRINGÁK RUGÓZTAK ÍGY, FIGYELEMRE MÉLTÓ, HOGY A HÁTSÓ KERÉKAGYBA HÁROM RUDAZAT IS MENT, VÉLHETŐEN AZ AGYBAN VOLT A KUPPLUNG, A BOLYGÓMŰVES VÁLTÓ

NEM ELHANYAGOLHATÓ (1903)

KÓMIKUSAN HAT TOM SILVER JÁRMŰVÉNEK KORMÁNYÁN A TÖLCSÉRES KÜRT. A DUDA SOK ÁRAMOT FOGYASZTOTT, EZÉRT KIS GÉPEKRE NEM IS TETTÉK. EGY AFRIKAI FUTAMNÁL FONTOS SZEREPE VAN A KÜRTNEK, KÜLÖNÖSEN AZ ÁLLATOK LEGELŐRE VONULTATÁSA MIATT!

Történetünk szerzője a historikus világszemlélet és egy letűnt kor nagy pontossággal előállított gépészeti berendezéseinek rendkívül elszánt rajongója, ismerője és használója. Sajátos szóalkalmazása, nyelvtani megoldásai, az újmagyar kifejezések kerülése e fogyasztói világ előtti időhöz való ragaszkodását fejezi ki. Hiszen ő maig ebben él, ezt képviseli...

MÍVES VILÁG (1903)

TOM SILVER GÉPÉNEK KORMÁNYÁN A WATT-FÉLE PARALELOGRAMMÁVAL RUGÓZOTT KARBIDLÁMPA TŰNIK FEL. FIGYELJÜK MEG A LÁBPEDÁL FOGASKERÉKÉNEK DÍSZÍTŐ ORNAMENTIKÁIT! MA EZ MÁR ANAKRONIZMUS („MINEK DÍSZITENI EGY FOGASKERÉKET?”). DE AZ AKKORI, POLGÁRI VILÁGBAN A KLASSZIKUS ESZTÉTIKA A „LEVEGŐBEN” VOLT, A KIMŰVELT EMBEREK KOMFORTÉRTÉHEZ TARTOZT. ENNEK GÖRÖG-RÓMAI KÓDÁBA FOGLALT ELEMEI AZ ÉPÍTÉSZETBŐL, FESTŐMŰVÉSZETBŐL A GÉPÉSZETBE IS ÁTSZIVÁROGTAK. A FUNKCIONALIZMUS AZTÁN KISEPERTE EZEKET AZ ÖNTVÉNYEKRŐL, KÉMÉNYEKRŐL, FOGASKERÉKEKRŐL. ELJUTOTTUNK A FRÖCCSÖNTÖTT MŰANYAG FORMATERVEZÉSHEZ – AMI E SOROK ÍRÓJA SZÁMÁRA GICCS. MÁSOKNAK AZ ELŐBBI FOGASKERÉK AZ... AZ ELSŐ KERÉK ABRONCSFÉKES, MINT A MAI BRINGÁKNÁL

NŐK A NYEREGBEN (1934)

THERESA WALLACH ÉS MISS BLENKIRON TRANSZKONTINENTÁLIS UTAZÁSTELJESÍTMÉNYÉT EMELI A KICSINY SZABAD MAGASÁGÚ OLDALKOCSIVAL VALÓ VERGŐDÉS. A MAGASABB OLDALKOCSI BORULÉKONYABB, AMI AZ ESŐS ÉVSZAKKAL IS RENDELKEZŐ ORSZÁGOK ERŐSEN DOMBORÚAN KIKÉPZETT ÚTFELÜLETÉN RÖVID ÉLETET EREDMÉNYEZ. A LEAKADÓ VÁZ MÉG MINDIG A KEVÉSBÉ ROSSZ VÁLASZTÁS

HÖLGYEK A NYEREGBEN

Ha nem is sűrűn, ők is vállalkoztak földrajzi felfedező utakra (Sass Flóra nevével mi is büszkélkedhetünk). Még autós útitársként is előfordultak, sőt egy darabig a magyar Sulkowszky társaságát is élvezte egy hölgy az oldalkocsiban – ha nem is az egész Föld körüli utazás során. Kiemelkedik azonban a sorból Theresa Wallach és Miss Blenkiron tette, hiszen ők ketten roppant egzotikus módon utaztak: oldalkocsis motorkerékpárjuk után egy 2 méter hosszú, alvásra való utánfutót húztak – és mindezt London és Fokváros közt! 1934-es tettük előfutára volt minden idők legkomolyabb motorkerékpárjának: a Zündapp KS 750-esnek, amely világháborús Szahara és keleti-front „meneteinél” löveget vagy gulyásgút is vontatott.

OLDALKOCSIVAL KÜZDŐSEBB

De milyen motorkerékpárt válasszunk, ha igazán nagy útra vállalkozunk, és nyilvánvalóan klasszikus járművel indulnánk el? Vagyis mit választottak elődeink interkontinentális túráikhoz, és milyen szerkezeti elvek a mértékadóak? A 460(!) kilogramm súlyú, robusztus Zündapptól az ölben elférő Fichtel & Sachs modellig roppant széles a skála, és nehéz a válasz.

Ha az „überschwer” (ahogy a háború alatt kategorizálták az oldalkocsihajtású gépeket a Harmadik Birodalomban) változatot favorizáljuk, hatalmas kéjhez jutunk: két sebességgel is száguldhatunk hátrafelé, feltehetjük a sivatagi gummikat (mert elférnek!), a kétszemélyes oldalkocsira akár tetőt is tehetünk. S ami a legfontosabb: behúzott differenciálzárral, összerakéshajtással és terepfelezővel akár 70 centi mély dagonyából is hetykén távozhatunk, ha már unjuk a műsört.

Mondhatni: az oldalkocsis motor már majdnem autó! Aki azonban ezt minden tapasztalat és gyakorlat nélkül mondja, azt szívesen látnám egy mély árkú, jól felázott agyagos úton, ahol árokba fordulását úgy nézhetném végig karszékemből, hogy abból csak a kómiikus elem dominálna (azaz póre farpofa, felszakadt textilek és néhány knock-out, meg persze némi önhúspanirozás az útszéli murvában) – és nem a csonttörés. Az oldalkocsis kontinentális futamok túlnyomó többségét meghajtás nélküli oldalkocsival tették meg (földúton!), ami nem kis vezetői teljesítmény. Itt két hajtás nélküli kerékre jutott egy hajtott! Ma, amikor ez a műfaj gyakorlatilag megszűnt, nehéz elképzelni, mit jelentett az ilyen aszimmetrikus géppel hirtelen fékezni, vagy egy ívet bevenni – persze a megfelelő centripetális gyorsulással.

Az oldalkocsis szerkezet instabilitását sok műszaki turpi kompenzálja (kerékösszetartások, a tengelyek menetirányszerinti elcsúsztatása, súlyelosztás stb.), de e tényezők extrém helyzetekben inkább csak gondot okoznak a vélt biztonságérzet miatt. És mégis: Sulkowszkyék körüljárták a Földet, 1924-ben két angol a Siwa oázisba ment (a homokban!!!) gespann-jával Kairóból, Fábry Róbert 1926-ban Liège-ből Belga-Kongóba tekert egy Gillet-tel. Bertil könyve az 1929-es futamról (Stockholm–Algéria–Mali) nemcsak földrajzi tartalmú, de izgalmas olvasmány is – ahogy oldalkocsija leszakad, maláriát kap...

Az oldalkocsis szerkezet instabilitását sok műszaki turpi kompenzálja (kerékösszetartások, a tengelyek menetirányszerinti elcsúsztatása, súlyelosztás stb.), de e tényezők extrém helyzetekben inkább csak gondot okoznak a vélt biztonságérzet miatt.

VÁROSI TEREPEEN (1926)

A FÁBRY-FÉLE VÁLLALKOZÁS MÓTORKERÉKPÁRJA KOCKAKÖVÖN ÁLL. EZ A VÁROSOKBAN SZOKÁSOS BURKOLAT VOLT. HA A KOPOTT KOCKAKÖRE OLAJ KERÜLT, AZ OLDALKOCSIS MÓTORKERÉKPÁR VEZETÉSE ERŐSEN PROBLÉMÁSSÁ VÁLT. INKÁBB AZT MONDANÁM, RENDESEN KERESZTBÉALLT

GYARMATI FOGADTATÁS (FÁBRY RÓBERT, 1926)

A HISTORIKUS KOROK UTAZÓI IS SZENVEDTEK A HATALMI VISZONYOKTÓL, ÁLLAMHATÁROKTÓL. AKI AZONBAN A GYARMATOSÍTÓ ORSZÁG SAJÁT ÁLLAMPOLGÁRAKÉNT ÉRKEZETT, AZT FIGYELEMMEL KISÉRTÉK A POSTOK ÉS ERŐDPARANCSNOKOK, A FEHÉR TELEPESEK PEDIG VENDÉGÜL LÁTTÁK. NAPJAINKBAN EZ NEM JELLEMZŐ

KLASSZIKUS VAGY HATÉKONY?

Sok tucat úti beszámoló után úgy tűnik, a motor nagysága tekintetében az arany középut vált be legjobban: a 350–750 cm³ közti hengerűrtartalommal. A túl kis gépek sérülékenyek, hamar elhasználódnak/tak. A nézetek persze alapvető kérdésekben is eltérnek. Van, aki a boxermotorra esküszik, másvalaki átkozódva emlékszik vissza, ahogy leszakadt az egyik hengere. Van, aki az elasztikus csomagtartókat favorizálja, de ő igazán úgy még nem terült el a porban, hogy vádlija rózsaszínre pirult volna a kipüffentőtől... Egyesek szerint a 8x30-as távcső az igazi, mások ezt kicsinek, vagy fénysegénynek ítélik. Van, aki a gyári szerkezetekre esküszik, én inkább magam állítok elő valamit. Van, aki mai, modern motorokkal indulna, mások – köztük e sorok írója – fel nem ülne egy „billesztett”, napjainkban készült gépre...

A sokfajta felszerelési tárgyra és szerkezeti megoldásra vonatkozó nézetek lassan letisztulnak. Erre jó példa a súlypontmagasság kérdése, ami régebben rengeteg vitát váltott ki. A historikus motorokról általában elmondható, hogy alacsony építésűek, mai társaik viszont egyértelműen mind magasak. Konzervatív nézeteimmel én nyilván az alacsony motort részesítem előnyben. Ezért persze súlyos árat fizettem, amikor hammadán (azaz fejnyi kövek között) kellett átvergődnöm.

Ugyanígy, napjainkban már a többség elfogadja a mai motorokat. A közönség vagy elfelejtette a historikus motorkerékpárokat jellemző jó javíthatóságot, rendkívüli precízséget, könnyű szerelhetőséget, jó áttekinthetőséget, pótanyagmentes (azaz műanyagmentes) gépelemeket, vagy belátja, hogy mind-

ezeket rövidtávon pótolják az új technológiák és technikai haladás adta előnyök. Ma a hatékonyság korát éljük és érjük is.

Ha érzéssel végigolvassuk az „Afgánok fogságában” kötetet, teljes képünk lehet arról, milyen viszontagságok érték motorkerékpáros eleinket egy száz évvel ezelő kalandvágyból újra és újrarendelték a földutakon szétduzzant virsli gummijaikat, rázatták magukat trapézvillás purrogóikon. Szüntelenül szerelték gépeiket, szenvedték az esős évszakokat a trópusokon, küzdöttek az egyenruhás és anélküli utonállókkal... De ugyanakkor mily élményekben részesültek azáltal, hogy a környezetüktől semmiféle szerkezet, ablak nem választotta el őket!

Van, aki az elasztikus csomagtartókat favorizálja, de ő igazán úgy még nem terült el a porban, hogy vádlija rózsaszínre pirult volna a kipüffentőtől...

SZIRMAI GÁBOR
MUZEOLÓGIÁVAL, HADTÖRTÉNETTEL, HISTORIKUS GÉPÉSZETTEL, RÁDIÓTECHNIKÁVAL ÉS AFRIKAI UTAZÁSOKKAL FOGLALKOZIK

TÚRASZÉLVÉDŐ (TÉRKEPTARTÓVAL) HAGYOMÁNYOS BENZINTANK (10 L) EXTRA BENZINTANK (12 L)

TRÓPUSI SISAK
ZSÁK: TAKARÓ
CSAKÁNY
TÁROLÓDOBOZ: FILMFELVEVŐ, EXTRA RUHÁZAT, FÖKKEFE
ANGOL RENDSZÁM

ACÉL BLOKKVÉDŐ

← LONDONBÓL TOKIÓBA
ROBER E. FULTON HOSSZÚ TÁVÚ
UTAZÁSRA FELKÉSZÍTETT
DOUGLAS-GÉPÉN – 1932

ACÉL TÁROLÓDOBOZ: PLUSZ
ALKATRÉSZEK, FILMVERSANYAG

SZERSZÁMTÁSKA

AUTÓKERÉKEK

LELKEK BŰVÖLETÉBEN EL DÍA DE MUERTOS

▷ SZÖVEG ÉS KÉP: AMBRUS GERGELY

Körbevesz a tömeg. Órák óta visít a fülemben a banda trombitáinak hangja, ereimben visszhangzik a dobok lüktetése, a levegő fülledt és sűrű a táncosok lihegésétől. Hajnali 4 óra van, és még mindig fáradhatatlanul halad a menet a comparsa (a banda és a jelmezes táncosok egyvelege) után – tízpercenként megállva, hogy egy-egy háznál tiszteletüket tegyék. San Agustín Etlában járok, a legfontosabb mexikói ünnep, a Día de Muertos záróeseményén

OFRENDA

HAGYOMÁNYOS OLTÁR EGY OAXACAI ÜZLETBEN. A FELSŐ POLCOKON ELHELYEZETT KENYEREK, GYÜMÖLCSÖK, ITALOK AZ OFRENDA, AZAZ A VISSZATÉRŐ SZELLEMEKNEK SZÁNT AJÁNDÉKOK RÉSZEI. EGYETLEN OLTÁR SEM LEHET TELJES A CEMPASÚCHIL, AZAZ A KÖRÖMVRIRÁG VIRÍTÓ NARANCSSÁRGA SZÍNE NÉLKÜL

A világ számos részén a katolikus hagyománynak megfelelően november 2-án, a Mindenszentek utáni napon emlékeznek meg a halottakról. Európában többnyire – magyar szokásainkhoz hasonlóan – a legfontosabb szertartás a sírok gondozása, rendbetétele. Mécseseket, gyertyákat gyújtva gondolunk az elhunytakra, a temetőket este millió gyertyaláng pislákoló fénye világítja meg. Szomorú ünnep ez...

Gyökeresen más azonban a kép, ha mindez Mexikóban ér minket! A spanyol hódítók által – sokszor véres áldozatok árán – meghonosított katolikus vallás az indiánok lakta Újvilágban számtalan változáson, átalakuláson ment át. Errefelé a halottakra való emlékezés az év legfontosabb szertartása, amely akár többhetes ceremóniasorozat is lehet. Persze Mexikó különböző régióiban is eltérők a szokások és a rítusok. Abban azonban egybehangzóak a vélemények, hogy a legérdekesebb és legeredetibb az ünnep a javarészt a mai napig indiánok által lakott, misztikus és távoli Oaxaca (ejtsd: va-ha-ka) tartományban...

A HALOTTAK EMLÉKE

Ahhoz, hogy megérthessük a Día de Muertos ceremóniáit, évszázadokkal kell visszaforgatnunk az idő kerekét. Oaxaca a múltban számos indián kultúra otthonául szolgált, amelyek közül a mizték és zapoték volt a legfontosabb. Az azték uralom errefelé csupán fél évszázadig tartott, amely a spanyol hódítók 16. századi, javarészt harcok nélküli érkezésekor

A CIKK MEGJELENÉSÉNEK
TÁMOGATÓJA AZ STA TRAVEL

STATRAVEL.HU

GYERTYÁK ÉS VIRÁGOK

A SÍROK GYÖNYÖRŰ FELDISZÍTÉSE AKÁR EGY NAPIG IS ELTARTHAT. ESTE A MEGHITT EMLÉKEZÉS CSÖNDJÉT ÁTSZÖVI A TÁVOLI GITÁRSZÓ, AZ ELHUNYTAKNAK SOKAN KEDVENC DALAIKKAL KEDVESKEDNEK

ÁTTŰNÉS

A OAXACAI FŐTÉREN, AZAZ A ZOCALÓN ESTÉNKÉNT TÁNCOSOK FOROGNAK A BANDA ÉLŐ ZENÉJÉNEK DALLAMAIRA. AHOGY KÖZELEDIK OKTÓBER VÉGE, MIND TÖBBEN SUHANNAK ÁTSZELLEMŰLVE, FEHÉRRE FESTETT ARCCAL

ért véget. Napjainkban Oaxaca tartományban 17 különböző törzs képviselői énekelnek, akik a spanyol mellett elsősorattal használják saját nyelvüket. Nem csoda hát, hogy az ősi hiedelmek és rítusok nagy része beépült a mai szertartásokba, ötvöződött azokkal.

A halottak mindig is fontos szerepet töltek be az indián vallásokban, hiedelemvilágban, amiről díszes sírhelyek, maszkok, faragások és szobrok tanúskodnak. Az azték kultúrában egy egész hónapot szenteltek a halottak emlékének, illetve a Halottak Királynőjének, aki a modern La Catrina, azaz a halált megtestesítő figura elődjének is számít.

Az elhunytakkal való bensőséges kapcsolat kiállta az idők próbáját. A Día de Muertos azonban távolról sem csupán a halottakra emlékezés ünnepe! Középpontjában az emberek végtelen léletszerete, életöröme áll. Mi sem lehetne távolabb a szenvedésközpontú, középkori katolikus felfogástól!

A halottak szellemeit élőként kezelik, akik évről évre visszatérnek, hogy a családdal találkozzanak beszélgetsenek, felelevenítsék életük történeteit, egyenek-igyanak, és végül az egész ünnep hatalmas fiesztába fordulva zárul, a halottakra emlékezvén ünnepelve az élet örömeit.

Az azték kultúrában egy egész hónapot szenteltek a halottak emlékének, illetve a Halottak Királynőjének, aki a modern La Catrina, azaz a halált megtestesítő figura elődjének is számít.

CIPÓ ÉS KOPONYA

A Día de Muertos fő ünnepe háromnapos, de már október közepétől kezdetét veszi a készülődés. A piacokon megjelenik a csak ilyenkor sütött Pan de Muertos, azaz a Halottak Kenyere. Az édeskés, fehér cipóba apró, színes fejfigurákat sütnek, mely lehet fiú vagy lány, férfi vagy nő. Az oltárok egyik elengedhetetlen eleme ez, a túlvilágról érkezők egyik fő eledele – de emellett az élők is bőségesen kiveszik részüket a fogyasztásból, hiszen az évben csak ilyenkor kapható ez a finomság. Mexikóban tájegységenként változik a cipó, de még Oaxacán belül is millió fajtájával találkozhatunk.

A halotti kenyerek mellett ugyancsak szembetűnőek a mindenféle színű, méretű és anyagú koponyaábrázolások, a calaverák. Valósággal elárasztják a piacokat, az utcákat és az otthonokat. Európában szinte tabuként tekintünk a koponyákra, riadalommal és félelemmel

ÓRIÁSPAKÁT HELYETT FALFESTÉS

ERREFELÉ EZ A MÓDJA A HIRDETÉSNEK!
ITT ÉPP A MESSZE FÖLDÖN HÍRES
SAN AGUSTÍN-I FELVONULÁST
REKLÁMOZZÁK

Az édeskés, fehér cipóba apró, színes fejfigurákat sütnek, mely lehet fiú vagy lány, férfi vagy nő.

CALABERITÁK

A PIACOKON MÁZAS KERÁMIÁBÓL, A HELYI
MŰVÉSZETI ISKOLA KAPUJÁN PEDIG
A DIÁKOK KEZE MUNKÁJÁVAL KÉSZÜLT
KOPONYAÁBRÁZOLÁSOK SORAKOZNAK

Mindenki színes kerámiából készült koponyákat rak a polcokra. A legkifinomultabbak a piacokon hatalmas gúlákban álló, cukorból készült, egyedi koponyaábrázolások.

kevert távolságtartással nézzük. Kevesen vannak, akik koponyákkal díszítik fel otthonaikat... Nos, Mexikóban épp ellenkezőleg: ilyenkor mindenki színes kerámiából készült koponyákat rak a polcokra. A legkifinomultabbak a piacokon hatalmas gúlákban álló, cukorból készült, egyedi koponyaábrázolások. Ezekből sokan névre szóló példányt rendelnek, de emellett látni fából, a híres fekete mázas barro negro kerámiából, magyarkból vagy épp csokoládéból készített darabokat is.

A koponyakultusz már évezredek óta jelen van, de a modern időkben José Guadalupe Posada 1910–1913 között készült rézkarca, az eredetileg gúnyrajznak indult La Calavera Catrina (Az Elegáns Koponya) vált a szimbólumok alapjává. (No meg a rengetegféle arcfestés: ahogy közeledik a hónap vége, úgy sűrűsödik az utcákon a fél vagy egész arcukat kifestett emberek áradata...)

VIRÁGZÓ OLTÁROK

Aztán október utolsó napjaiban előzőnli a piacokat a cempasúchil, azaz a körömvirág jellegzetes narancssárga virága. Ez a halottak virága, az oltárok egyik központi eleme. Hatalmas kupacokban sorakozik úton-útfélen. A virág az azték időktől fogva központi szerepet játszik a rituálékban, hiszen a Napisten, Tonatiuh jelképe is.

Az ősi azték mítosz szerint egy fiatal szerelmespár, Xóchitl és Huitzilin gyakran kirándult egy közeli hegytetőre, ahol virágokat áldoztak Tonatiuhnak. Amikor aztán háború tört ki, Huitzilin csatlakozott a sereghez, és elesett. A megtört Xóchitl még egyszer, utoljára felmászott a hegytetőre, és könyörgött a Napistenhez, hogy újra láthassa párját. Mivel Tonatiuh megkedvelte a lányt, egy meleg napsugarat küldött felé, és gyönyörű, aranyszínű virággá változtatta – ez a cempasúchil, azték jelentése szerint a húszszirmú virág. Ezt hamarosan meglátogatta egy kolibri, aki nem volt más, mint a madár formájában újjászületett Huitzilin...

A virág az azték időktől fogva központi szerepet játszik a rituálékban, hiszen a Napisten, Tonatiuh jelképe is.

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
AMBRUS GERGELY

TREND FM 94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TREND FM.HU

KERESZT A FÖLDÖN

A MAZUNTEI ISKOLÁBAN OKTÓBER 31-ÉN NINCS TANÍTÁS: MINDENKI AZ OSZTÁLYONKÉNT ÁLLÍTOTT OLTÁROKAT CSINOSÍTJA, NAGY MŰGONDDAL

Október 30-án este Mazunteban, a Csendes-óceán partján fekvő kis halászfaluban már mindenki nagyban készülődik az ünnepre. Pablo, a

helyi pék éjt nappallá téve süti a Pan de Muertót, miközben patakokban folyik róla az izzadság. A házak előtt nagy kupacokban virít a körömvirág, pálmalevelek és cukornádrudak sorakoznak, készen az alkotásra. Az oltár keretét a pálmalevelekből és cukornádból készített, íves kapu adja; a hiedelem szerint ezen keresztül érkeznek vissza a lelkek. Az íven belül polcok sorakoznak: felül a

halottakra emlékeztető kis koponyák, díszek, fényképek, emléktárgyak. Alatta a nekik szánt ajándékok, az ofrenda: az elhunytak kedvenc itala, dohányja, gyümölcse, étele, kedvenc fogásai, egy pohár víz és persze az elmaradhatatlan halotti kenyér. Néha még szappant és törülközőt is kikészítenek, hogy a visszatérők le tudják mosni az út porát. Az oltárt virágok tömkelege, gyertyák és mécsesek, valamint a jellegzetes illatú copal fagyantafüstölők teszik teljessé. Semmiből sincs azonban négy darab, hiszen a helyi babona szerint ez a szám a rossz szellemekhez köthető. Az oltár az ünnep központi eleme: nem ritka, hogy szegényebb családok akár egyhavi bevételüket is ennek díszítésére áldozzák!

Néha még szappant és törülközőt is kikészítenek, hogy a visszatérők le tudják mosni az út porát.

CSENDES ELŐKÉSZÜLET

A CEMPASÚCHIL, AZAZ A KÖRÖMVIRÁG NARANCSSÁRGA KUPACÁBÓL KÉSZÜL AZ OLTÁR ÍVES KAPUJA A MAZUNTEI REYES MALDONADO CSALÁD OTTHONÁBAN

MEGNYÍLIK A KAPU

Egy platós teherautóra felkérérdzkedve elindulok, hogy a Sierra Madre dzsungellel borított hegyein átkelve estére Oaxaca városába érkezzek. Itt, a Valles Centrales, azaz a Középső Völgy központi részén a legérdekesebbek a szertartások. Megérkezve azonnal beleszökkenek a forgatag közepébe. Akár egy nyüzsgő hangyaboly: mindenütt zenészek, szentek figuráit hordozó menetek, felvonulások, táncoló, démoni jelmezesek. Szinte minden arc kifestett: a Zocalón, azaz a katedrális melletti főtéren 20 pesóért hamar átvarázsolnak bárkit a túlvilágról érkezett szellemmé vagy angyallá. Árusok sokasága próbál rám sózni petárdát, maszkot, gyertyát, illetve az elmaradhatatlan cukorkoponyát. Én inkább a már jól bevált chapulínest, azaz a pirított szöcskét választom esti eledelnek, és a nyüzsgésből nyugalmat remélve a Xoxocotláni temető felé veszem az irányt.

Édes-szomorú hangulat fogad. Minden sír feldíszítve, a családok – akár egy pikniken – étellel és itallal készülnek, és persze a gitárt sem hagyják otthon. Történeteket mesélnek a halottakról, adomáznak és énekelnek, az arra járókat pedig az elhunyt egészségére meginvitálják egy kupica agavepálinkára. Itt van a város apraja-nagyja, millió gyertya lobog,

TÜKÖRCSEREPES JELMEZEK

A HÍRES SAN AGUSTÍN-I MUERTEADA, AZAZ HALOTTI FELVONULÁS FŐ SZTÁRJAI AZ ÜVEGCSEREPEKKEL FELDISZÍTETT TÁNCOSOK. AZ EGÉSZ ÉVBEN KÉSZÍTETT, CSINOSÍTOTT, AKÁR 10 KG SÚLYÚ JELMEZ VISELÉSE NAGY MEGTISZTELTETÉS

Akár egy nyüzsgő hangyaboly: mindenütt zenészek, szentek figuráit hordozó menetek, felvonulások, táncoló, démoni jelmezesek.

HORROR ÉS HARMÓNIA

KI-KI VÉRMÉRSÉKLETÉNEK MEGFELELŐ JELMEZT ÖLT AZ ESTI FIESZTÁRA. A GYENGÉBB IDEGZETŰEKNEK NEM ÁRT ÓVATOSNAK LENNI!

A háziasszony az elhunytak kedvenc ételét készíti el, az asztalra teríték kerül, mindenki számára, akire megemlékeznek.

a túlvilági lelkeknek utat mutatva. Hamar beszélgetésbe elegyedek Ramírez Hernándezzel, aki barátaival együtt épp felesége sírjánál éneklí kedvenc énekeit. Egész éjszaka járják a családhoz tartozó sírokat, nosztalgiával idézve vissza a szép emlékeket, és aztán együtt nótáznak és koccintanak az elhunytak tisztelőtére...

A hagyomány szerint október 31-én éjfélkor megnyílik a Mennyek Kapuja. Elsőként a gyermekek érkeznek: november 1-je az ő napjuk, a Día de los Angelitos, az Angyalkák Napja. A háziasszony az elhunytak kedvenc ételét készíti el, az asztalra teríték kerül, mindenki számára, akire megemlékeznek. Másnap, november 2-án, a Día de los Muertoson a felnőttek tesznek látogatást. Újfént megismétlődik az előző napi rituálé, a felnőttek kedvenc italát is beszerzik, és az oltárra helyezik. A nosztalgikus hangulatból azonban hamar kiragad minket az utca zaja! Este indul ugyanis a Muerteada, a felvonulás. Elöl a rezesbanda, mögöttük pedig a rémisztő jelmezbe öltözött táncosok, akik hajnalig pörögnek, és szinte önkívületbe esve teremtik meg a túlvilággal a kapcsolatot – akárcsak az évezredes indián ünnepek idején. A leghíresebb felvonulás az Etna vidéki, ide indulok hát.

TÁNC AZ ÖNKÍVÜLETIG

San Agustín Etna jellegzetes, poros, eldugott kis falu a hegyek lábánál. Az év 355 napján nem sok minden történik. Késő délután érkezem. A javarészt bádoviskók között csak a szél füttyül. Sehol egy lélek. Aztán egyszer csak a távolból trombitaszó érkezik. Megindulok a zene irányába, utolsó mentsváram felé. Egy viskó udvarába lépve a San Agustín-i bandába futok: a fúvószenekar tagjai gyakorolnak, körben a családok, kutyák, tyúkok. Leültetnek, kezembe nyomnak egy sört, elélem kerül egy tál étel. Büszkén mutogatják a ház oltárát: persze nyilatkoznom kell, hogy még sosem láttam ennél szebbet. A társaság közepontjában a nagy tiszteletű zenészek. Nem véletlenül: ma ők a sztárok, a helyi hősök, akik egész éjszaka menetelni fognak, hogy aztán reggel a két szomszédos falu, San José és Vista Hermosa rezesbandájával és jelmezesével versenyre kelve eldöntsék, melyik comparsa bizonyul idén a legjobbnak.

Amint a Nap lemegy, a banda megvacsorázik, majd a bábáskodóknak is jut egy kondér leves. Egy pillanatra csöndbe borul az udvar: mindenki magába mélyed, és a szeretteire gondol. Amikor aztán leteszik a kanalakat,

Egy pillanatra csöndbe borul az udvar: mindenki magába mélyed, és a szeretteire gondol. Amikor aztán leteszik a kanalakat, beindul a muzsika!

FÁRADHATATLANUL

A MENET BEJÁRJA AZ EGÉSZ FALUT, HAJNALHASADTÁIG RÓVA AZ UTCÁKAT, KÖVETVE A ZENEKART ÉS A PETÁRDÁSOKAT

A hiedelem szerint a csengők hangja utat mutat a szellemeknek, míg a tükrök és ijesztő jelmezek távol tartják a boszorkányokat.

A KÖR KÖZEPÉN

A REZESBANDA ELSŐ SZÁMA A VEZETŐNEK SZÓL, AKI LEVETT KALAPPAL, MEGILLETŐDVE INDÍTJA ÚTJÁRA A ZENÉSZEKET

beindul a muzsika! Az első dal a banda vezetőjének szól. Miután áldását adja a társaságra, indulhat a felvonulás!

Elöl egy petárdákkal bőségesen felszerelt fickó halad, aki pár percenként fellő egy rakétát – messziről is lehet látni, hol járunk épp. A házak kapujában jelmezesek, gyerekek, kíváncsi bábáskodók várakoznak – amint odaérünk, mind csatlakoznak hozzánk, így hamarosan már több ezer ember halad a zene után. Elöl a comparsa: a zenészek és a legdíszesebb jelmezesek. Itt igazi hús-vér szaga van az ünnepnek. És ezt most ne képletesen értsük, hiszen sok táncos igazi vérrel keni be magát, vagy kezében épp egy friss disznószívvel hadonászik önkívületben, mások különféle szörnyeknek öltöznek, de még a gyerekek is többkilós jelmezsodákban haladnak – tükröcserepekből, csengőkből, állatszarkakból, bundákból összehozva! A hiedelem szerint a csengők hangja utat mutat a szellemeknek, míg a tükrök és ijesztő jelmezek távol tartják a boszorkányokat. Távoli, durva rokona ez a mi busójárásunknak.

A menet ellátogat a temetőbe, a templomhoz, a főtérre, a nagyobb házakhoz. Inni és enni kapnak, hogy újult erővel bírják reggelig. A rövid,

csendes időszakok alatt pedig a jelmezesek ironikus vagy gúnyos jeleneteket játszanak el a helyiek életéből. Persze e szünetekben a helyiek többsége inkább a sörösbódék felé veszi az irányt. Aztán egy újabb petárdarobbanás, és indulhat újra a tánc! Pörgő tűzijátékok, petárdák, visító sípok, kereplők, mindenütt félelmetes, maszkos emberek, vagy épp pikk dámára festett lányok. Lassan mindenkit magába szippant a hangulat, a fülsértő muzsika már az ereinkben lüktet, és így megy ez mindenkivel hajnalhasadtáig.

CATRINÁK

NOVEMBER 2-ÁN REGGEL MÁR CSAK A PAPIRMASÉ
CSONTVÁZAK NÉZELŐDNEK AZ UTCÁN

A barátságos versenyt reggelre természetesen San Agustín nyeri: egy egész éven át ugrathatják szomszédjaikat, hogy már megint jobbnak bizonyultak náluk! A fáradt tömeg szétszéled, mindenki sajnó lábbal és dobhártyával indul útnak. Visszakeveredek Oaxaca városába, és annyi időm még épp akad, hogy beugorjak a helyi múzeumba. Egy díszes sírleletet keresek, amelyet 1931-ben talált Alfonso Caso expedíciója a közeli Monte Albán hegyen, ahol i. e. 500–i. sz. 1000 között Mezoamerika egyik legnagyobb államának vallási központja állt. A sír egy arisztokrataház belső udvara alatt húzódott, és valószínűleg szentélyként szolgált.

A különféle ékszerek, tálak, fémtárgyak között végighaladva, a terem végén megpillantom azt, amiért jöttem: egy másfél évezredes, türkizmozaikkal bevont miztékoponyát, szeme és orra helyén márványberakásokkal. Kérdő tekintettel néz körbe, értetlenül szemléli a mai világot. Sok minden változott a szentélybe kerülése óta: vallások, kultúrák, civilizációk tűntek fel és buktak el. Mégis, egy-egy valami örök: a természet körforgása, az élők és holtak ősi kapcsolata, az elmúltak emlékének ápolása és ünneplése, amely különös, sokszínű és egyedi harmóniát teremt e misztikus, távoli vidéken.

A MONTE ALBÁN-I 7. SZÁMÚ SÍRLELET TÜRKIZZEL
BORÍTOTT KOPONYÁJA

AMBRUS GERGELY
MATEMATIKUS, BARLANGÁSZ, FOTÓS.
KEDVENC TÉMÁI A FÖLD ALATTI
VILÁG, AZ EXPEDÍCIÓK, ILLETVE
A TÁVOLI KULTÚRÁK BEMUTATÁSA

A CIKK ELKÉSZÜLÉSÉT A CANON MAGYARORSZÁG TÁMOGATTA

▷ #MEXIKÓ #KOPONYAKULTUSZ #ŐSÖK

25 SZIGET
ISLAND OF FREEDOM

2017. AUGUSZTUS 9-16.
BUDAPEST

A-Z THE CHAINSMOKERS ★ KASABIAN
MACKLEMORE & RYAN LEWIS
MAJOR LAZER ★ P!NK ★ WIZ KHALIFA
END SHOW WITH DIMITRI VEGAS & LIKE MIKE
FLUME ★ PJ HARVEY ★ ALT-J ★ BIFFY CLYRO ★ RITA ORA
INTERPOL ★ TWO DOOR CINEMA CLUB ★ BILLY TALENT
★ BIRDY ★ JAMIE CULLUM ★ RUDIMENTAL LIVE
★ THE KILLS ★ TOM ODELL ★ CLEAN BANDIT ★ GEORGE EZRA
★ METRONOMY ★ STEVE AOKI ★ THE NAKED AND FAMOUS
★ BREAKING BENJAMIN ★ WHITE LIES ★ THE VACCINES
★ MANDO DIAO ★ THE PRETTY RECKLESS ★ NERVO ★ BAD RELIGION
★ ANNE-MARIE ★ DJ SHADOW ★ MAC DEMARCO ★ ALEX CLARE
★ DANNY BROWN ★ CRYSTAL FIGHTERS ★ VINCE STAPLES
★ PAUL VAN DYK ★ KENSINGTON ★ COURTEENERS ★ OH WONDER
★ LENINGRAD ★ GORAN BREGOVIĆ ★ THE KLEZMATIC
★ W&W ★ OLIVER HELDENS ★ GTA ★ FRITZ KALKBRENNER
★ ANDY C ★ BASSJACKERS ★ WATSKY ★ CASHMERE CAT
★ ALLAH-LAS ★ JAGWAR MA ★ THE STRYPES ★ NOTHING BUT THIEVES
★ BEAR'S DEN ★ DUBIOZA KOLEKTIV ★ CHEF'SPECIAL ★ DE STAAT
★ BAKERMAT ★ VALENTINO KHAN ★ GUSGUS ★ ELECTRO RUMBAIAO
★ ÉS MÉG SOKAN MÁSKOK...
WWW.SZIGET.HU ★ WWW.FACEBOOK.COM/SZIGETFESTIVAL

TRANSZNYISZTRIA25

▷ SZÖVEG ÉS KÉP: NÁRAY MIHÁLY

Jó néhány, földrajztudására büszke ismerősömet, tanítványomat sikerült már zavarba hoznom a kérdéssel: vajon melyik európai állam fővárosa Tiraszpol? A válasz kissé talán egzotikusan hangzik: Transznyisztriáé (jelentése: Dnyeszteren túli). Saját nyelvükön pedig – az orosz/szovjet nézőpontot is tükrözve: Pridnyesztrovjéé (jelentése: Dnyeszteren inneni terület)

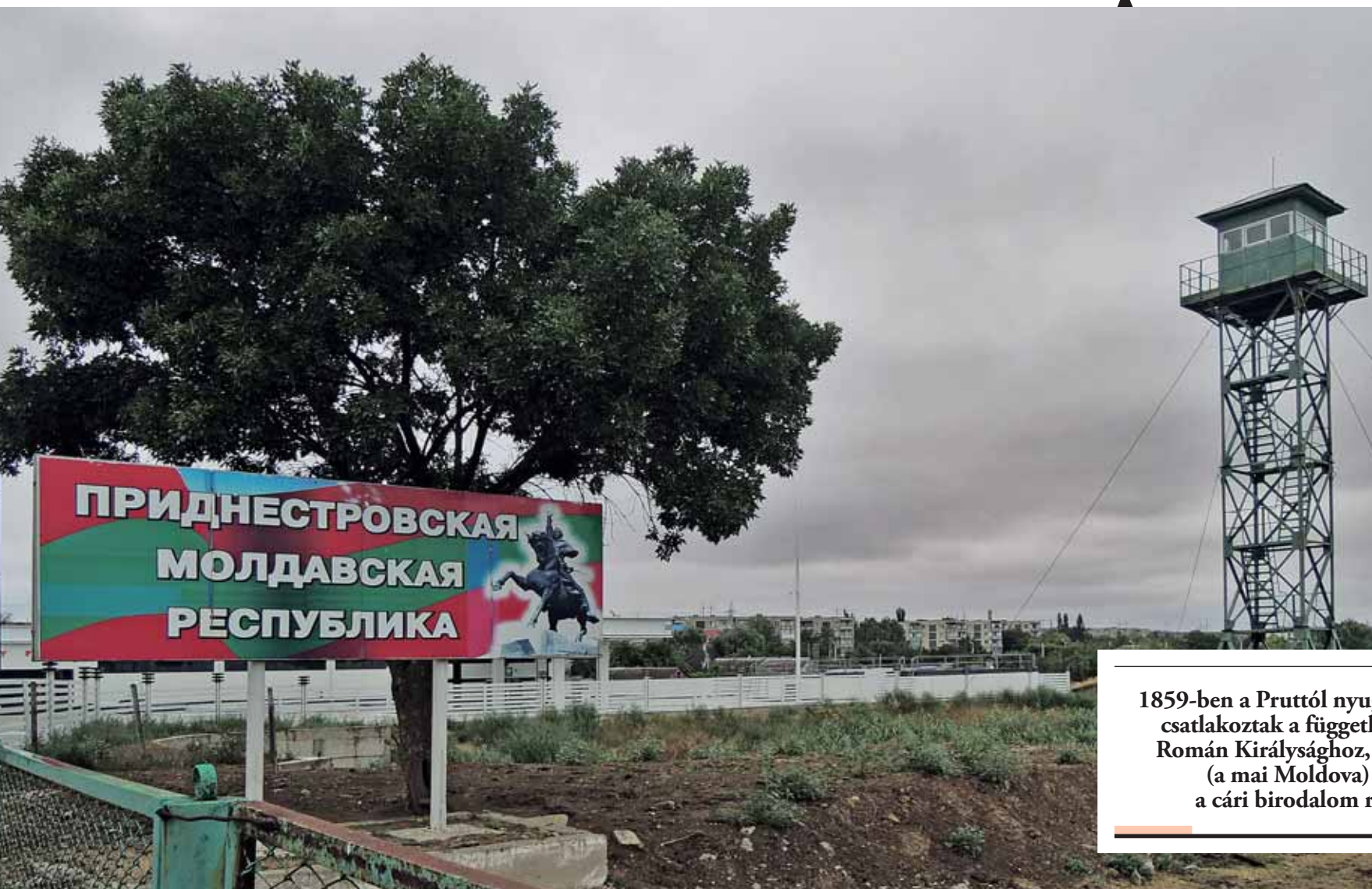

A magyar hivatalos név: Dnyesztermenti Moldáv Köztársaság. Erre persze sokan rávágják, hogy ez nem is egy igazi állam! Nos, fennállásának 25. évfordulója alkalmával tapasztalhattuk: az államiság szinte minden elemével rendelkezik. Határai jól őrzöttek, saját pénzneme, címere, zászlaja, államszervezete és katonai ereje is van – ugyanakkor a világon egyetlen állam sem ismeri el hivatalosan, kivéve a hozzá hasonló státuszú sors társakat – Dél-Oszétiát és Abháziát –, melyeknek még diplomáciai képviselete is működik a fővárosban... Mindezek után magától értetődő a kérdés: vajon miként jöhetett létre egy ilyen, elméletben nem létező, a gyakorlatban viszont annál inkább kézzelfogható államalakulat, és milyen okokra vezethető vissza, hogy negyedszázad múltán is dacol a teljes elszigeteltséggel? És még csak nem is látszik, hogy a közeljövőben bármi megváltozna...

Az államiság szinte minden elemével rendelkezik: határai jól őrzöttek, saját pénzneme, címere, zászlaja, államszervezete és katonai ereje is van...

ELLENTMONDÓ JELZÉSEK
AZ ÚJ VOLGÁN MOLDOVA „FELSÉGJELZÉSE” LÁTHATÓ, UGYANAKKOR A RENDSZÁMON VIRÍTÓ ZÁSZLÓ ELÁRULJA, HOGY MÉGIS EGY TRANSZNYISZTRIAI JÁRMŰVEL VAN DOLGUNK

VENDÉGVÁRÁS
JÓKORA TÁBLÁVAL (RAJTA AZ ORSZÁG HIVATALOS NEVÉVEL, ZÁSZLAJÁVAL ÉS LEGNAGYOBB NEMZETI HŐSÉVEL, AZ ÖSSZES TRANSZNYISZTRIAI RUBELT IS DÍSZÍTŐ SZUVOROV MARSALLAL) ÉS A MIHEZTARTÁS VÉGETT EGY ŐRTORONNYAL FOGADJÁK AZ UKRAJNA IRÁNYÁBÓL ÉRKEZŐKET

TÖRÖKÖK ÉS OROSZOK

Nemzetközi jogi értelemben – tekintetbe véve, hogy az országot nem ismerik el – Transznyisztria Moldova része (e helyzet alkalmanként az autókön is megjelenik, hiszen a rendszámtáblán a transznyisztriai zászló látható, de a kocsí csomagtartóján ott az „MD” országjelzés – ha épp külföldre tévedne). Mindennek gyökerei a régmúltba nyúlnak.

A középkor végére a Duna alsó folyásától egészen a Dnyeszterig terjedő területeket egy keleti, újlatin nyelvet beszélő népesség lakta be, s létrehozták bizonytalan helyzetű – általában valamely regionális hatalom (pl. Magyar Királyság) függésében létező – fejedelemségeiket: Havasalföldet és Moldvát. Utóbbi a Keleti-Kárpátok és a Dnyeszter közötti területet fedte le, bár igazán csak Ștefan cel Mare fejedelem tudta megszervezni az egész területet. Nem véletlen, hogy szobra Kisinyov főterén áll, és az összes moldáv lejen is az ő arcképe látható.

A 15. század végétől aztán szoros oszmán függésbe kerültek, s az orosz cári seregek csak 1792-ben „szabadították föl” a Dnyesztertől keletre eső területeket („Dnyeszteren túl”), Nagy Katalin kegyence, Szuvorov marsall vezetésével. Az utókor hálája nem is maradt el, hiszen itt az ő monumentális szobra áll az egyik tiraszpoli téren, továbbá az ő képe szerepel a transznyisztriai rubel összes címletén. A tábornok vezetésével alakították ki „Új-Oroszországot”, vagy ismertebb nevén Novorosszizját, mely nagyjából a töröktől meghódított, mai dél-ukrajnai területeket jelentette, többek között a szintén oroszok által alapított Odessza kikötőjével együtt.

Az orosz hódítás nem állt meg a Dnyeszternél: a 19. század elején előrenyomultak a Prut folyóig, ezzel a cári birodalomhoz csatolva Besszarábiát.

1859-ben a Pruttól nyugatra eső területek csatlakoztak a függetlenségét kikiáltó Román Királysághoz, míg Besszarábia (a mai Moldova) továbbra is a cári birodalom része maradt.

Innentől kezdve vált hosszú távra ketté a korábban összefüggő területet alkotó román moldvai fejedelemség, hiszen 1859-ben a Pruttól nyugatra eső területek csatlakoztak a függetlenségét kikiáltó Román Királysághoz, míg Besszarábia (a mai Moldova) továbbra is a cári birodalom része maradt. Ekkortól kezdődött meg a két terület kulturális távolodása is: míg a Romániához tartozó terület igyekezett a nyugati mintákat követni (pl. latin betűs írás), addig Besszarábiában megmaradt a cirill betűs írás, és megjelent a romántól elkülönülő, moldáv identitás.

HÚZÓS 20. SZÁZAD

A vörösök és fehérek között vívott polgárháború idején Szovjet-Oroszország nem volt abban a helyzetben, hogy a lehetőséget felismerő – amúgy a központi hatalmak által legyőzött – Romániával szemben megvédje Besszarábiát. A román hadsereg bevonult, és országához csatolta a Dnyesztertől nyugatra eső területeket. Lenin és a szovjet vezetés nem ismerte el az I. világháború után kialakult helyzetet, és az egész békerendszert „imperialista rablóbékének” tartotta. Ennek megfelelően, Besszarábia elvesztését nem elfogadva alakult meg többek között Transznisztria területén az első, önálló közigazgatási egység: a Moldáv Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság (MASZSZK), mégpedig az Ukrán SZSZK részeként, Tiraszpol fővárossal (bár deklarálták, hogy az elvi főváros az akkor Romániához tartozó Kisinyov). A két világháború között a románok igyekeztek Besszarábiát „visszarománosítani”, míg a szovjet oldalon megindult az önálló moldáv nép melletti propaganda.

1940-ben a németekkel kötött Molotov–Ribbentrop-paktum értelmében a Szovjetunió módszeresen bekebelezte az I. világháború után elveszített cári területeket. A Baltikum és Kelet-Lengyelország után sor került Romániára is. A Vörös Hadsereg bevonulását követően Észak-Bukovinát és Besszarábiát a Szovjetunióhoz csatolták – vigyázva arra, hogy az etnikai arányok a lehető legkevertebbé váljanak. Így a jórészt románok (moldávok) lakta Észak-Bukovinát és Dél-Besszarábiát az Ukrán SZSZK-hoz csatolták, míg a korábbi MASZSZK kevert, jelentős részben oroszok és ukránok által lakott területét hozzácsapták a Besszarábia nagy részét magában foglaló, Kisinyov fővárossal újonnan megalakuló Moldáv Szovjet Szocialista Köztársasághoz (MSZSZK). Egy rövid történelmi időszak erejéig Románia azonban ismételtelen visszaszerezte a területet, ugyanis – csatlakozva az 1941-es náci támadáshoz – a meghódított területeket egészen a Déli-Bug folyóig Romániához csatolták. Egyedül ekkor fordult

A Vörös Hadsereg bevonulását követően Észak-Bukovinát és Besszarábiát a Szovjetunióhoz csatolták – vigyázva arra, hogy az etnikai arányok a lehető legkevertebbé váljanak.

POSZTSZOVJET HANGULAT

TRANSZNYISZTRIÁBAN ELMARADT A VALÓDI RENDSZERVÁLTÁS, ÉS MA IS A SZOVJET ÖRÖKSÉGET DEMONSTRÁLÓ LENIN-SZOBROKKAL TALÁLKOZHATUNK AZ UTCÁN JÁRVA – ITT ÉPPEEN A SZOVJETEK HÁZA ELŐTT

elő az elmúlt évszázadok során, hogy a transznisztriai terület is román fennhatóság alatt állt. A román uralom sem volt azonban kegyes az itt lakókhhoz, ugyanis itt állították fel a romániai zsidók megsemmisítését végző táborokat, de az orosz–ukrán lakosság körében is durva pusztítást végeztek. A II. világháborús német vereség miatt azonban 1944-től ismét – immár tartósan – helyreállt az 1940-ben kialakult helyzet. A terület így egészen 1991-ig a Szovjetunió részévé vált mint önálló tagköztársaság (MSZSZK).

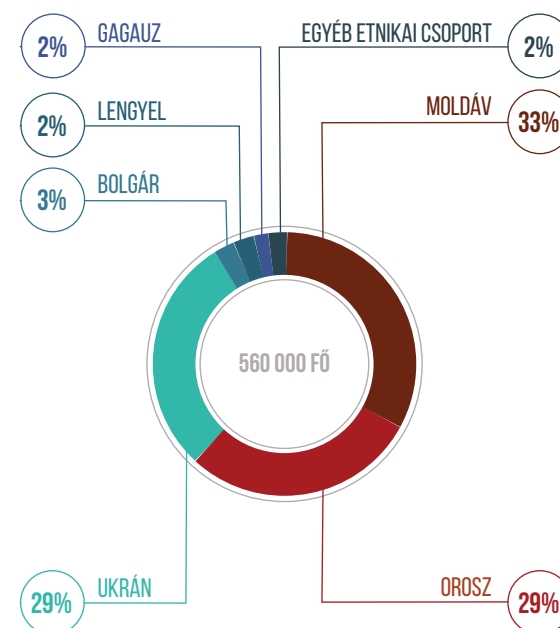
SÚLYPONTELTOLÓDÁS

A Szovjetunió évtizedeiben igyekeztek ismét kialakítani az önálló moldáv identitást, visszavezetve például a cirill betűs írást. Intenzív oroszosítás is indult, tömeges orosz és ukrán betelepüléssel. Hasonlóan más tagköztársaságokhoz, vezető tisztséget itt is szinte kizárólag oroszok tölthettek be, akik legnagyobb arányban a Dnyeszter bal parti területein éltek és élnek ma is. Ennek megfelelően a szovjet időkben az MSZSZK összes első titkára transznisztriai volt – szemben a besszarábiai többséggel.

A gazdaságfejlesztés során is óvatosan jártak el, és a fontos ipari üzemeket, az infrastruktúrát mind a Dnyeszter oroszok által lakott, már 1940 előtt is a Szovjetunióhoz tartozó bal partjára telepítették, szemben a bizonytalan

Besszarábiával: ezzel az MSZSZK-n belül durva aránytalanságot idéztek elő (az 1989-es moldáv GDP 35%-át adta Transznisztria, miközben a lakoságnak csak 17%-a élt itt). Ha ehhez hozzáesszük, hogy a 14. szovjet hadsereg is Transznisztria területén állomásozott, valamint minden fontos kőolaj- és földgázvezeték, közúti, illetve vasúti útvonal is itt haladt, akkor jól kirajzolódik a terület valós jelentősége.

A gazdaságfejlesztés során is óvatosan jártak el, és a fontos ipari üzemeket, az infrastruktúrát mind a Dnyeszter oroszok által lakott bal partjára telepítették.

A TRANSZNYISZTRIAI LAKOSSÁG JELENLEGI ETNIKAI ÖSSZETÉTELE

TRANSZNYISZTRIA SZÜLETÉSE

Bár már az 1960-as évek óta megjelentek moldáv értelmiségi és diákmozgalmak a román nyelv és kultúra mellett, de igazán csak a Gorbacsov által meghirdetett peresztrojka következtében erősödött meg a nemzeti mozgalom. 1989 augusztusában már több százezer fős tüntetést rendeztek, követelve a román nyelv hivatalossá tételét (addig csak az orosz volt az), illetve a latin betűs írás bevezetését. A tömegmozgalom láttán az MSZSZK vezetése meghátrált, és engedett a követeléseknek, bevezetve az új nyelvtörvényt, mely öt éven belül a közigazgatás minden szintjén kötelezővé tette a moldáv (román) nyelvet. Ráadásul szélsőségesebb nacionalisták már fölvetették a Romániával történő egyesülés gondolatát is.

A Dnyeszter bal partján élő ruszofon lakosság persze aggodalommal szemlélte az erősödő nemzeti mozgalmat, és megalakította a maga szervezetét, mely a moldávokkal ellentétes követeléseket fogalmazott meg. A szembenállás a nyelvtörvény elfogadása után drámai irányt vett.

1990 februárjában parlamenti választásokat tartottak, és itt elsőként nacionalista győzelem született (Moldovai Nép Front). Így előbb kimondták, hogy az állam hivatalos jelképe a román zászló és himnusz, majd pedig júniusban határozatot fogadtak el az ország szuverenitásáról. Az aktusban – joggal – a Szovjetunióból való kiszakadás és a Romániához való csatlakozás előkészítését látó, tiltakozó ruszofon képviselőket összeverték Kisinyovban.

Ezután előbb az ország déli részén élő, a népesség 5%-át alkotó gagauzok kiáltották ki függetlenségüket (de ők később autonóm területként

1989 augusztusában már több százezer fős tüntetést rendeztek, követelve a román nyelv hivatalossá tételét (addig csak az orosz volt az), illetve a latin betűs írás bevezetését.

megmaradtak Moldova keretei között). Utánuk azonban a kisinyovi parlamentből távozó transznyisztriai képviselők közzétették, hogy megalakult a Szovjetunió legújabb tagköztársasága, Transznyisztriai Moldáv Szovjet Szocialista Köztársaság néven. Területükön hatályon kívül helyezték az 1989 óta hozott moldáv törvényeket, így a sokat vitatott nyelvtörvényt is.

Bár Gorbacsov mindkét deklarációt törvénytelennek nyilvánította, az 1991. nyári moszkvai puccs után a már csak névlegesen létező Szovjetunió jogi értelemben is felbomlott. Augusztus 27-én Moldova, 28-án pedig Transznyisztria kiáltotta ki függetlenségét. Megtartották az első Dnyeszter menti választást is, melyet a transznyisztriai politikai erők korábbi kommunista vezetője nyert meg.

Miután nyárra egyértelművé vált a moldáv túlerő, a harcokba beavatkozott Alexander Lebegy tábornok (későbbi orosz elnökjelölt) vezetése alatt a 14. orosz hadsereg, ami eldöntötte a kérdést.

KÖBE ÁLMODVA...

VLAGYIMIR ILJICS EGÉSZ ALAKOS SZOBRA
A TIRASZPOLI PARLAMENT ELŐL SEM
HIÁNYOZHAT

◀ NEGYEDSZÁZADOS GYÁSZ

A FÜGGETLENSÉGI HÁBORÚ ÁLDOZATAINAK
EMLÉKMŰVE. PÁR TUCAT KILOMÉTERREL
NYUGATABBRA. KISINYOVBAN PONT FORDÍTVÁ
EMLÉKEZNEK AZ ESEMÉNYEKRE...

HÁBORÚ!

1992 áprilisa és júliusa között Moldova megpróbálta katonai úton visszacsatolni a szeparatista Transznyisztriát. A harcok Bender környékén voltak a leghevesebbek. Miután nyárra egyértelművé vált a moldáv túlerő, a harcokba beavatkozott Alexander

Lebegy tábornok (későbbi orosz elnökjelölt) vezetése alatt a 14. orosz hadsereg, ami eldöntötte a kérdést – Transznyisztria javára. A hálás Dnyeszter mentiek szobrot is állítottak az orosz tábornoknak Bender határában.

A harcokat 1992. július 6-án, a limnaszkojei fegyverszünettel zárták le. Ebben egyenrangú félként kezelték Transznyisztriát – de facto legitimálva létezését. Rendelkeztek arról is, hogy egy moldáv–transznyisztriai–orosz békefenntartó erő szolgáljon a Dnyeszter mentén kialakított biztonsági zónában – ezzel felhatalmazva Oroszországot, hogy Moldova nemzetközileg elismert területén katonákat állomásoztasson. A „nemzetközi békefenntartó” (értsd: orosz) katonák ma is ott posztolnak ponyvával lefedett tankjaikkal együtt a Dnyeszter fölött átívelő hidakon, és hevesen tiltakoznak, ha megpróbálják őket fotózni. Harmadik fontos döntésként pedig Transznyisztriát – egyenrangúként – bevonták az ötoldalú (orosz–moldáv–román–ukrán–transznyisztriai) konzultációs folyamatba, ahol ilyen módon bármilyen diplomáciai megoldást meg tud vétetni, ugyanis a döntésekhez konszenzusra van szükség.

A BEFAGYOTT KONFLIKTUS

Az elmúlt 25 évben gyakorlatilag nem történt semmi előremutató, sőt inkább talán távolodtak a felek. Az okokat végigtekintve, első helyre kívánczik a gazdasági háttér. A szovjet iparosítás komoly aránytalanságai miatt a transznysztriaiak – és köztük is különösen a gazdasági elit – nem érdekelt abban, hogy a gyengébb gazdaságú, szegényebb Moldovához csatlakozzanak. Másrészt Moldova az energia-politika terén különösen függő helyzetben van Transznysztriától. A nyersanyaghiányos országba minden gáz- és kőolajvezeték – melyeket nyomásgyakorlás céljából Tiraszpol könnyen el is zárhat – a szakadár területeken keresztül érkezik. Bár a Dnyeszteren túliak sem rendelkeznek komoly nyersanyagkészletekkel, de ők igen olcsón, sokszor hitelre kapják az orosz kőolajat és földgázt, melynek törlesztését ráadásul Moszkva Moldován kéri számon – hiszen nemzetközi jogi értelemben Transznysztria Moldova része... Ráadásul az elektromosenergia-termelés 87%-át adó hőerőművek is Transznysztria területén vannak, ami szintén kiváló zsarolási lehetőséget biztosít számukra.

A 90-es évek elején a különválás egyik legfontosabb szempontja a Romániával történő egyesüléstől való félelem volt (nemcsak a Dnyeszteren túliak, hanem a gagauzok körében is). Ebben nemcsak a kisebbségi léttől való félelem, hanem a román hadsereg 1941–1944 között elkövetett vérengzéseinek negatív emléke is komoly szerepet játszott, ami finoman szólva sem tette népszerűvé az egyesülés gondolatát, mely később ki is került a konfliktusmenüből, hiszen az átlag moldávok számára sem volt feltétlenül vonzó lehetőség, hogy országuk egy szintén nem fényűző állam legkeletibb, legszegényebb tartományává váljék.

Ugyanakkor román részről nem tettek le minderről. Románia uniós csatlakozása után a román állampolgárság könnyített megszerzésének lehetőségével 800 ezer moldáv élt, többségük azután valóban az EU-ban vállalt munkát. Ettől függetlenül a 2009–2016-ig hatalmon levő EU-barát moldáv kormányzatok is úgy nyilatkoztak, hogy az egyesülés Moldova EU-tagságával „természetes úton” fog végbemenni, ami gyakorlati értelemben azt jelenti, hogy nem kívánnak fuzionálni Romániával...

OROSZ ÉRDEKEK MENTÉN

Transznysztriában egy meglehetősen diktatórikus rendszer jött létre, amely az egyedül létező állami médián és persze az oktatáson keresztül nagyon sokat tesz azért, hogy kialakítsa és fönntartsa a lakosság önálló, transznysztriai identitását és félelmét a Moldovához való csatlakozástól. Ezenfelül az Állambiztonsági Minisztérium akár erőszakkal is gondoskodott róla, hogy a hivatalos irányvonaltól eltérő politikai vagy civil kezdeményezések se létezhesenek. Így nemcsak a gazdasági elit számára nem lenne kedvező az ország újraegyesülése, hanem a már kiforrott kereteket felállító kvázi független állam számára is visszalépés lenne a status quo föladása. Ennek megfelelően tehát csak olyan föderális berendezkedés jöhet szóba, amelyben Transznysztriának döntő szava (vétójoga) van egy esetleges moldáv államszövetség irányításában.

Ráadásul a történelmi-etnikai szempontok sem súlytalanok. A Dnyeszter két partja az orosz és szovjet hódítástól eltekintve szuverén államként

A nyersanyaghiányos országba minden gáz- és kőolajvezeték – melyeket nyomásgyakorlás céljából Tiraszpol könnyen el is zárhat – a szakadár területeken keresztül érkezik.

KELET-EURÓPAI LÁTKÉP

A HÁTTÉRBEŒN LAKÓTELEPI HÁZAK, AZ EGET TROLIVEZETÉKEK ERDEJE TAKARJA, AZ ÚTON 20 ÉVES MERCEDES ROBOG. A PLAKÁT PEDIG VALAMELY NAGY TRANZNACIONÁLIS CÉG TERMÉKE HELETT TRANSZNYISZTRIA FENNÁLLÁSÁNAK DIGSÓSÉGÉT HIRDETI

Az orosz és szovjet hódítástól eltekintve a Dnyeszter két partja szuverén államként sosem tartozott egybe: az egyesülést csak az orosz hatalmi érdekek indokolták a múltban is.

ha egy moldáv (román) többségű, Kisinyovból egységesen irányított államhoz csatlakoznának.

Ám a döntő szó a fegyveres erővel is jelen lévő Oroszországgé, mely egyáltalán nem érdekelt Transznysztria Moldovához csatlakozásában. Számára kiváló hídfőállást jelent Ukrajna nyugati határainál egy oroszbarát, az orosz támogatástól függő, szakadár állam, ami ráadásul 2006-ban népszavazáson ki is jelentette, hogy Oroszországhoz kíván csatlakozni (97%).

Az orosz geopolitikai doktrína az ún. „közel-külföld” területén nem tűr nyugati befolyást. Ennek megfelelően a szakadár Dnyeszter menti állam fenntartása ideális lehetőséget teremt arra, hogy megakadályozza Moldova nyugati szövetségi rendszerhez való legitim csatlakozását. Moszkva számára a legkedvezőbb megoldás a szövetségi állam létrehozása lenne, ahol a transznysztriai vétójogon keresztül biztosíthatná, hogy az ország orosz érdekek szerint folytassa politikáját.

sosem tartozott egybe: az egyesülést a múltban is csak az orosz hatalmi érdekek indokolták (a besszarábiai román többség „fellazítása”). És tény, hogy a Dnyeszteren túl sokkal nagyobb arányt tesz ki az orosz–ukrán lakosság, mint Moldova többi részén, ráadásul az ott élő moldáv lakosok is sokkal inkább ruszofonok. Így identitásuk föladásával fenyegetne,

BIZONYTALAN JÖVŐ

A transznysztriai helyzet a kelet-ukrajnai krízis kirobbanása óta új megvilágításba került. Egyfelől mintaként szolgál Donyeck és Luhanszk mint szakadár államok számára, másfelől a térség mint Ukrajnát nyugatról sakkban tartó hídfőállás felértékelődött az oroszok szempontjából. Esetleg egy komolyabb háborús konfliktus vagy ukrán államreform esetén az inkább orosz nyelvű Dél-Ukrajnán keresztül a Donbas, a Krím és Transznysztria összekötésével kialakuló Novorosszija nyugati pilléréként. De nemcsak Ukrajna miatt bizonytalan a helyzet.

A 2009-es moldovai fordulat óta viszonylag egyértelműnek tűnt az ország nyugati orientációja, az EU-val társulási szerződését is kötötték. Ezzel szemben 2016 őszén az oroszbarát, szocialista Igor Dodont választották elnökké, aki már működésének első hónapjaiban is számos látványos, szimbolikus kijelentést tett. Jelezte, hogy fel fogja bontani az EU-val kötött társulási szerződést, és hangsúlyozta Moldova különállását a Romániával való egyesülés terveivel szemben. Nem sokkal beiktatása után találkozott Putyinnal is, akitől nagy média-visszhangot kiváltó aktusként Nagy-Moldova térképét kapta ajándékba. 2017 januárjában pedig megbeszélést tartott Transznysztria újonnan megválasztott vezetőjével, Vagyim Krasznoszelszkijjel.

Mindezek fényében nehéz megjósolni, hogy mit hoz a jövő Transznysztria számára. A legvalószínűbbnek a status quo és a „befagyott konfliktus” fennmaradása látszik, de elképzelhető megoldásnak tűnik a Moldova szövetségi állammá alakulásával történő újraegyesülés is. Bármilyen megoldás alakuljon is ki a jövőben, mindenképpen mintáértékű lesz a poszt-szovjet többi, hasonlóan bizonytalan helyzetű vidéke (a Krím, Kelet-Ukrajna, a Kaukázus) szempontjából.

TRANSZNYISZTRIAI KÉPESLAPOK

A KÖZPONTI TÉMA ITT IS AZ ORSZÁG NEMZETKÖZI ELISMERÉSE. AKI EZT MEGTAGADJA, MÉG CHUCK NORRISSAL, VAGY A FIATAL SZTÁLINNAL (BALRA) IS KÖNNYEN SZEMBEN TALÁLHATJA MAGÁT. DE COLUMBO HADNAGY KELLEMETLEN KÉRDÉSEIRE MINDENKÉPP SZÁMÍTHAT

2016 őszén az oroszbarát, szocialista Igor Dodont választották elnökké, aki már működésének első hónapjaiban is számos látványos, szimbolikus kijelentést tett.

NÁNAY MIHÁLY
FÖLDRAJZ-TÖRTÉNELEM SZAKOS
GIMNÁZIUMI TANÁR, TÖRTÉNESZ-
DOKTORANDUSZ AZ ELTE BTK-N

Ha ügyelsz az ökológiai lábnyomodra, vagy folyamatosan tájékozódsz a környezetedről, hogy élhess és élni hagyj, fedezd fel az **OzoneTv** „zöld” szemléletet népszerűsítő műsorait, és ejtőzz bolygónk csodálatos tájait bemutató filmjeivel.

OzoneTv - a környezeted barátja

A FELFEDEZŐK NAPJA FOTÓPÁLYÁZATÁNAK TÁMOGATÓI:

LÉGI BALETT

Az idei Felfedezők Napján először hirdettünk fotópályázatot látogatóink számára. Kíváncsiak voltunk, vajon ők hogyan látják a rendezvényt, és hogy hány tehetséges amatőr fotós van vendégeink között? Az eredmény nem maradt el: több mint 50 képet posztoltak a vállalkozó szelleműek a Facebookon és az Instagramon #felfedezoknapja2017 címkével. A nyertes Komporday Tamás lett, aki egy fényképezőgéppel lehetett gazdagabb a Travel Channel jóvoltából, de a második-harmadik helyezett (Potyó Imre és bojoc74) is értékes CEWE fotókönyvkupon nyert. Az első helyezett képet a highline bemutatón készítette látogatónk. A témát többen is megörökítették, de az egyedi kompozíció, látásmód, a jól elkapott pillanat egyértelművé tette melyiket választja a zsűri első helyezettnek. Gratulálunk a nyerteseknek, és köszönjük látogatóinknak a rengeteg nagyszerű képet!

EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREINK ▾

E LAPSZÁMUNK MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTÁK ▾

ALAPÍTVÁ: 1872

1142 BUDAPEST, ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÚTJA 125.
TELEFON: (1) 231-4040
FAX: (1) 231-4045
HONLAP: WWW.FOLDRAJZITARSASAG.HU
E-MAIL: INFO@FOLDRAJZITARSASAG.HU

ELNÖK: DR. GÁBRIS GYULA
AELNÖKÖK: DR. KOVÁCS ZOLTÁN
DR. MICHALKÓ GÁBOR
FŐTITKÁR: DR. MARI LÁSZLÓ
ÜGYVIVŐ: HEILING ZSOLT
TITKÁR: ERŐSS AGNES

SAKOSZTÁLYOK:
BIZTONSÁGFÖLDRAJZI ÉS GEOPOLITIKAI
SAKOSZTÁLY, EXPEDÍCIÓS SAKOSZTÁLY,
TÁRSADALOM- ÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI
SAKOSZTÁLY, HEGYMÁSZÓ-SAKOSZTÁLY,
OKTATÁS-MÓDSZERTANI SAKOSZTÁLY,
EGÉSZSÉGFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
TERMÉSZETFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
TÉRKÉPÉSZETI SAKOSZTÁLY,
TURIZMUSFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
FÖLDRAJZTANÁRI SAKOSZTÁLY

TERÜLETI OSZTÁLYOK:
BAKONY-BALATON-VIDÉKI OSZTÁLY (VESZPRÉM)
BORSODI OSZTÁLY (MISKOLC)
DEBRECENI OSZTÁLY
DÉL-DUNANTÚLI OSZTÁLY (PÉCS)
DUNA-VÖLGYI OSZTÁLY (SZEKSZÁRD)
EGER-BÜKK-VIDÉKI OSZTÁLY
GYÖNGYÖS-MÁTRA-VIDÉKI OSZTÁLY
KISALFÖLDI OSZTÁLY (GYŐR)
KISKUNSAGI OSZTÁLY (KECSKEMÉT)
KÖZÉP-DUNANTÚLI OSZTÁLY (SZÉKESFEHÉRVÁR)
KÖRÖS-VIDÉKI OSZTÁLY (BÉKÉSCSABA)
NYIRSEGI OSZTÁLY (NYIREGyhÁZA)
NYUGAT-MAGYARORSZÁGI OSZTÁLY (SZOMBATHELY)
SZEDEDI OSZTÁLY
SZÉKELYFÖLDI OSZTÁLY (CSIKSZEREDA)
TOLNA MEGYEI OSZTÁLY (DOMBOVÁR)
ZALAI OSZTÁLY (NAGYKANIZSA)

KÖNYVTÁR ÉS GYŰJTEMÉNYEI:
1112 BUDAPEST, BUDAÓRSI ÚT 45.
TEL.: (06-1) 309-2600/1443
(2015. NOVEMBER 15-TŐL
HATÁROZATLAN IDEIG ZÁRVA TART.)

AZ ÉGGÖMBÖT TARTÓ ATLASZ A MAGYAR FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG VÉDJEGYKÉNT BEJEGYZETT JELEKE

LAPALAPÍTÓ (1929):
DR. MILLEKER REZSŐ

**AZ ÚJ SZOROZAT
ÚJRAINDÍTÓI (1999):**
DR. NEMERKÉNYI ANTAL
ÉS FARKAS PÉTER

1929-1933, FELELŐS SZERKESZTŐ:
DR. MILLEKER REZSŐ

1934-1944, SZERKESZTŐK:
DR. BAKTAY ERVIN ÉS DR. KÉZ ANDOR

1999-2006, FŐSZERKESZTŐ: DR. NEMERKÉNYI ANTAL

2005-2006, FŐSZERKESZTŐ: DR. VOJNITS ANDRÁS

2006-TŐL FŐSZERKESZTŐ: DR. NAGY BALÁZS

Ha újság, akkor Digitalstand

KEDVENC LAPJAIID EGY KATTINTÁSRA!

WWW.DIGITALSTAND.HU

Kínálatunkból:

BASELITZ BAZELITZ

ÚJRAJÁTSZOTT MŰLT

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
2017. 04. 01. – 07. 02.

GERGELY SZÉKELY: BÉLÉNYI FERENC SZÉKELY, 1904
© ALBERTINA, BEČKAU - BAVARIAI ÖZVEGYTÁRSASÁG
FOTO: JOCHIM LUTTMERHAIN, BERLIN

PARTNER:

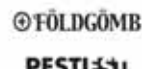
EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREK:

KIEMELT SZAKMAI
EGYÜTTMŰKÖDŐ
PARTNER:

MÉDIATÁMOGATÓK:

PESTI-31

VASÁRNAPI HÍREK

